

Efteruddannelse om grønne indkøb

Kortlægning af udbud og behov for efteruddannelse om grønne indkøb i den offentlige sektor

Stig Yding Sørensen, Lis Husmer og Mette Lise Jensen

Center for Alternativ Samfundsanalyse

Miljøstyrelsen vil, når lejligheden gives, offentliggøre rapporter og indlæg vedrørende forsknings- og udviklingsprojekter inden for miljøsektoren, finansieret af Miljøstyrelsens undersøgelsesbevilling.

Det skal bemærkes, at en sådan offentliggørelse ikke nødvendigvis betyder, at det pågældende indlæg giver udtryk for Miljøstyrelsens synspunkter.

Offentliggørelsen betyder imidlertid, at Miljøstyrelsen finder, at indholdet udgør et væsentligt indlæg i debatten omkring den danske miljøpolitik.

Indhold

Forord 5

Resume 7

English Summary 8

1 Hovedresultater og metode 11

- 1.1 Undersøgelsens hovedresultater 11
 - 1.1.1 Målgrupper for tilbud om efteruddannelse 11
 - 1.1.2 Kortlægning af kurser om grønne indkøb 11
 - 1.1.3 Behov for efteruddannelse 12
 - 1.1.4 Sammenfatning af udbud af kurser og behov for kurser 13
 - 1.1.5 Prioritering af iværksættelsen af kurser 13
- 1.2 Metode 14
 - 1.2.1 Udpegning af målgrupper 14
 - 1.2.2 Screening af kurser om grønne indkøb 14
 - 1.2.3 Gennemførelse af behovsanalysen 14
 - 1.2.4 Skitse til efteruddannelse om grønne indkøb 15
- 1.3 Rapportens opbygning 15

2 Målgrupper for tilbud om efteruddannelse om grønne indkøb 16

- 2.1 Beslutningstagere 17
- 2.2 Indkøbere 19
 - 2.2.1 Centrale og decentrale indkøbere 21
 - 2.2.2 Centrale indkøbere 21
 - 2.2.3 Decentrale indkøbere 22
- 2.3 Miljøfaglige rådgivere 27

3 Overblik over kurser om grønne indkøb 29

- 3.1 Kursustilbud om grønne indkøb 31
- 3.2 Screening af kursustilbud om grønne indkøb 32
- 3.3 Indhold i kurser om grønne indkøb 33
- 3.4 Prisen for kurser om grønne indkøb 37
- 3.5 Materialer fra kurser om grønne indkøb 38
- 3.6 Længden af kurser om grønne indkøb 39
- 3.7 Deltagerantallet på kurser om grønne indkøb 39

4 Behovsanalyse 41

- 4.1 Indledning og opsamling 41
 - 4.1.1 Konklusioner på behovsanalysen 42
 - 4.1.2 Sammenstilling mellem udtrykt behov og udbudet af kurser 44
 - 4.1.3 Sammenstilling af indholdet i kurserne i relation til behovene 46
- 4.2 Centrale aktører 48
 - 4.2.1 Centrale beslutningstagere 48
 - 4.2.2 Centrale indkøbere 51
 - 4.2.3 Miljørådgivning til indkøbere fra miljømedarbejdere 54
- 4.3 Decentrale indkøbere 57
 - 4.3.1 Indkøbere til den offentlige administration 57
 - 4.3.2 Indkøbere ved driften af det offentlige – teknisk personale 60
 - 4.3.3 Indkøbere til børneinstitutioner og uddannelsessteder 62

- 4.3.4 *Indkøbere på sygehuse og plejehjem 64*
- 4.3.5 *Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener 68*
- 4.3.6 *Indkøbere af IT-udstyr 71*

5 Skitse til efteruddannelse 75

- 5.1 *Indledning og opsamling 75*
 - 5.1.1 *Forslag til prioritering mellem målgrupperne 76*
 - 5.1.2 *Målgruppernes behov for efteruddannelse 77*
- 5.2 *Centrale aktører 80*
 - 5.2.1 *Centrale beslutningstagere 80*
 - 5.2.2 *Centrale indkøbere 81*
 - 5.2.3 *Miljøfaglig rådgivning 82*
- 5.3 *Decentrale indkøbere 84*
 - 5.3.1 *Indkøbere til den offentlige administration 84*
 - 5.3.2 *Indkøbere ved driften af det offentlige – teknisk personale 85*
 - 5.3.3 *Indkøbere til børneinstitutioner og uddannelsessteder 85*
 - 5.3.4 *Indkøbere på sygehuse og plejehjem 87*
 - 5.3.5 *Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener 89*
 - 5.3.6 *Indkøbere af IT-udstyr 90*

Ordliste 91

Litteratur og interview 93

Bilag 1: Beskrivelse af kurser om grønne indkøb, der er fundet ved screeningen

Bilag 2: Idekatalog over kursusforslag for hver af de udpegede målgrupper til efteruddannelse om grønne indkøb

Forord

I efteråret 1998 indgik de kommunale organisationer samt København og Frederiksberg kommuner en aftale med Miljø- og Energiministeriet om gennemførelsen af miljø- og energibevidste indkøb i den offentlige sektor. Til implementeringen af aftalen er der nedsat ”Koordinationsgruppen for offentlige grønne indkøb”

Koordinationsgruppen har som overordnet målsætning anbefalet, at

- alle centrale som decentrale indkøbere i staten inden udgangen af 2001 har modtaget relevant efteruddannelse inden for grønne indkøb
- alle indkøbere i amter og kommuner inden udgangen af 2001 har modtaget relevant information om grønne indkøb fx tilbud om efteruddannelse.

Forskellige undersøgelser har vist, at en afgørende forudsætning for at få gennemført grønne indkøb er, at alle aktørerne har den fornødne viden, og at der løbende sker en holdningsbearbejdning.

Siden 1991 har der været gennemført kurser om grønne indkøb, men der findes ikke et samlet overblik over kursernes antal, indhold eller målgrupper. Endvidere er der ikke foretaget undersøgelser af behovet for kompetenceudvikling hos indkøbere i forhold til grønne indkøb.

Dette projekt har til formål at skabe klarhed og give et overblik over:

- 1) En afgrænsning og *definition af målgruppen af offentlige indkøbere*, som efteruddannelsestilbudene inden for grønne indkøb bør rettes mod.
- 2) Hvilke *kurstilbud* inden for grønne indkøb der har været udbudt og udbydes i dag, hvilket indhold de har, samt til hvilke målgrupper de rettes.
- 3) Hvilken viden der er blandt indkøbere i det offentlige om grønne indkøb, samt deres *behov for efteruddannelse* inden for grønne indkøb
- 4) En skitse til *mulige efteruddannelsesområder* for offentlige indkøbere, baseret på analysen af deres behov for efteruddannelse.

Til belysning af ovenstående problemstillinger er der lavet en afgrænsning og definition af målgrupperne på baggrund af erfaringer om indsatsen for grønne indkøb.

Der er foretaget en kortlægning og registrering af tidligere og nuværende kurser gennem kontakt til relevante aktører; bl.a. centrale organisationer, kommuner, amter, uddannelsesinstitutioner og konsulentfirmaer.

Desuden er der gennemført kvalitative telefoninterview med 38 indkøbere, som har medvirket til at belyse behovet for efteruddannelse inden for grønne indkøb.

Endelig er der udarbejdet et forslag til efteruddannelsesinitiativer for de forskellige målgrupper.

Projektet er gennemført af Center for Alternativ Samfundsanalyse ved Lis Husmer, Mette Lise Jensen, Stig Yding Sørensen og Sanne Ipsen.

Projektet er fulgt af en arbejdsgruppe bestående af Katrine Bom Hansen og Mette Mikkelsen fra Miljøstyrelsen, Hanne Lylov Nielsen fra Kommunernes Landsforening, Jens Peter Bjerg fra Amdsrådsforeningen, Ernst Duelund og Lene Mårtenson fra Københavns Kommune, Gert Andersen fra Frederiksberg Kommune og Suzanne Mikkelsen fra Energistyrelsen.

Projektet er finansieret af Miljøstyrelsen.

Resume

I projektet kortlægges hvilken type efteruddannelse (kurser, seminarer, temamøder), der inden for de sidste 5 år har været tilbudt offentligt ansatte om grønne indkøb. Som dokumentation og inspiration er disse vedlagt i bilag 1.

Der defineres endvidere 9 typer af offentligt ansatte, der kan betragtes som målgrupper for efteruddannelse om grønne indkøb. De 9 typer er bredt sammensat af såvel centrale som decentrale indkøbere. I hver målgruppe er der gennemført 4-6 interview, som belyser hvilke behov for efteruddannelse, der findes i målgrupperne, samt hvordan denne efteruddannelses skal tilrettelægges.

Overordnet er der blandt indkøberne en stor interesse for grønne indkøb og et ønske om mere viden. Mange indkøbere har ikke modtaget efteruddannelse om grønne indkøb, og efterlyser efteruddannelses tilbud om emnet.

Der tegner sig et billede af, at de offentlige indkøbere, der har indkøb som en mindre del af deres jobfunktion, har behov for kortere kurser, da de samtidig må prioritere efteruddannelse inden for deres primære fagområde. Den tidligere afholdte efteruddannelse har typisk haft varighed af en hel dag, hvilket for flere offentlige ansatte er lang tid at afsætte til dette formål.

Der er stor forskel på hvilken økonomi, der er til rådighed for de offentlige indkøbere. Der nævnes eksempler på 300 kroner om året og helt op til 50.000 om året. Prismæssigt har de tidligere afholdte kurser harmoneret godt med indkøbernes behov, da mange af dem har været gratis eller relativt billige.

Indholdsmæssigt efterlyser mange indkøberne produktspecifik viden om netop de produkttyper, de er indkøbere af. Endvidere ønsker mange viden om eksisterende redskaber til grønne indkøb samt metoder til at finde produktspecifikke oplysninger. Et ofte uudnyttet potentiale er den eksisterende miljøkompetence, fx i kommunerne. Ofte samarbejdes der ikke mellem miljømedarbejdere/miljøkoordinatorer og de decentrale indkøbere.

De tidligere afholdte kurser modsvarer stort set de indholdsmæssige behov for efteruddannelse, dog kunne visse organisatoriske problemer og muligheder have været bedre behandlet, fx samarbejde mellem miljømedarbejdere og decentrale indkøbere.

Afslutningsvis i rapporten skitseres mulige tilbud om efteruddannelse om grønne indkøb. Skitsen er baseret på de behov, der er kommet frem gennem behovsanalysen.

English Summary

The project includes a mapping of the type of green procurement training (courses, seminars, theme meetings) which has been offered to public-sector staff during the last 5 years. This is enclosed in appendix 1 as documentation and inspiration.

Furthermore, 9 types of public-sector staff are defined and they are to be considered the target group for the supplementary green procurement courses. The 9 types are widely composed of central and decentralised purchasers. 4 to 6 interviews have been made with each target group and these interviews reflect the need for supplementary training within the target groups and reflect how the supplementary training courses should be organised.

Globally, the purchasers take a keen interest in green procurement and they want to have more knowledge about it. A lot of the purchasers have not done any supplementary training courses on green procurement and they call for such offers.

A picture seems to emerge that the public procurement staff, who job-wise deal with procurement as a minor part of their daily routines, need courses of a shorter duration because they have to prioritise supplementary training within their primary professional field at the same time. The supplementary training courses which have previously been held have typically had a duration of one day which is a long time for a lot of the public-sector staff to set aside for this purpose.

The funds available for the public procurement staff vary considerably. There are examples of DKK 300 per year and up to DKK 50,000 per year. In terms of price, the previous courses have conformed quite well to the needs of the purchasers as many of these courses have been offered free of charge or have been relatively inexpensive.

In terms of contents, many of the purchasers call for product-related knowledge about the exact types of products they purchase. Furthermore, many of them want knowledge about existing green procurement tools and methods for finding product-related information. An often unexploited potential is the current environmental competencies which rest e.g. with the local governments. It is often seen that there is no collaboration between the environmental staff/environmental co-ordinators and the decentralised purchasers.

The courses which have previously been held almost correspond to the needs for supplementary training in terms of contents, though, certain organisational obstacles and possibilities could have been better dealt with, as e.g. the collaboration between the environmental staff and the decentralised procurement staff.

By way of conclusion, the report outlines potential supplementary green procurement training course schemes. This outline is based on the needs specified in the needs analysis.

1 Hovedresultater og metode

I rapporten bruges betegnelsen *grønne indkøb*. Det dækker både miljø-, energi- og arbejdsmiljøhensyn i indkøbet. Af sproglige hensyn anvendes ligeledes betegnelsen grønne indkøbspolitikker i stedet for miljø- og energibevidste indkøbspolitikker.

Betegnelsen efteruddannelse og kurser er i denne rapport defineret bredt som dækkende over kurser, temadage, seminarer og møder.

1.1 Undersøgelsens hovedresultater

1.1.1 Målgrupper for tilbud om efteruddannelse

Der er identificeret 9 relevante målgrupper for kurser om grønne indkøb. Målgrupperne er udpeget på baggrund af deres indflydelse på indkøb og en vurdering, som omfatter indkøbsvolumen, miljømæssig betydning, målgruppens størrelse, indkøbsandel på markedet, eksisterende dokumentation og indkøbets kompleksitet. Der er lagt vægt på at sikre nogenlunde homogene målgrupper, og derfor er der i vid udstrækning taget udgangspunkt i den faglige identitet hos målgruppen. Den faglige identitet defineres af uddannelse, jobindhold og organisation. Det er endvidere anslået, hvor mange personer, der findes i hver målgruppe.

Følgende målgrupper er udpeget:

Målgruppe
1. Centrale aktører:
1. Centrale beslutningstagere
2. Centrale indkøbere
3. Miljøfaglig rådgivning
2. Decentrale indkøbere:
1. Det administrative personale
2. Det tekniske personale
3. Indkøbere på børneinstitutioner og uddannelsessteder.
4. Indkøbere på sygehuse og plejehjem
5. Indkøbere i kantiner og institutionskøkkener
6. Indkøbere af IT-udstyr

1.1.2 Kortlægning af kurser om grønne indkøb

Ved kortlægningen af kurser om grønne indkøb er der fundet 59 forskellige kurser. 57 af kurserne er gennemført fra 1995 og frem til 1. juni 2000. Der er 9 kurser planlagt til efter 1. juni 2000, heraf er 7 gennemført tidligere.

De fleste kurser afholdes lokalt fx for en kommunes/amtskommunes indkøbere eller institutioner samt for større statsinstitutioner. De kommunale kurser gennemføres typisk med oplæg fra kommunens egne folk suppleret med eksterne faglige konsulenter eller succeshistorier fra andre kommuner, institutioner eller lignende. Disse kurser annonceres kun internt og er alene målrettet den konkrete kommunes/amts institutioner og er således ikke frit tilgængeligt for interesserede fra andre kommuner/amter.

Mange af de udbudte kurser er rettet mod centrale eller decentrale indkøbere. Enkelte kurser er mere målrettet Agenda 21-kontaktpersoner eller miljømedarbejdere i kommunerne/amtskommunerne, der ofte hjælper de lokale institutioner med deres miljøfaglige indsigt. Der er kun få kurser for beslutningstagerne, der ikke er direkte involveret i indkøb fx topledere og politikere.

Indholdet i de afholdte kurser om grønne indkøb spænder fra fokus på miljøkrav til en enkelt produkttype til brede kurser, som omfatter formulering af grøn indkøbspolitik, regler for EU-udbud, forskellige kriterier for miljømærker, brug af rammeaftaler og andre hjælpemidler for grønne indkøb.

1.1.3 Behov for efteruddannelse

Analysen af behovene for efteruddannelse blandt målgrupperne viser, at der er stor interesse blandt de fleste aktører for at deltage i kurser om grønne indkøb. Endvidere er der et stort behov for mere viden om grønne indkøb, om end det er forskellige niveauer af viden de forskellige målgrupper efterspørger. Mange peger på behov for konkrete produktvurderingsredskaber samt kurser, hvor man gennemgår, hvilke krav man som indkøber kan og bør stille om miljøforhold. Men flere udtrykker også ønske om kurser med generel information om grønne indkøb.

De interviewede understreger, at kurser om grønne indkøb skal målrettes til hverdagen for indkøberne, og at kurserne derfor bør tilrettelægges i forhold til de forskellige institutionstyper.

For de indkøbere, der bruger al deres tid på indkøb, betyder længden af kurser og afstanden til kurserne ikke så meget. De kan godt tage en eller flere dage fri til kurser. For de indkøbere, hvor indkøbsfunktionen kun er en mindre del af deres job, er det en fordel med korte kurser fx ½-dags kurser, der foregår lokalt/regionalt.

Tiden er en væsentlig barriere for deltagelse på kurser. Det er særligt en barriere for de grupper af indkøbere, der ikke er fuldtidsbeskæftiget med indkøb. En anden væsentlig barriere er prisen for kurserne. Det er især de decentrale indkøbere, der har vanskeligt ved at finde de økonomiske ressourcer. Det er dog et område med store forskelle. Indkøbere på sygehuse nævner beløb på 300-500 kroner pr. medarbejder pr. år til efteruddannelse, mens IT-indkøbere angiver, at de har op til 50.000 kroner pr. medarbejder pr. år.

Et vigtigt udbytte ved deltagelse i kurser er skabelsen af netværk, som kan bruges i det videre arbejde med grønne indkøb. Erfaringen er, at udnyttelsen af eksisterende netværk både tiltrækker deltagere til kurset og styrker det videre arbejde efter kurset.

Mange peger på, at deltagelse i kurser giver nye ideer og inspiration til udvikling af jobbet og dem selv. Det er dog de færreste steder, der arbejdes med egentlige uddannelsesplaner, men det drøftes i nogle tilfælde ved medarbejderudviklingssamtaler. Der er generelt stor villighed til at engagere sig i grønne indkøb, og der er enighed blandt de interviewede om vigtigheden af politisk opbakning til arbejdet.

De fleste anbefaler, at tilbud om efteruddannelse og kurser rettes direkte til indkøberen eller institutionerne via mail eller brev.

Det er ikke afgørende for de forskellige målgrupper, hvem der står bag efteruddannelsesinitiativerne, blot det er en aktør, der opfattes som en seriøs medspiller.

Resultatet af behovsanalysen er omsat i kapitel 5, som skitserer mulige efteruddannelsesinitiativer inden for hver målgruppe samt i bilag 2, som er et idekatalog over kursusforslag for hver målgruppe.

1.1.4 Sammenfatning af udbud af kurser og behov for kurser

Ved en sammenligning af de kursustilbud, der er fundet i forhold til de behov, som er udtrykt hos de respektive målgrupper, kan man overordnet sige, at indholdet i kurserne stort matcher de behov, der er udtrykt. Der er efterlyst nogle temaer, som mere handler om organisering og samspil med andre medarbejdere, som man ikke hidtil har været opmærksom på, og så er der ønsker om mere produktspecifikke kurser.

Ser man på økonomien, så er over halvdelen af de fundne kurser gratis for deltagerne. Det stemmer godt overens med, at mange - særligt de decentrale indkøbere - udtrykker, at prisen er en barriere, dels fordi efteruddannelses-budgetterne er små, dels fordi de prioriterer efteruddannelse inden for deres specifikke faglige områder, fx pædagogik, omsorg og IT, højere.

De øvrige kurser koster fra 150 kroner til over 10.000 kroner. De dyre kurser er det dog relativt få, der har mulighed for at deltage i.

Længden af kurserne harmonerer ikke ideelt med de ønsker, der er kommet til udtryk i behovsanalysen. En stor del af særligt de decentrale indkøbere, der ikke er fuldtidsbeskæftiget med indkøb, ønsker kortere kursusforløb, gerne 2-3 timer, som bedre kan tilpasses med arbejdet. En meget stor del af de omfattede kurser er heldags eller over et længere forløb, dvs. mindst 2 dage eller flere halve dage eller et længere uddannelsesforløb på op til 16 eller 26 uger.

1.1.5 Prioritering af iværksættelsen af kurser

På baggrund af kortlægningen af kurser og behovsanalysen har CASA skitseret, hvilke målgrupper der tilsyneladende er størst behov for at iværksætte efteruddannelse over for.

1) De grupper, der vurderes at have størst behov for efteruddannelse, er:

De centrale beslutningstagere
De centrale indkøbere
De miljøfaglige medarbejdere

2) De grupper, som dernæst vurderes at have behov for efteruddannelse, er:

IT indkøbere
Det tekniske personale
Sygehusindkøbere

3) Den tredje gruppe i prioriteringen er:

Indkøbere til børneinstitutioner og skoler

4) Den fjerde gruppe i prioriteringen er de øvrige decentrale indkøbere:

Indkøbere til administrationen af det offentlige

Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener

Indkøbere til plejehjem

Prioriteringen skal ikke ses som et udtryk for, at der ikke er behov for efteruddannelse for de grupper, der ikke er prioriteret højest. Det skal ses som en vurdering af, hvor man hurtigst kan opnå en væsentlig effekt, og hvor man får mest miljø for pengene. Begrundelserne for prioriteringen findes i afsnit 5.1.1 Forslag til prioritering mellem målgrupperne.

1.2 Metode

1.2.1 Udpegning af målgrupper

Målgrupper for efteruddannelse om grønne indkøb er udpeget på baggrund af erfaringer om grønne indkøb. I vurderingen er der taget hensyn til indkøbsvolumen, miljømæssig betydning og dokumentation, målgruppens størrelse, indkøbsandel på markedet og indkøbets kompleksitet.

I vurderingen er medtaget erfaringer fra tidligere projekter og undersøgelser, bl.a. "Status for miljøbevidste indkøb i staten" (Sørensen, 1998), "Status for miljøbevidste indkøb i kommuner og amter" (Kommunernes Landsforening, 1999), "Grønne indkøb i amter og kommuner" (Weidling, 1992) samt sammenfatning af forprojektet "Dokumentation af offentlige grønne indkøb" (KPMG, 1999).

Endvidere er gennemført interview med nogle centrale indkøbschefer i statslige institutioner, amter og kommuner. Endelig er der i vurderingen og udpegningen af målgrupperne indgået de materialer, som især Miljøstyrelsen har udarbejdet som hjælpeværktøjer for grønne indkøb.

Til fastlæggelsen af størrelserne af de enkelte målgrupper er brugt en række statistiske materialer bl.a. data fra Indkøbs Service og antal medlemmer i forhold til et samlet skøn over antallet af potentielle indkøbere samt materialer fra Danmarks Statistik.

1.2.2 Screening af kurser om grønne indkøb

Der er foretaget en screening af udbudet af kurser om grønne indkøb, som har været tilbudt indkøberne og de andre aktuelle aktører. Screeningen er foregået gennem kontakt til en lang række nøgleorganisationer fx Indkøbs Service, IKA, MIOS, KL osv. Desuden er der taget kontakt til en række centrale kommuner, der har arbejdet meget med grønne indkøb samt en række konsulentfirmaer. Der er sendt e-mail til samtlige grønne guider og Agenda 21-kontaktpersoner i kommuner og amter. Alle er blevet bedt om at fortælle om deres kendskab til planlagte og tidligere afholdte kurser, seminarer, møderækker m.v. om grønne indkøb.

1.2.3 Gennemførelse af behovsanalysen

Behovsanalysen, som afdækker målgruppernes behov, omfatter kendskab til og erfaringer med grønne indkøb, kendskab til redskaber, behov for efteruddannelse og deres ressourcer (tid og økonomi) og muligheder for

at deltage i efteruddannelse samt hvilke typer af kurser eller efteruddannelsesstilbud, som de har positive erfaringer med.

Behovsanalysen er gennemført som kvalitative interview med 4-6 personer inden for hver målgruppe. Der er gennemført i alt 38 interview.

Kvalitative interview er en anvendelig metode til at få klarhed over behovet for viden og kompetence hos en målgruppe, da et manglende behov oftest ikke er erkendt af målgruppen selv. Begrænsning ved kvalitative interview er dog, at man er nødt til at afgrænse analysen til en mindre del af målgruppen.

1.2.4 Skitse til efteruddannelse om grønne indkøb

Skitserne til efteruddannelse er opstillet på baggrund af de behov og ønsker, som er kommet til udtryk i behovsanalysen samt ideer og erfaringer fra screening af kurser om grønne indkøb.

1.3 Rapportens opbygning

I kapitel 2 redegøres for hvor mange indkøbere og andre aktører, der har indflydelse på anvendelsen af det offentlige indkøbsbudget. Desuden udpeges mulige målgrupper for efteruddannelse om grønne indkøb i det offentlige.

Kapitel 3 indeholder screeningen af kurser, der tilbydes og har været tilbudt om grønne indkøb, samt hvilke målgrupper de er og har været rettet mod i henhold til udpegningen i kapitel 2.

I kapitel 4 redegøres for behovsanalyse, som belyser erfaringerne med grønne indkøb for hver målgruppe samt peger på, hvilke behov der er for efteruddannelse og kompetenceudvikling hos indkøberne og de andre aktører inden for grønne indkøb.

I kapitel 5 er opstillet forslag til efteruddannelsesinitiativer inden for de forskellige målgrupper, der er udpeget i kapitel 2. De mulige ideer skitseres med brede penselstrøg, og de skal opfattes som inspiration inden en endelig udformning af tilbud om efteruddannelse.

Sidst i rapporten findes en ordliste, som redegør for de anvendte forkortelser. Der er endvidere en litteraturliste og liste over institutionstyper for de medvirkende i de kvalitative interview i behovsanalysen.

Bilag 1 er en beskrivelse af alle de kurser, som er fundet ved screeningen, mens bilag 2 er et idekatalog over forslag til kurser for hver målgruppe.

2 Målgrupper for tilbud om efteruddannelse om grønne indkøb

Målgruppen for tilbud om efteruddannelse om grønne indkøb er i princippet alle, der har indflydelse på indkøbet i den offentlige sektor. Det drejer sig om ganske mange personer.

I dette kapitel er givet et overblik over hvor mange og hvem, der har indflydelse på, hvordan det offentlige indkøbsbudget anvendes. Formålet er at give en baggrund for valget af målgrupper for tilbud om efteruddannelse om grønne indkøb.

Målgrupperne er udpeget på baggrund af en vurdering, der bygger på indkøbsvolumen, miljømæssig betydning, målgruppens størrelse, indkøbsandel på markedet, eksisterende dokumentation og indkøbets kompleksitet. Der er lagt vægt på at sikre nogenlunde homogene målgrupper, og derfor er der i vid udstrækning taget udgangspunkt i den faglige identitet hos målgruppen. Den faglige identitet defineres af uddannelse, jobindhold og organisation.

Følgende 9 målgrupper er udpeget:

Målgruppe	Anslået antal personer
1. Centrale aktører:	
4. Centrale beslutningstagere	2.000
5. Centrale indkøbere	800
6. Miljøfaglig rådgivning	400
2. Decentrale indkøbere:	
7. Det administrative personale	15.000
8. Det tekniske personale	4-9.000
9. Indkøbere på børneinstitutioner og uddannelsessteder.	Max. 14.500
10. Indkøbere på sygehuse, pleje og omsorg	2.600
11. Indkøbere i kantiner og institutionskøkkener	2.000
12. Indkøbere af IT-udstyr	Min. 500

Set ud fra en produktvinkel skønnes det, at de udpegede målgrupper er ansvarlige eller involverede i indkøbet af de produkter, som er udpeget i forlængelse af indsatsen for en offentlig, grøn indkøbspolitik. Eksempelvis kan rengøringsmidler og ydelser både høre under de centrale indkøbere og det tekniske personale. Det tilsvarende gælder mere generelt også den produktorienterede miljøpolitik, hvor produkter på både tekstil- og elektronikområdet vil være repræsenteret.

Samlet skønnes det, at knap 45.000 - 50.000 personer i større eller mindre omfang kan få direkte eller indirekte indflydelse på, hvordan det offentlige indkøbsbudget på 203 milliarder kroner årligt anvendes¹. Det svarer til omkring 4,5-5 % af de offentligt ansatte. Først og fremmest er der sandsynligvis 30.000 - 35.000 personer i Danmark, som direkte køber ind på det offentliges vegne i større eller mindre omfang. Dertil skal lægges

¹ 1997-tal, se i øvrigt KPMG, 1999 for beregningen af det samlede indkøbsbudget.

de beslutningstagere, som sætter rammerne i form af budgetter og indkøbspolitikker for indkøberne. Det vurderes, at der er op til omkring 16.000 personer, som har indflydelse – eller som kan få indflydelse på – hvad der købes ind.

Til de 45.000 - 50.000 personer kunne tilføjes andre, som på forskellig vis har indflydelse på, hvad det offentlige køber ind:

1. 4-5.000 valgte politikere i Danmark i folketing, kommuner og amter har indflydelse på indkøbspolitikken i det offentlige.
2. Godt 1 million andre offentligt ansatte, der i praksis har stor indflydelse på, hvad der købes ind. Det er offentligt ansatte, der skal anvende de indkøbte produkter, og det er de ansatte eller ledelsen, der efterspørger produkter.
3. Brugere af det offentlige øver indflydelse: Elever, patienter, klienter, forældre, bestyrelser, børn, pensionister osv. stiller krav og har forventninger.
4. Organiserede interessenter, personer eller grupper som grønne guider, lokale Agenda 21-grupper eller græsrodsbevægelser har muligheder for at påvirke valget af produkter gennem holdningspåvirkning af medarbejdere og ledelse i det offentlige.
5. Leverandørerne, markedsføring og udbudet af varer spiller en rolle for, hvilke beslutninger indkøberne træffer.

Det er vurderingen, at disse kategorier falder uden for målgruppen, som Miljøstyrelsen i første omgang skal henvende sig til med tilbud om efteruddannelse om grønne indkøb, og disse grupper bliver derfor ikke behandlet yderligere i rapporten.

Opgaven i nærværende kapitel er at udpege, hvilke grupper blandt de 45.000 - 50.000 personer, der er særligt interessante for Miljøstyrelsen som målgrupper for tilbud om efteruddannelse om grønne indkøb. Beskrivelsen af målgrupperne er opdelt i 3 hovedkategorier:

- Beslutningstagere, der sætter de overordnede rammer
- Indkøbere, der gennemfører indkøb
- Miljøfaglige rådgivere (fx miljømedarbejdere og Agenda 21-koordinatorer), der kan støtte indkøberne i de miljømæssige vurderinger og valg

2.1 **Beslutningstagere**

Beslutningstagere er her defineret som personer, som har indflydelse på de overordnede rammer for indkøberne. De overordnede rammer kan være budgetter og retningslinier for indkøb i form af indkøbspolitikker. Det er vigtigt i forhold til de offentlige indkøbere, at det grønne indkøb får en markant profil gennem en skriftlig, grøn indkøbspolitik og en bred opbakning blandt de overordnede beslutningstagere. En formuleret indkøbspolitik er en meget vigtig måde at kommunikere principper og prioriteringer på til store offentlige organisationer.

Indflydelse på ”de overordnede rammer” kan have vidt forskellig betydning alt efter organisationens størrelse. Hvis det antages, at alle offentlige arbejdssteder har en ledelse, som er ansvarlig for de indkøb, der foreta-

ges, er antallet af beslutningstagere lig med antallet af offentlige arbejdssteder.

Arbejdssteder fordelt efter antal jobs inden for den offentlige sektor.

Arbejdssteder	Antal job på arbejdsstedet					I alt
	1-10	10-19	20-49	50-99	100	
Staten	4.357	1.046	898	334	424	7.059
Amter	719	488	696	392	254	2.549
Kommuner	5.618	5.228	2.907	1.366	706	15.825
Sociale kasser og fonde	66	17	11	8	3	105
Offentlige Selskaber og Virksomheder	2.377	462	473	206	231	3.749
Det offentlige i alt	13.137	7.241	4.985	2.306	1.618	29.287
I %	45%	25%	17%	8%	6%	100%

Kilde: Tabel 257, Statistisk årbog 1999. Yderligere 104.016 job på arbejdsstederne kan ikke fordeles på sektor. Optælling fra november 1997.

Ifølge Danmarks Statistik er der i Danmark 29.287 (1997) offentlige arbejdssteder, hvoraf 55% af arbejdsstederne har 10 eller flere medarbejdere og beskæftiger 95% af de offentligt ansatte.

I de helt små institutioner (mindre end 10 ansatte) antages det, at indkøber og beslutningstager er en og samme person. De helt små omfatter bl.a. en række børneinstitutioner og kantiner. Selv om de ofte har små budgetter, så kan de små institutioner, særligt i kommuner hvor der ikke er truffet en central, politisk beslutning om grønne indkøb, være en kerneaktører i processen, der går nede fra og op med indførelse af miljøhensyn. Bortset fra børneinstitutioner, kantiner og andre tilsvarende institutioner, der kommer med under de decentrale indkøbere, så er de små institutioner næppe en oplagt målgruppe for efteruddannelse.

Hvis de helt små arbejdssteder fraregnes betyder det, at der er 16.150 arbejdssteder med omkring 16.150 beslutningstagere i den offentlige sektor med indflydelse på indkøb.

Der er naturligvis store usikkerheder i det tal, fordi der på de store arbejdspladser med over 100 ansatte muligvis er flere beslutningstagere involveret (eksempelvis afdelingschefer og flere fuldmægtige). Knap halvdelen af de offentligt ansatte arbejder i de store organisationer.

Ikke alle 16.150 beslutningstagere har lige stor betydning for det offentlige indkøb. Hvis det antages, at de største arbejdspladser med over 100 ansatte har de største indkøb, betyder det, at der er 1.618 centrale beslutningstagere. De fordeler sig (jf. ovenstående tabel) med 26% i staten, 16% i amterne og 44% i kommunerne. De sidste 14% i de offentlige virksomheder. I lidt rundere tal kan målgruppen blandt beslutningstagere antages at være på 2.000 centrale og 14.000 decentrale beslutningstagere.

Desværre er det på nær indkøbschefen de færreste beslutningstagere, som har emnet indkøb som første og daglige prioritet. Det betyder, at emnet

grønne indkøb sandsynligvis skal kobles til bredere definerede emner for at være attraktive for beslutningstagere.

Indkøb har som funktion og mulig styringsinstrument været relativt overset. Beslutningstagere må antages at have et mere generelt behov for viden om "hvad koster det", "hvad skal der til for at få indkøbspolitikken til at virke" og "grønne indkøb i miljø- og erhvervspolitikken". Den konkrete viden om indkøb og miljø er ofte begrænset.

De øverste beslutningstagere har afgørende indflydelse på, hvordan indkøbene tilrettelægges og beslutningerne prioriteres. Derfor er det vigtigt at få denne gruppe i tale og sætte dem i stand til at sende signalerne videre til indkøberne.

2.2 Indkøbere

Det anslås, at 30.000 - 35.000 personer har indkøbskompetence i det offentlige i Danmark. Offentlige indkøbere er her defineret som personer, der køber ind på det offentliges vegne.

I det følgende vurderes antallet af offentlige indkøbere, og en række målgrupper blandt de offentlige indkøbere udpeges. Indkøberne opdeles i centrale indkøbere og decentrale indkøbere.

Antallet af offentlige indkøbere

I staten har omkring 2.000 indkøbere abonnement hos Indkøbs Service og Indkøbs Service skønner, at deres statslige abonnementer repræsenterer 95% af samtlige personer i staten, der køber ind².

For kommunerne er det sandsynligvis cirka 10%, der har et abonnement hos Indkøbs Service. Indkøbs Service har omkring 3.300 kommunale medlemmer. Eksempelvis peger Kommunernes Landsforening (KL) i en undersøgelse for Miljøstyrelsen på, at der i en kommune med 20.000 indbyggere typisk er omkring 100 personer med indkøbskompetence. Det tal støttes af et eksempel fra Ballerup Kommune, der har omkring 250 decentrale medarbejdere med indkøbskompetence og 25-30 yderligere på rådhuset. Ballerup Kommune har omkring 45.000 indbyggere og udgør cirka 1% af landets befolkning. Skønnet på landsplan passer dermed med KLs tal, hvorfor det anslås, at et sted mellem 25-30.000 personer i kommunerne har indkøbskompetence.

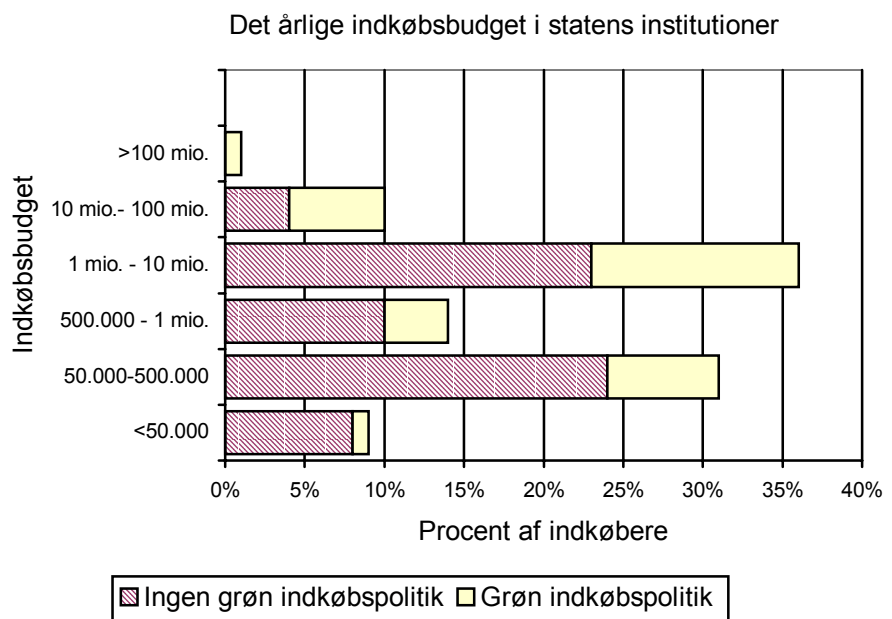
Det samme kan gøre sig gældende i amterne. Her har 200 et abonnement hos Indkøbs Service, således at det kan anslås, at omkring 2-3.000 personer i amterne har indkøbskompetence, hvilket svarer til antallet af arbejdssteder.

Dermed kan det anslås, at 30.000-35.000 personer har indkøbskompetence i det offentlige.

² De 95% passer med resultatet af evalueringen af statens institutioner. Her svarede 95%, at de bruger rammekontrakterne fra Indkøbs Service. 16% ved alle indkøb, 56% ved de fleste indkøb og 22% brugte ind i mellem rammekontrakterne.

Ved evalueringen af den grønne indkøbspolitik i staten (Sørensen, 1998) viste en spørgeskemaundersøgelse store forskelle på det indkøbsbudget, som den enkelte indkøber råder over.

Indkøbsbudgettets størrelse kan betragtes som en god indikator for, hvor central den enkelte indkøber er. En indkøber med et budget på 50 millioner kroner bruger flere kræfter på indkøb end en indkøber med et budget på 50.000 kroner. På samme måde kan antallet af EU-udbud være en indikator. EU-udbud er krævende, professionelt indkøbsarbejde, og 81% af de adspurgte indkøbere havde ingen erfaringer med EU-udbud. Samtidig kan det på baggrund af nedenstående figur anslås, at omkring 10% af de statslige indkøbere disponerer omkring 80% af det statslige indkøbsbudget. Det er de indkøbere, der har et indkøbsbudget på over 10 millioner kroner.

Indkøberne i staten kan på baggrund af undersøgelsen inddeles i tre kategorier:

1. De store indkøbere, som udgør omkring 10%. En enkelt respondent havde et årligt budget på over 100 mio. kroner, og ellers køber de store indkøbere ind for mellem 10 mio. kroner og 100 mio. kroner om året.
2. De mellemstore statslige indkøbere, som udgør 36% af indkøberne. De køber ind for mellem 1 mio. kroner og 10 mio. kroner.
3. De mindre indkøbere med et budget på under 1 mio. kroner. Dette er den største kategori med 54% af de statslige indkøbere.

For amter og kommuner findes desværre ingen tilsvarende opgørelser.

Til gengæld har KL i en undersøgelse for Miljøstyrelsen (KL, 1999) spurgt til organiseringen af indkøbene. Kun 2% af kommunerne og 8% af amterne (1 amt) har en central indkøbsorganisering, hvor institutioner og forvaltninger udelukkende anvender centralt indgåede aftaler. 36% af kommunerne og 25% af amterne har en decentral organisering, hvor institutioner og forvaltninger m.m. fuldt ud tilrettelægger indkøb uden samspil med en central indkøbsschef eller centralforvaltning. Det mest almin-

delige i amter og kommuner er en blandingsform – koordineret decentralt indkøb – hvor nogle indkøb er centralt bestemte og andre decentralt.

Samme opdeling kan laves for statens område, men her er opgørelsen lavet pr. indkøber (Sørensen, 1998), hvor KLs undersøgelse er lavet pr. kommune eller pr. amt. Derfor er tallene ikke direkte sammenlignelige.

Indkøbets organisering i det offentlige

	Staten	Kommuner	Amter
Centralt indkøb	10%	2%	8%
Koordineret decentralt indkøb	10%	62%	67%
Decentralt indkøb	80%	36%	25%

Kilde: KL, 1999 og Sørensen, 1998 udgivet af Miljøstyrelsen (afrundede tal af besvarelserne).

Note: Tal for staten er ikke direkte sammenlignelige med tal for kommuner og amter pga. af forskellige opgørelsesmetoder.

2.2.1 Centrale og decentrale indkøbere

Indkøbsbudgettets størrelse må antages at have betydning for indkøbernes vidensbehov omkring offentlige, grønne indkøb. De store indkøbere - som eksempelvis i staten der disponerer over 80% af midlerne - må antages at adskille sig markant fra de små, mere decentrale indkøbere. Ved vurderingen af målgrupper opdeles indkøberne i det følgende derfor i centrale indkøbere og decentrale indkøbere. Ud af de 30.000-35.000 indkøbere anslås det, at omkring 7-800 indkøbere – svarende til 2-3% – kan betegnes som centrale indkøbere.

Vurdering af hhv. antal centrale og decentrale indkøbere.	Antal centrale indkøbere	Antal decentrale indkøbere
- Det anslås, at omkring 10% af indkøberne i staten er centrale indkøbere.	200	1.800
- Det anslås, at 64% af kommunerne (176) har en central indkøbsfunktion med 3 medarbejdere.	528	(mindst) 25.000
- Det anslås, at 75% af amterne (9) har en central indkøbsfunktion med 3 medarbejdere.	27	1.975

Note: Det anslås, at der i gennemsnit er 3 centrale indkøbere i kommuner og amter. Baggrunden for vurderingen er, at blandt de kommuner, som har medlemmer hos IKA (Foreningen af offentlige indkøbere) er der typisk 2-3 medlemmer. Medlemslisten kan ses på Internetadressen: www.ika.holstebro.dk

I det følgende identificeres og beskrives målgrupper blandt henholdsvis centrale og decentrale indkøbere.

2.2.2 Centrale indkøbere

De centrale indkøbere er centrale for offentlig, grøn indkøbspolitik, fordi de har afgørende indflydelse på et stort volumen af indkøb og dermed også på de miljømæssige effekter af de produkter og serviceydelser, der købes ind til det offentlige. Eksempelvis kan det estimeres, at de centrale indkøbere i staten er ansvarlige for 80% af indkøbsbudgettet.

De centrale indkøbere bruger hovedparten af deres tid på indkøbsfunktionen. De centrale indkøbere har typisk en indkøbsfaglig baggrund og har jobtitler som for eksempel indkøbsschef, indkøbsskulent, indkøbsmed-

arbejder, logistikchef. Deres faglige interesse betyder, at de vil være opmærksomme på indkøbsfaglige nyheder og tilbud som konferencer, seminarer, nyhedsbreve, uddannelsesstilbud og foreninger, der har indkøb som tema. En del af dem er medlem af IKA - Foreningen af offentlige indkøbere. IKA har dog primært medlemmer blandt indkøbere i kommuner og amter. Det anslås, at de fleste centrale indkøbere i amterne og omkring halvdelen af de centrale indkøbere i kommunerne er medlem af IKA. Kun få statslige indkøbere er medlem af IKA. Endelig er indkøberne i "indkøbsvirksomheder" centrale indkøbere eksempelvis Indkøbs Service, H:S fællesindkøb, Als-sundsamarbejdet eller Indkøb Nord.

De centrale indkøbere er ofte ansat i organisationer og institutioner, der køber meget ind, og som har prioriteret en faglig ekspertise for indkøbsfunktionen. De centrale indkøbere arbejder centralt i det offentlige eller i enkelte, meget store institutioner. Evalueringen af statens institutioner viste, at det er de større indkøbere, der er omfattet af en grøn indkøbspolitik. Det er ikke overraskende, da prioriteringen af indkøb som fagområde, den miljømæssige belastning, indkøbenes størrelse og indkøbernes egen, faglige interesse og ressourcer her går hånd i hånd.

De centrale indkøbere har i nogle tilfælde ansvaret for indkøbet – i andre tilfælde har de ansvar for at udarbejde retningslinier, rådgive eller lave rammeaftaler med leverandører, som de decentrale indkøbere kan benytte sig af. Fælles for dem er, at de i deres organisation vil være centrale for indkøbsfunktionen.

De centrale indkøbere kan opdeles i generalister og specialister afhængig af bredden af de produkter, de har indkøbsansvar over for. Opdelingen er teoretisk, da mange centrale indkøbere vil have indkøbsopgaver, der er helt almindelige og indkøbsopgaver, der retter sig specifikt mod organisationens ydelser. De specialiserede har ansvar for indkøb på et særligt fagområde som fx jernbaner, militært isenkram og sygehusudstyr. På de meget specialiserede områder, hvor der ofte er tale om store indkøb, må det forventes, at den nødvendige bistand til miljøvurderinger osv. indhentes særskilt. Efteruddannelse til indkøbere af kampfly, isbrydere, undergrundsbaner eller forbrændingsanlæg vurderes at ligge ud over den generelle indsats for efteruddannelse af offentlige indkøbere.

2.2.3 Decentrale indkøbere

Den decentrale indkøber er den mest almindelige indkøber i den offentlige sektor. Det er sjældent, at den centrale indkøber suverænt bestemmer, hvad der skal købes. Det sker kun ved det helt centraliserede indkøb.

Det mest almindelige er det koordinerede, decentrale indkøb, hvor de centrale indkøbere stiller valgmulighederne op for den decentrale indkøber i form af en rammekontrakt, men det er den decentrale indkøber, som i sidste ende er tæt på de behov, brugerne har. Dermed har den decentrale indkøber det sidste ord at skulle have sagt. Endelig er en del af indkøbene helt decentraliserede. Det er tilfældet i en fjerdedel af amterne og en tredjedel af kommunerne. 80% af indkøberne i staten er decentrale indkøbere, men her bruger 95% i større eller mindre omfang Indkøbs Services rammekontrakter, så indkøbet her er også delvist koordineret.

De omkring 30.000 decentrale indkøbere (ca. 1 indkøber pr. 25 offentligt ansatte) har en meget nær kontakt til brugerne, og de er ofte selv bruger af de produkter, der købes ind.

Kontakten til brugerne, medindflydelsen og den udbredte decentralisering gør de decentrale indkøbere til en vigtig målgruppe – på trods af, at det kun er en mindre andel af det samlede offentlige indkøbsbudget, de har indflydelse på.

De decentrale indkøbere har ofte ikke nogen videre indkøbsuddannelse og dermed ikke en faglig identitet som indkøbere. De indkøbsansvarlige har deres faglige identitet i deres uddannelse, i deres jobbeskrivelse og deres organisation: Det kan være IT-chef, pedel, skoleleder, pædagog, kontormedarbejder eller sygeplejerske. Blandt de indkøbsansvarlige i staten udgør det teknisk-administrative personale 53% (Sørensen, 1998).

De decentrale indkøbere er ikke medlem af indkøbsfaglige foreninger og vil være mindre opmærksomme på indkøbsfaglige emner og tilbud, som seminarer, konferencer, artikler eller efteruddannelsestilbud. De fleste bruger kun lidt tid på opgaven med at købe ind til organisationen. I staten bruger 3 ud af 4 indkøbsansvarlige mindre end 15% af deres arbejdstid på indkøb og 40% har et indkøbsbudget på under 500.000 kroner (Sørensen, 1998).

De decentrale indkøbere har ingen eller kun lille indkøbsfaglig identitet og mangler dermed en vigtig fællesnævner som målgruppe. Hvis de decentrale indkøberes faglige identitet anvendes som fællesnævner for målgrupperne, er det muligt at udpege flere vigtige målgrupper blandt de decentrale indkøbere. Det er desuden en fordel, at målgruppens faglige forudsætninger og arbejdsmæssige situation er nogenlunde ensartet, når en efteruddannelsesindsats skal tilrettelægges.

Ved udvælgelsen af målgrupper er der lagt vægt på, at målgrupperne har indflydelse på indkøb af produkter og services inden for de indsatsområder, der er udpeget i handlingsplanen for en offentlig, grøn indkøbspolitik. Det betyder, at der er gode miljømæssige argumenter for en indsats, og at det offentlige indkøb repræsenterer en betydelig markedsandel. Komplexiteten i de grønne indkøb er forskellig fra målgruppe til målgruppe. Erfaringsmæssigt er det komplekst at omlægge køkkener til miljøvenlig drift og økologiske fødevarer, hvorimod det er mere simpelt at installere en ny varmepumpe i bygningerne.

Målgrupper og indsatsområder er ikke nødvendigvis sammenfaldende. Eksempelvis er det typisk det tekniske personale, der køber rengøringsydelser, men i mindre institutioner kan det også være det pædagogiske personale. Mellem målgrupperne eksisterer der naturligvis også sammenfald, hvor en IT-indkøber kan være placeret i den tekniske afdeling.

1. *Indkøbere til den offentlige administration*

Det administrative personale. Den offentlige administration bruger kontormaskiner, møbler, papir og andet kontorudstyr – produktgrupper, som i dag er omfattet af indsatsen for en offentlig, grøn indkøbspolitik. Der findes i dag mange hjælpemidler til det grønne indkøb på området.

De decentrale indkøbere på området findes typisk på rådhus, amtsgårde, centraladministration og stort set alle offentlige kontorer og

forvaltninger samt institutioner som fx skoler, biblioteker, domhuse, politistationer, museer og kaserner.

Det er en meget bred vifte af organisationer, men fælles for dem er, at alle skal drive og købe ind til en administration. Det administrative personale vil være ansvarlig for mange af de daglige indkøbsopgaver, og fagforeninger som HK eller FOA er en oplagt adgangsvej til disse indkøbere. Målgruppen her er primært det administrative personale.

Det administrative personale er sandsynligvis langt den største gruppe af decentrale indkøbere. En antagelse kunne være, at de fleste arbejdssteder har en administration, der køber ind. Det betyder, at der er omkring 29.000 administrative indkøbere (jf. tabel på s. 3). Mange er ansat i organisationer med under 10 ansatte og er derfor ikke særskilt interessante som målgruppe. Tilbage er omkring 15.000 decentrale, administrative indkøbere, der vil være interessante som målgruppe.

2. Indkøbere ved driften af det offentlige

Det tekniske personale. Det offentliges bygninger og nære udenomsarealer har været mål for en del aktiviteter, der er relateret til grønne indkøb: Grønne arealer uden bekæmpelsesmidler, tilskud til energivenlige varmepumper, indkøb af fjernvarmerør, vejstribemaling, A-indkøbspolitik, miljømærker og vejledninger om rengøring.

De decentrale indkøbere her har stillingsbetegnelser som fx pedel, varmemester eller maskinmestre. På større institutioner er det typisk dem, der er ansvarlige for driften og vedligehold af bygningerne og for det tilhørende indkøb. På samme måde som det administrative personale findes det tekniske personale på tværs af alle institutioner i det offentlige.

Det tekniske personale kan være medlem af SiD, IDA og maskinmestre. Hvis det antages, at der ved alle større offentlige bygninger (arbejdssteder med mere end 20 ansatte) er ansat teknisk personale, kan det anslås, at der er omkring 9.000 personer med indkøbskompetence på det tekniske område. Sættes skillelinien ved arbejdssteder med mere end 50 ansatte, er der omkring 4.000 i denne målgruppe. Det samlede skøn ligger således fra 4-9.000 tekniske personer med decentral indkøbskompetence.

3. Indkøbere i børneinstitutioner og uddannelsessteder

Det pædagogiske personale. Indkøbere i skoler, gymnasier, sociale institutioner og børneinstitutioner har mange fælles områder: Møbler, rengøring, IT, kontorartikler, vedligeholdelse, legeredskaber og kreative produkter. En del af områderne er allerede udpeget som indsatsområder, og der findes god miljømæssig dokumentation og hjælpemidler. Andre områder er mindre veldokumenteret, som fx legetøj og kreative produkter.

Målgruppen her kan forventes at have en fælles identitet omkring uddannelse, børn og unge og de udpegede institutionstyper. Til gengæld er den faglige baggrund sandsynligvis mere varieret: Det administrative personale tager sig af administrationen, det tekniske personale og

pedeller tager sig af vedligeholdelse, rengøring og møbler. Kontorpersonalet og det tekniske personale er i forvejen udpeget som målgrupper.

Målgruppen er her derfor det pædagogiske personale, som ofte vil stå med det overordnede ansvar for institutionen og også i mange tilfælde for indkøbet – evt. i samarbejde med det administrative eller det tekniske personale. Målgruppen vil være medlem af organisationer som Børne- og ungdomspædagogernes landsforbund (BUPL) og Danmarks Lærerforening (DLF). På mindre institutioner som børnehaver, vuggestuer og fritidshjem er det ofte lederen, der også er ansvarlig for indkøbet.

På landsplan er der knap 8.000 sociale institutioner for børn og unge, knap 3.000 folkeskoler, 570 gymnasier og erhvervsfaglige skoler samt 3.120 steder med voksenundervisning (Danmarks Statistik, 1999 - tabel 251).

Hermed kan de indkøbsansvarlige på 8.000 sociale institutioner og 6.500 uddannelsessteder betragtes, som en målgruppe på op til 14.500 personer.

I øvrigt er det årlige budget til undervisning på godt 88 milliarder kroner, hvoraf der bruges en lønsum på knap 44 milliarder kroner. Det kan ikke opgøres, hvor stor en del af de resterende 44 milliarder kroner, der går til indkøb. (Danmarks Statistik, 1999 - tabel 415, 251).

4. *Indkøbere på sygehuse og plejehjem*

Indkøbere på sygehuse og plejehjem har i indkøbsmæssig sammenhæng fællesinteresser. Den grønne indkøbspolitik har berørt området i enkelte sammenhænge med vejledninger om indkøb af handicap-hjælpemidler, senge og PVC-fri indkøb. Hospitals-, pleje- og hygiejneartikler er et stort indkøbsområde, og en rapport fra 1992 (Weidling m.fl., 1992) giver som eksempel Århus Amt, hvor indkøb på dette område udgjorde 31% af de samlede vareindkøb.

Sundhedsvæsenets budget til hospitaler og administration er på godt 45 milliarder kroner årligt, og der er i alt registreret 164 hospitaler mv. Lidt over halvdelen af budgettet er afsat til lønninger (Danmarks Statistik, 1999 - tabel 251, 415). Grenaa Sygehus oplyser, at de med 120 sengepladser har et årligt indkøbsbudget på 10 millioner kroner til hospitalsudstyr. I det beløb er der ikke medtaget fødevarer, IT og drift af sygehuset. På landsplan er der knap 25.000 sengepladser svarende til et anslået indkøb af hospitalsudstyr på omkring 2 milliarder kroner årligt.

De store sygehusindkøbere har mere formel kontakt gennem sygehusindkøbernes erfagruppe - Sinerfa.

På pleje- og omsorgsområdet er der godt 2.400 institutioner bestående af plejehjem, dagcentre, døgninstitutioner for voksne, hjælpemiddelcentraler, forsorgshjem, revalideringsinstitutioner osv. (Danmarks Statistik, 1999 - tabel 166).

5. *Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener*

Økologisk omstilling og miljøvenlig drift af offentlige køkkener er kommet på dagsordenen mange steder. Der er gennemført projekter med tilskud fra Strukturdirektoratet, Den Grønne Jobpulje, Den Grønne Fond og Program for renere teknologi – alle med det formål at accelerere den økologiske omstilling og miljøvenlige drift i de offentlige køkkener - herunder gennem indkøb. Hertil kommer, at det er et område, hvor rotations- og aktiveringsprojekter også er blevet anvendt til at styrke efteruddannelsen.

Kantiner og køkkener er synlige, og deres miljøprofil er et vigtigt signal til offentligt ansatte og brugerne af det offentlige. Manglende miljøbevidsthed i kantinen kan muligvis have en direkte modarbejdende virkning for en organisation med en grøn indkøbspolitik. Desuden er fødevarer et relativt indkøbstungt område. I en undersøgelse fra 1992 (Weidling, 1992) udgjorde fødevarerne 19% af indkøbet i Ballerup Kommune og 11% af indkøbet i Århus Kommune.

Økonomaforeningen har godt 9.000 medlemmer, hvoraf omkring 98% er offentligt ansatte og 2 ud af 3 arbejder på arbejdspladser med mere end 5 ansatte. Medlemmerne er både elever, medhjælpere og køkkenassistenter. Selve målgruppen kan begrænses til de 1000 køkkenledere, køkkenchefer, cheføkonomaer osv. – og muligvis knap 1000 økonomaer. (Tal fra Økonomaforeningens medlemsstatistik - ikke publiceret).

6. *Indkøbere af IT-udstyr*

IT-udstyr er et væsentligt indkøbsområde i det offentlige, og ofte gennemføres indkøbene af IT-ansvarlige, som ikke umiddelbart er repræsenteret af de andre målgrupper. Det gælder særligt, når indkøberen har titel af eksempelvis IT-chef eller IT-koordinator. I andre organisationer kan det være den tekniske afdeling, der er ansvarlig for indkøbene.

Modsat de andre målgrupper er det her vanskeligt at identificere en faglig identitet omkring indkøberne af IT-udstyr. Nogle indkøbere er medlem af PROSA (de professionelle edb-folks fagforening), andre er kommunalt uddannede FOA-medlemmer, som måske har taget ekstra kurser på Forvaltningshøjskolen og atter andre er som chefer medlem af DJØF (Dansk Jurist- og Økonomforbund) eller Ingeniørforeningen (IDA). Der er 500 indkøbere, der særligt abonnerer på Indkøbs Services rammekontrakt for datamater, hvorfor disse anses for at være kernen inden for denne målgruppe. Dermed er målgruppen på mindst 500 indkøbere.

Alle offentlige arbejdspladser har IT-udstyr, og i princippet er antallet af indkøbere på dette område i realiteten nok meget større. Det er dog et af de områder, hvor kommuner i et vist omfang har koordineret decentralt indkøb.

Målgruppen for efteruddannelse udpeges derfor til at være de betydende IT-indkøbere i det offentlige, der har en særlig interesse i at kende rammekontrakten fra Indkøbs Service og derfor er blandt abonnenterne. Tallet kan også være større, fordi rammekontrakten for

datamater også er en del af Indkøbs Services almindelige abonnement.

I lyset af miljøindsatsen på IT-området gennem blandt andet den offentlige, grønne indkøbspolitik og Elektronikpanelet samt produkternes synlighed, miljøbelastning og hurtige omsætning anbefales det, at IT-indkøbere i det offentlige udpeges som målgruppe.

2.3 Miljøfaglige rådgivere

Denne målgruppe er ikke selv indkøbere, men er medtaget, da de spiller en vigtig funktion som potentielle rådgivere for indkøberne. Denne gruppe repræsenterer en miljøteknisk rådgivningskompetence, som er (relativt) tæt på indkøberen i kraft af, at de arbejder i samme kommune, amt eller organisation.

Der tænkes konkret på de kommunale og amtskommunale miljømedarbejdere, miljømedarbejdere i statsinstitutioner, Agenda 21-medarbejdere samt i nogle tilfælde de grønne guider.

Målgruppen vil ofte have miljøfaglig uddannelse og være medlem af IDA, DJØF, HK eller Dansk Magisterforening. Visse Agenda 21-medarbejdere kan også have en mere kommunikationsorienteret baggrund.

En undersøgelse fra Kommunernes Landsforening (KL, 1999) viser, at kun 36 ud af 245 deltagende kommuner har et samarbejde mellem miljøafdelingen og indkøbsafdelingen³. Det tilsvarende tal er 4 ud af 12 deltagende amter.

Ud over at samarbejde med de centrale indkøbere i en indkøbsafdeling kan den faglige miljørådgivning også være rettet mod de decentrale indkøbere.

Samarbejderne kan være af mere eller mindre formaliseret karakter. I nogle kommuner er der et helt fast samarbejde, hvor miljømedarbejderen/miljøkoordinatoren sidder med ved nye udbud, ved vurderingen af leverandørernes miljøpræstationer og ved dokumentationen af de grønne indkøb. De kommuner, som er længst i samarbejdet mellem indkøbsfunktionen og miljøfaglige medarbejdere, har ansat en miljømedarbejder, der udelukkende skal hjælpe kommunens indkøbere med grønne indkøb. Andre steder foregår samarbejdet ad hoc, hvis der er akutte miljøtekniske spørgsmål.

Antallet af potentielle miljøfaglige rådgivere burde optimalt set være en i hver kommune, amt og statsinstitution. I alle kommuner og amter er der miljømedarbejdere, i mere end 200 af kommunerne er der Agenda 21-

³ Der er spurgt til, om der er et samarbejde mellem miljøafdelingen og indkøbsafdelingen. I visse kommuner er der et samarbejde mellem institutioner og en Agenda 21-medarbejder, som ikke nødvendigvis er fanget ind med dette spørgsmål. Derfor kan et optimistisk bud være, at tallet er en smule højere.

kontaktpersoner, og i en del statsinstitutioner er der en miljømedarbejder eller teknisk chef med miljøansvar og kompetence. Det vurderes, at den samlede målgruppe p.t. rummer omkring 400 miljømedarbejdere, men målgruppen kan måske forventes at blive større, hvis flere kommuner og amter bliver opmærksomme på det oplagte samarbejde, der kan være mellem deres miljø- og indkøbsafdelinger.

3 Overblik over kurser om grønne indkøb

Udbudet af kurser til efteruddannelse om grønne indkøb tegner en bred vifte af forskellige arrangementstyper fra dyrtkøbte flerdagskurser arrangeret af konsulentfirmaer, der udbydes bredt, til kortere temamøder arrangeret internt i en kommune af fx en grøn guide, der er målrettet kommunens egne institutioner. Uanset længde og form bliver alle arrangementer i det følgende benævnt ”kurser”.

Der er en overvægt af de lokalt arrangerede kurser fx for en kommunes indkøbere eller institutioner samt for større statsinstitutioner. Det afspejler sig bl.a. i, at 30 af de kortlagte 59 kurser er gratis for deltagerne. De kommunale kurser gennemføres typisk med oplæg fra kommunens egne folk suppleret med eksterne faglige konsulenter eller succeshistorier fra andre kommuner, institutioner eller lignende. Disse kurser annonceres kun internt og er alene målrettet den konkrete kommunes institutioner og er således ikke frit tilgængeligt for interesserede fra andre kommuner.

Mange af de udbudte kurser er rettet mod både centrale og decentrale indkøbere. Kun i begrænset omfang er kurser for decentrale indkøbere målrettet i forhold til de specifikke målgrupper i kapitel 2, medmindre det er lokalt arrangerede kurser for eksempelvis skoler, plejehjem eller daginstitutioner.

Enkelte kurser er målrettet Agenda 21-kontaktpersoner eller miljømedarbejdere i kommunerne/amtskommunerne, der ofte hjælper de lokale institutioner med deres miljøfaglige indsigt. Der er få kurser for beslutningstagere, der ikke er direkte involveret i indkøb fx topledere og politikere.

Enkelte kurser om grønne indkøb er rettet mod andre målgrupper. I det omfang vi har fået oplysninger om kurserne, er de medtaget i oversigten. De er medtaget, fordi de er med til at give et samlet billede af kurser inden for grønne indkøb. Flere kurser har fx leverandører som målgruppe. Leverandører er ikke direkte omfattet af denne undersøgelse, men kurserne er medtaget, fordi leverandører også er vigtige i forhold til implementeringen af grønne indkøb i det offentlige.

Det aktuelle udbud af kurser på et givent tidspunkt vil være relativt smalt, hvorfor det er valgt at foretage en screening af såvel planlagte som afholdte kurser, hvori grønne indkøb indgår som tema. Der er skelnet mellem kurser afholdt før og efter 1.6.2000.

Det måske første kursus om grønne indkøb er afholdt af MIOS i 1991. Antallet af kurser, der er opgjort fra 1995 og frem, er steget gennem de seneste år, og der er gennemført flest kurser i 1999. Det tegner til, at der er og vil blive afholdt lidt færre kurser i 2000 end i 1999. Det vil dog først endeligt kunne ses, når året er omme.

Der er ved en bred screening fundet 59 forskellige kurser, hvori temaet grønne indkøb er centralt eller indgår som et delelement. Nogle kurser

gentages gennem flere år, og nogle holdes flere gange inden for samme år. Fordelingen af kurserne fra 1995 og frem fremgår af nedenstående.

<i>Tabel 3.1: Antal fundne kurser pr. år</i>						
1995	1996	1997	1998	1999	før 1.6.2000	efter 1.6.2000
3	3	6	15	35	11	9

Som det fremgår er kun 9 kurser planlagt til efter 1.6.2000 – af disse er de 7 førstnævnte kurser, der allerede har været afholdt af samme arrangør. Bilag 1 indeholder en kort beskrivelse af hver af de omfattede kurser.

De 9 kurser planlagt til efter 1.6.2000 er:

- ”Uddannelse i offentlige indkøb” på Den Kommunale Højskole (juni/december 2000)
- ”Temadage om miljøvenlige indkøb” i Green Network regi (gennemfører 2-3 kurser årligt)
- ”Offentlige miljøbevidste indkøb” AMU-kurser (udbydes løbende fra forskellige AMU-centre)
- ”IT-Miljøkoordinator” (efteruddannelse for ledige ingeniører, biologer, teknikere og andre, der interesserer sig for miljø- og kvalitetsstyring)
- ”Økologisk køkkenomlægning” fra Grønt Uddannelsescenter i Vestsjælland
- Indkøbs- og importskolens kurser om grønne indkøb forventes i december 2000
- Århus Amt gennemfører kurser for alle deres institutioner om miljøstyring, hvori grønne indkøb indgår
- ”Grønne Indkøb” kursus for Nykøbing Falster Kommune i september 2000
- ”Temadag om grønne indkøb” arrangeret af Kommunernes Landsforening i samarbejde med Miljøstyrelsen, Amdsrådsforeningen, Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune (31. august 2000)

Andre har nævnt, at de årligt eller løbende afholder kurser, men kurser, hvor der ikke er fastsat dato eller konkret forløb, er ikke medtaget i opgørelsen af kurser efter 1.6.2000.

IKA er medarrangør af en nordisk miljøkonference i september 2000, hvor grønne indkøb er et vigtigt tema.

Indkøbs Service har grønne indkøb og grønne krav som faste temaer for samtlige brugergruppe ved fx opstartsmøder.

Der er fundet flest kurser i forhold til målgruppen centrale og decentrale indkøbere, hvor der ikke er en afgrænsning i forhold til de forskellige kategorier af decentrale indkøbere, der er valgt i kapitel 2. Der er således gennemført/planlagt hhv. 30 og 27 kurser, der har centrale og decentrale indkøbere som målgruppe.

Der er 5 kurser for målgruppen centrale beslutningstagere og 4 for miljøfaglige rådgivere.

Af de mere specifikt målrettede kurser for de forskellige grupper af decentrale indkøbere har tilbudet været størst for plejehjem og sygehuse (10 kurser), pædagogisk personale (9 kurser), kantiner og institutionskøkkener (9 kurser) og teknisk personale (7 kurser).

Der har kun været ét kursus målrettet til hhv. indkøbere til det administrative personale og til indkøbere af IT-udstyr.

Der er flere kurser, der har både indkøbere og leverandører som målgruppe. Samlet har tilbudene målrettet leverandører udgjort 8 kurser.

Priserne for deltagelse på kurser varierer meget, dels i forhold til hvem der er arrangør, dels i forhold til længden af kurserne. Et af de dyreste er ”Uddannelse i offentlige indkøb” på Den Kommunale Højskole, som koster 10.050 kr. for deltagerne for et forløb på 2 x 3 dage – heri udgør grønne indkøb kun en mindre del. I den dyre ende hører også en række forskellige kurser i omlægning til økologisk køkkendrift.

De billigste kurser er gratis, idet kommunerne eksempelvis vælger at finansiere kurser for deres institutioner gennem andre konti end institutionernes efteruddannelseskonti. De kurser, der er gratis for deltagerne, udgør over halvdelen af de registrerede, nemlig 30 ud af 59 kurser.

3.1 Kursustilbud om grønne indkøb

Udbudet af kurser har været rimeligt bredt, og der har været mange forskellige arrangører. De forskellige kursustyper, der er registreret i projektet, er skitseret i det følgende. Der er anført, hvem der var arrangør af kurset.

Temamøder for enkelt-institutioner:	Fx SKI-abonnentmøde med DR, Nationalmuseet, FMK, DTU og SAS. Miljøseminar for Post Danmark.
Temamøder for indkøbere eller institutioner i en kommune eller et amt:	Fx miljøskolen for institutionerne i Dianalund. Grøn indkøbsmesse i Albertslund. Grønne indkøb i Vejle. Miljøstyringskursus for institutioner i Århus Amt. Hvordan finder jeg det miljørigtige produkt for institutioner i Storstrøms Amt, Økologisk køkkenomlægning – bøv! og begejstring i Dragør.
Temamøder for beslutningstagere, indkøbere, miljømedarbejdere, Agenda 21-kontaktpersoner m.fl.:	Fx lokale Agenda 21-dage med workshop om grønne indkøb, regionale temadage om grønne indkøb, Stat og KommuneTræf, møde i Nordisk råd vedr. grønne indkøb i det offentlige i Norden. Temadag om grønne indkøb arrangeret af KL, MST og ARF.

Temamøder bredt udbudt af foreninger og andre:	Fx konference i Rengørings Teknisk forening, Miljøforum Danmark, Miljøkoordinatorforeningens temadag om grønne indkøb, temadag i Dansk Fjernvarmeforening, årsmøde i Dansk Svømmebadteknisk forening, miljø- og arbejdsmiljørigtige indkøb arrangeret af BST Århus.
Konsulentkurser bredt udbudt:	Fx grønne indkøb – 1 eller 2 dageskurser PriceWaterhouse & Nelmann, Nielsen & Rauchenberg, EU-udbud arrangeret af IIR-Danmark.
Uddannelse i offentlige indkøb:	Fx Den kommunale højskoles kursus om indkøbsmæssige beslutninger, hvori grønne indkøb indgår som et af mange temaer.
Produkt specifikke kurser:	Fx DTI-konference om kontormaskiner og indeklimateknik, Hjælpemiddelkonferencen, Indeklimateknik på kontoret arrangeret af bl.a. DTC og Symbion. Økologisk køkkenomlægning arrangeret af Grønt Uddannelsescenter.
Leverandørkurser:	Fx hvordan sælger man til den offentlige sektor, arrangeret af Seminars i Amter og Kommuner I/S, Leverandør- og kunderelationer arrangeret af Deloitte & Touche.
AMU-kurser om grønne indkøb:	Offentligt miljøbevidst indkøb udbydes af 8 AMU-centre/tekniske skoler.
Kurser for lærere og formidlere af kurser/viden om grønne indkøb:	Læreruddannelse for AMU-lærere, SKIs interne uddannelse af sælgere.
Kurser for indkøbsmerkonomstuderende:	Indkøbs- og importskolens kursus.
Kurser for arbejdsløse ingeniører, teknikere og andre interesserede:	Dansk Systempartner i samarbejde med AF med bl.a. Rambøll som underleverandør.

Det skønnes, at de nævnte kurser bredt dækker de forskellige kursustyper, der tilbydes og indtil videre har været omkring temaet grønne indkøb.

3.2 Screening af kursustilbud om grønne indkøb

CASA har foretaget en screening af udbudet af kurser om grønne indkøb. I den forbindelse er der taget direkte kontakt til en række nøgleinstanser: Indkøbs Service, IKA, MIOS, AMU-centrene, Green Network, Den Kommunale Højskole, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, DILF, Skolen for Økologisk Afsætning, Økologisk Oplysningsforbund, Økologiske Igangsættere, Dansk Center for Byøkologi, Indkøbs- og importskolen i Hobro, Grønt Uddannelsescenter i Vestsjælland, HK, IDA, Økonomaforeningen, De Samvirkende Miljø- og Energikontorer samt Dansk Industri.

Der er endvidere taget direkte personlig kontakt til en række centrale kommuner, hvor CASA på forhånd har viden om, at de har gennemført kurser om grønne indkøb.

Samtlige grønne guider og Agenda 21-kontaktpersoner i kommuner og amter er kontaktet via e-mail med forespørgsel om kendskabet til gennemførte og planlagte kurser om grønne indkøb.

Der har desuden været direkte telefonisk kontakt til en række konsulentfirmaer (Rambøll, COWI, PriceWaterhouse, Niras, DTI, dk Teknik & Miljø, PLS Consult, Deloitte & Touche, Carl Bro, Promentor, Valør og Tinge) vedrørende deres deltagelse og kendskab til kurser om grønne indkøb. Endelig er der samlet op på de kurser, som CASA selv har medvirket til om grønne indkøb.

3.3 Indhold i kurser om grønne indkøb

Indholdet i kurser om grønne indkøb spænder fra snævert fokus på miljøkrav for en enkelt produkttype til brede kurser, der omfatter såvel formulering af grøn indkøbspolitik, regler for EU-udbud, forskellige kriterier for miljømærker, brug af rammeaftaler og andre hjælpeværktøjer for grønne indkøb.

Indholdet afhænger dels af den konkrete målgruppe og naturligvis af længden af kurset. I tabel 3.2 er anført de temaer, der har været omfattet af kurserne i forhold til de forskellige målgrupper samt antallet af kurser for den enkelte målgruppe.

Nogle kurser har flere målgrupper fx centrale beslutningstagere, centrale indkøbere og decentrale indkøbere eller flere kategorier af de decentrale indkøbere – det gælder bl.a. kurser i indførelse af økologiske fødevarer. For de decentrale indkøbere er det ikke altid, at kurset er målrettet en af kategorierne, her er indholdet i kurset anført under hovedkategorien decentrale indkøbere.

<i>Tabel 3.2: Antal kurser og indhold i kurser i forhold til målgrupperne</i>	
1. Centrale aktører:	
1.1 Centrale beslutningstagere	4 kurser med følgende indhold: - Erfaringer med grønne indkøb - Lovgrundlag - EU-udbud - Elektronisk handel - Hvilke fordele har kommuner, og hvordan overvindes barrierer? - Hvordan reagerer de lokale leverandører? - Hvordan kommer man i gang? - Hvad gør de andre? - Hvor kan man få hjælp? - Samarbejde på tværs - Erhvervspolitik og indkøb - Fremtid og visioner for indkøb – politik i indkøbene - Faste rammer for indkøb / indkøbspolitik - Faglig udveksling mellem leverandører, indkøbere og beslutningstagere

1.2 Centrale indkøbere	29 kurser med følgende indhold: - Generelt om grønne indkøb - Hjælp til at komme i gang - Brug af SKI rammekontrakter - Elektronisk handel - Cirkulære og aftalen om grønne indkøb - National og international miljøpolitik - EU-udbud - Status i Danmark og i kommunen/kommunerne - Erfaringer med grønne indkøb - Handlingsplaner og politikker - Sammenhæng mellem indkøb og miljø - Udbud og tilbud i praksis - Hvilke fordele har kommuner? - Hvordan overvindes barrierer? - Hvordan reagerer de lokale leverandører? - Hvordan kommer man i gang? - Introduktion til værktøjer til kortlægning, dokumentation og tilskudsordninger - Miljøbegreber, miljøvurdering, miljøledelse, grønne regnskaber, miljømærker og miljøvaredeklarationer - Kilder til miljøinformation og indhentning af information - Leverandørernes erfaringer - Kendskab til livscyklusvurderinger - Hvad er muligt at miljøvurdere - Introduktion til miljø og indkøb - Samarbejde på tværs - Erhvervspolitik og indkøb - Fremtid og visioner for indkøb - Politik i indkøbene - SKIs krav til leverandører og produkter - Erfaringsudveksling om grønne indkøb - Faglig udveksling mellem leverandører, indkøbere og beslutningstagere - Inspiration og viden om miljøkrav ved indkøb – PVC, transport og bygningsvedligeholdelse
1.3 Miljøfaglige rådgivere	3 kurser med følgende indhold: - Grønne regnskaber - Tværsektorielt samarbejde - Generelt om grønne indkøb - Grøn indkøbspolitik og muligheder for miljøvenlige indkøb - Cirkulære og aftalen om grønne indkøb - Redskaber og miljøkrav i den grønne indkøbspolitik (miljømærker, LCA, miljøvejledninger, specifikke miljøkrav) - EU udbud - SKIs rammekontrakter - Erfaringer om grønne indkøb
2. Decentrale indkøbere	26 kurser med følgende indhold: - Generelt om grønne indkøb - Regler - Handlingsplan og anvendelse i praksis - Hvor er der hjælp – miljømærkning, miljøvejledninger, Grønt IndkøbsNet og andre værktøjer - Hvilket valg har vi, og hvordan vælger vi, når vi køber ind? - Miljøstyring i institutionerne - Kemi i hverdagen - Produkttemaer - Barrierer for at komme videre - Er det dyrere? - Hvilke fordele har kommuner og hvordan overvindes barrierer? - Hvordan reagerer de lokale leverandører?

	- Hvordan kommer man i gang? - Erfaringer – hvad gør de andre? - Indkøbspolitikker, handlingsplaner og dokumentation - Tilskudsordninger - Miljøbegreber, miljøvurdering, miljøledelse, grønne regnskaber, miljømærker og miljøvaredeklarationer - Kilder til miljøinformation og indhentning af information - Leverandørernes erfaringer - Introduktion til miljø og indkøb - Status for indeklimate og indeklimatevenlige produkter, forebyggelse i planlægningsfasen samt miljømærkningsordninger for bygningsprodukter og elektronik - Samarbejde på tværs - Erhvervspolitik og indkøb - Fremtid og visioner for indkøb - Politik i indkøbene - Hvordan sparer man på ressourcerne - Økonomi og miljø-rigtige indkøb - Krav til leverandører - Fremtidens krav til miljødeklarationer af produkter - Hvordan kan sikkerhedsorganisationen og indkøbsfunktionen arbejde sammen om indkøb? - Udnytter man hinandens ressourcer og muligheder til gavn for organisationen? - Hvad er grønne indkøb, og i hvor høj grad er de arbejdsmiljørigtige? - Hvilke krav bør indkøbere stille til miljø og arbejdsmiljø? - Gode råd om anvendelse af økologiske produkter - Indhold og brug af rammeaftaler - Faglig udveksling mellem leverandører, indkøbere og beslutningstagere - Inspiration og viden om miljøkrav ved indkøb – PVC, transport og bygningsvedligeholdelse
2.1 Administrativt personale	1 kursus med følgende indhold: - Kontormaskiner og indeklimate - Præsentation af indkøbsvejledningen – hvor skal skabet stå? - Introduktion til miljøstyring - Miljøredegørelser for egne arbejdspladser - Grønne indkøb, hvordan?
2.2 Teknisk personale	7 kurser med følgende indhold: - Status for indeklimate og indeklimatevenlige produkter, forebyggelse i planlægningsfasen samt miljømærkningsordninger for bygningsprodukter og kontorelektronik - Grønne indkøb og krav til leverandører - Introduktion til miljøstyring - Miljøredegørelser for egne arbejdspladser - Grønne indkøb, hvordan? - Værktøjer og eksempler om grønne indkøb - Rengøring og miljø - Generelt om indkøb og grønne indkøb - Grønne arealer uden kemi - Inspiration og viden om miljøkrav ved indkøb – PVC, transport og bygningsvedligeholdelse - Grønne indkøb – muligheder for svømmehaller
2.3 Pædagogisk personale	9 kurser med følgende indhold: - Introduktion til miljøstyring - Miljøredegørelser for egne arbejdspladser - Grønne indkøb, hvordan? - Værktøjer og eksempler om grønne indkøb - Energi og økologi - Grøn indkøbspolitik

	- Gode råd om anvendelse af økologiske produkter - Indhold og brug af rammeaftaler/indkøbsaftaler - Hvad er gensplejsning, hvad er farligt ved gensplejsning, hvad er reglerne for godkendelse, hvordan kan man se om en vare er gensplejset, hvordan er kontrolforanstaltninger, hvordan håndteres forbrugernes krav, hvordan undgår man fødevarer med gensplejsede ingredienser? - Omlægning til økologi – kostvaner, ernæring og økonomi - Miljøetik – økologi, råvarevalg, madkultur og hygiejne
2.4 Plejehjem og sygehuse	10 kurser med følgende indhold: - Om hjælpemidler og rammekontrakter - Generelt om grønne indkøb - Cirkulære og aftalen om grønne indkøb - Miljøvejledninger - Nye indkøbsmønstre for hjælpemidler - Miljøfaktorer ved indkøb - Introduktion til miljøstyring - Miljøredegørelser for egne arbejdspladser - Grønne indkøb, hvordan? - Værktøjer og eksempler om grønne indkøb - Grøn indkøbspolitik - Gode råd om anvendelse af økologiske produkter - Indhold og brug af rammeaftaler/indkøbsaftaler - Hvad er gensplejsning, hvad er farligt ved gensplejsning, hvad er reglerne for godkendelse, hvordan kan man se om en vare er gensplejset, hvordan er kontrolforanstaltninger, hvordan håndteres forbrugernes krav, hvordan undgår man fødevarer med gensplejsede ingredienser? - Økologisk kost, madplan og økologi - Indkøbsordninger, bestillingsystemer og prislistes - Opbevaring af økologisk grønt - Gode råd om omlægning - Omlægning til økologi – kostvaner, ernæring og økonomi - Miljøetik – økologi, råvarevalg, madkultur og hygiejne
2.5 Kantiner og køkkener	9 kurser med følgende indhold: - Introduktion til miljøstyring - Miljøredegørelser for egne arbejdspladser - Grønne indkøb, hvordan? - Grøn indkøbspolitik - Gode råd om anvendelse af økologiske produkter - Indhold og brug af rammeaftaler/indkøbsaftaler - Hvad er gensplejsning, hvad er farligt ved gensplejsning, hvad er reglerne for godkendelse, hvordan kan man se om en vare er gensplejset, hvordan er kontrolforanstaltninger, hvordan håndteres forbrugernes krav, hvordan undgår man fødevarer med gensplejsede ingredienser? - Miljøvenlig storkøkkendrift - Økologisk kost, madplan og økologi - Indkøbsordninger, bestillingsystemer og prislistes - Opbevaring af økologisk grønt - Gode råd om omlægning - Omlægning til økologi – kostvaner, ernæring og økonomi - Miljøetik – økologi, råvarevalg, madkultur og hygiejne
2.6 IT-udstyr	1 kursus med følgende indhold: - Introduktion til miljøstyring - Miljøredegørelser for egne arbejdspladser - Grønne indkøb, hvordan?
3. Andre	
3.1 Studerende ved Indkøbs-	1 kursus med følgende indhold:

og importskolen	- Generelt om grønne indkøb
3.2 Efteruddannelse af ledige ingeniører, biologer, kemikere, geologer og andre teknikere	1 kursus med følgende indhold: - Miljøværktøjer - Miljø- og arbejdsmiljølovgivning - Generelt om grønne indkøb - Kvalitets- og miljøstyring - Livscyklusanalyser
3.3 Efteruddannelse af AMU-lærere	1 kursus med følgende indhold: - Alt om grønne indkøb! - Hvad er grønne indkøb, herunder forebyggelse af miljøproblemer - Hvordan kommer man i gang - Organisering, regler og redskaber
3.4 Efteruddannelse via AMU-kurser	1 kursus med følgende indhold: - Hvad er grønne indkøb? - Hvad er de væsentligste miljøproblemer? - Hvad nytter det at forebygge miljøproblemer? - Hvor meget køber det offentlige ind for om året? - Hvordan kommer jeg i gang med grønne indkøb? - Hvilke spørgsmål/krav kan man stille til leverandører? - Hvor er der hjælp? - Hvordan anvendes rammekontrakter?
3.5 Intern uddannelse af SKIs sælgere	1 kursus med følgende indhold: - Generelt om grønne indkøb - Miljøkrav i SKIs rammekontrakter - Hjælp til at komme i gang med grønne indkøb, Grønt IndkøbsNet
3.6 Leverandører og leverandørkonsulenter	8 kurser med følgende indhold: - Introduktion til værktøjer til kortlægning, indkøbspolitikker, handlingsplaner, dokumentation og tilskudsordninger - Miljøbegreber, miljøvurdering, miljøledelse, grønne regnskaber, miljømærker og miljøvaredeklarationer - Kilder til miljøinformation og indhentning af information - Leverandørernes erfaringer - EU-udbud - Erfaringer fra indkøbere - Fremtidens krav til miljødeklarationer af produkter - Hvilke krav skal leverandørerne forvente fra bl.a. den offentlige sektor? - Faglig udveksling mellem leverandører, indkøbere og beslutningstagere

3.4 Prisen for kurser om grønne indkøb

Prisen for deltagelse i kurser om grønne indkøb er meget varierende. Over halvdelen af kurserne er gratis for deltagerne, mens et af de dyreste kurser, der indgår i analysen, er "Uddannelse i offentlige indkøb" arrangeret af Den Kommunale Højskole i samarbejde med IKA, der koster 10.050 kr. for 2 moduler af 3 dages varighed. Kurset har kun grønne indkøb som et af flere temaer om indkøbsmæssige beslutninger.

Kurser i forbindelse med omlægning til økologisk køkkendrift hører oftest til i den dyre ende, men den aktuelle pris afhænger af forløbet og eventuelt inddragelse af rotationsordning i efteruddannelsen.

For ca. en fjerdedel af kurserne har det ikke været muligt at finde prisen for kurset, her er rubrikken tom i beskrivelserne i bilag 1, mens der er anført 0,00 kr. for de kurser, hvor deltagerne ikke selv har skullet betale for deltagelsen.

De mange gratis kurser beror på, at kommuner, amter eller statsinstitutioner har arrangeret interne kurser for egne medarbejdere. Det betyder, at deltagelsen i kurserne ikke trækker på de respektive gruppers efteruddannelsekonti, der særligt for de fleste kategorier af decentrale indkøbere er meget begrænsede.

Prisniveauet for de registrerede kurser er opgjort i forhold til målgrupper og det samlede antal kurser i nedenstående tabel.

Tabel 3.3.: Prisniveauet for kurser om grønne indkøb							
antal kurser	gratis	0 – 300 kroner	300 – 1000 kroner	1000 – 1600 kroner	1600 – 2400 kroner	5000 – 10.000 kroner	ikke oplyst
Centrale aktører							
Centrale beslutningstagere	-	1	-	-	-	1	4
Centrale indkøbere	11	2	-	-	2	3	7
Miljøfaglig rådgivning	-	-	3	-	-	-	2
Decentrale indkøbere	11	1	2	1	2	2	5
Til administrativt personale	-	-	3	-	-	-	1
Til teknisk personale	4	-	-	1	1	-	1
Til pædagogisk personale	7	-	1	1	1	-	2
Til sygehuse og plejehjem	6	-	-	1	1	-	3
Til kantiner og institutionskøkkener	6	-	-	-	-	-	2
Til IT-udstyr	-	-	-	-	-	-	1
Andre grupper							
Stud. ved Indkøbs- og importskolen	1	-	-	-	-	-	-
Efteruddannelse af teknikere m.fl.	-	-	-	-	-	-	1
Efteruddannelse af AMU-lærere	1	-	-	-	-	-	-
Efteruddannelse via AMU-kurser	-	-	-	-	-	-	1
Efteruddannelse af SKI sælgere	1	-	-	-	-	-	-
Leverandører	-	-	1	-	2	1	4
Samlet antal kurser (58)	30	2	6	1	2	3	15

3.5 Materialer fra kurser om grønne indkøb

Det er langt fra alle kurser om grønne indkøb, hvorfra deltagerne får materialer med hjem. Fra nogle kurser får deltagerne en samlet mappe med informationer og værktøjer til det daglige arbejde med grønne indkøb, fra andre får de måske en kopi af overheads, mens der også afholdes en lang række kurser, hvorfra deltagerne ikke får materialer.

De personer, der har besvaret forespørgslen om deres kendskab til kurser om grønne indkøb, er blevet bedt om at oplyse, om der er uddelt materialer og eventuelt fremsende kopi af materialer til CASA til brug for undersøgelsen. Det er de færreste, der har medsendt materialer, og det er kun få, der oplyser, om der er uddelt kursusmaterialer.

3.6 Længden af kurser om grønne indkøb

Længden af kurser om grønne indkøb varierer fra 1 times temamøde til efteruddannelseforløb på op til 16 eller 26 uger med fx rotationsordning ved omlægning til økologisk køkkendrift. For de meget korte kurser er formen oftest oplæg med mulighed for spørgsmål, mens der for de længerevarende kurser oftest indgår gruppediskussioner og gruppe- eller projektarbejde. Variationen i længden af kurser fremgår af nedenstående.

Der er flest kurser af 1 dags varighed, dernæst følger kurser med et længere forløb. Det kan være 2 eller flere dage i træk eller halvdagskurser, der forløber over 3 eller flere gange. Der er færrest af de helt korte kurser på 1-2 timer.

Tabel 3.4: Længden af kurser i forhold til målgrupperne

Længden af kurser	1-2 timer	3-4 timer ½ dags	5-8 timer 1 dags	Længere forløb	Ikke oplyst
Centrale aktører:					
Centrale beslutningstagere	-	1	3	2	-
Centrale indkøbere	2	4	14	8	-
Miljøfaglig rådgivning	-	1	3	-	-
Decentrale indkøbere:	2	4	13	6	1
Indkøbere til administrativt personale	-	4	1	-	-
Indkøbere til teknisk personale	-	1	5	2	-
Indkøbere til pædagogisk personale	-	1	4	4	2
Indkøbere til plejehjem og sygehuse	-	1	4	4	2
Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener	-	1	2	3	2
Indkøbere af IT-udstyr	-	-	1	-	-
Andre grupper:					
Stud. ved Indkøbs- og importskolen	1	-	-	-	-
Efteruddannelse af teknikere m.v.	-	-	-	1	-
Efteruddannelse af AMU-lærere	-	-	-	1	-
Efteruddannelse via AMU-kurser	-	-	-	1	-
Efteruddannelse af SKI sælgere	-	1	-	-	-
Leverandører	-	-	7	1	-
Det samlede antal kurser (i alt 58)	5	10	25	16	3

3.7 Deltagerantallet på kurser om grønne indkøb

Deltagerantallet varierer for kurserne om grønne indkøb. For lidt over halvdelen af kurserne er der mindre end 30 deltagere, mens der er 18 kurser, hvor der er flere end 30 deltagere. For 6 kurser er der 150 eller flere deltagere. Der er 9 kurser, hvor antallet af deltagere ikke er oplyst.

Antallet af deltagere betyder noget for formen, og hvor aktivt deltagerne bliver inddraget i kursusforløbet. For kurser med færre deltagere er der mulighed for, at deltagerne aktivt kan involveres i gruppe- og projektarbejder, hvilket erfaringsmæssigt giver et større udbytte.

4 Behovsanalyse

4.1 Indledning og opsamling

Behovsanalysen har kortlagt, hvilke behov og ønsker de forskellige kategorier af målgrupper har for efteruddannelse inden for grønne indkøb. Behovsanalysen belyser, hvilke barrierer målgrupperne oplever for ikke at blive efteruddannet, og hvilke ønsker de har til tilrettelæggelsen af kurser, fx længde af kurser, pris, afstand til arbejdspladsen, tidspunkt på dagen, kultur for efteruddannelse m.m.

I behovsanalysen indgår derudover en kortlægning af kendskabet til kurser om grønne indkøb, og hvilke kursustyper de pågældende har positive erfaringer med.

Der er en kortlægning af erfaringer med grønne indkøb, herunder kendskab til værktøjer til hjælp i forbindelse med grønne indkøb, leverandørernes reaktioner og evtuelle problemer i forhold til miljøkrav ved EU-udbud.

Endelig indgår en indkøbsprofil, der belyser, hvor stor en del af indkøbernes arbejdstid, der går med indkøb, indkøbsbudgetter, brug af rammeaftaler og indkøbenes betydning for de interviewede.

Der tages udgangspunkt i de målgrupper, der er defineret i kapitel 2. Opdelingen i målgrupper kan ikke gøres knivskarp, da det er forskelligt fra institution til institution, hvem der har ansvaret for indkøb – også for institutioner af samme type.

Behovsanalysen er gennemført som kvalitative interview med 4-6 personer fra hver af de udpegede målgrupper. Kvalitative interview er valgt som metode til behovsanalysen, da det er en velegnet måde at få klarhed over behovet for viden og kompetencer hos en målgruppe. Manglende behov er oftest ikke erkendt af målgruppen selv, hvorfor man er nødt til indirekte at komme ind på spørgsmålene. Begrænsningen ved metoden er, at ressourcehensyn gør det nødvendigt at afgrænse analysen til en mindre del af målgruppen.

Der er gennemført i alt 38 interview fordelt med 4 fra hver af de udpegede målgrupper, undtagen de centrale indkøbere, hvor der er gennemført 6 interview. Interviewene er gennemført i perioden fra uge 14 til uge 20 2000. Alle interviewene er gennemført som kvalitative telefoninterview. Det blev uden succes forsøgt at samle flere deltagere til et gruppeinterview inden for gruppen af centrale indkøbere. De udvalgte var i store træk villige nok til at deltage, men problemet var primært, at det er travle folk, så det har været umuligt at finde et tidspunkt, hvor det kunne lade sig gøre at samle gruppen.

Ved udvælgelsen af interviewpersoner er der valgt personer, der står for indkøb til de pågældende funktioner, selvom det har vist sig, at de rent faktisk tilhører en anden gruppering. Det kan nogen steder være en pedel, der er indkøber til de administrative funktioner. På sygehusene kan det være det administrative personale, der er indkøbere for hele sygehuset.

Mens det på de mindre institutioner typisk er lederen, der har flere forskellige funktioner fx administrative, ledelsesmæssige og pædagogiske opgaver.

Ved udvælgelsen af arbejdssteder til interview er ca. halvdelen valgt ud fra et kendskab til en vis miljøindsats det pågældende sted. Det har ikke nødvendigvis været ud fra en viden om en konkret indsats omkring grønne indkøb, men mere generel viden om, at miljø i en eller anden sammenhæng har været på dagsordenen. Det kan fx være skoler, der deltager i kampagnen ”grønt flag – grøn skole”. De øvrige er valgt tilfældigt ud fra telefonbogen. Der er ved udvælgelsen lagt vægt på at opnå en geografisk spredning, således at alle dele af landet er repræsenteret, og således at der er både større og mindre institutionstyper og kommuner repræsenteret.

Ved udvælgelsen er der generelt udpeget ca. det dobbelte antal inden for hver målgruppe. Det har været nødvendigt, dels fordi det har været svært at få fat i de aktuelle indkøbere/aktører på de udvalgte arbejdspladser, dels fordi ikke alle, som vi har kontaktet, har ønsket at medvirke i analysen. Der er en tendens til, at færre har ønsket at medvirke fra institutioner, hvor miljø ikke har været et tema, der er arbejdet konkret med.

4.1.1 Konklusioner på behovsanalysen

Der er et stort behov og interesse blandt de fleste indkøbere for at deltage i kurser om grønne indkøb. De fleste peger på behov for produkt-specifikke kurser, hvor man gennemgår, hvilke krav man som indkøber kan og bør stille om miljøforhold. Kurserne skal meget gerne suppleres med skriftligt materiale om de konkrete miljøkrav, som indkøberne efterfølgende kan bruge i hverdagen.

Flere peger også på behov for kurser om generel information om grønne indkøb. Det kan være kurser, der gennemgår de eksisterende værktøjer fx forskellen på og anvendelse af de forskellige mærkningsordninger, eller det kan være kurser om, hvordan man finder miljøinformationer fx på Internettet.

Endeligt peger nogle af de interviewede på, at et kursus i omlægning af vaner vil være nyttigt, da en ”grøn profil” ikke alene afhænger af indkøbene, men også af adfærden.

Det er et klart ønske fra de interviewede, at kurser om grønne indkøb målrettes til hverdagen for indkøberne, og at kurserne derfor tilrettelægges i forhold til de forskellige institutionstyper.

Den politiske opbakning til grønne indkøb nævnes af mange informanter som essentiel.

Der er stor forskel på indkøbsfunktionens betydning og omfang. Det er ved tilrettelæggelse af kurser vigtigt at være opmærksom på, om kurserne er for indkøbere, der er 100% beskæftiget med indkøb, eller det er for indkøbere, hvor indkøbene kun udgør en mindre del af jobfunktionen.

For de indkøbere, der bruger al deres tid på indkøb, betyder længden af kurser og afstanden til kurserne ikke så meget. De kan godt tage en eller flere dage fri til kurser. For de indkøbere, hvor indkøbsfunktionen kun er en mindre del af deres job, er det en fordel med korte kurser med korte

afstande til kurset. Fx halvdagskurser i nærheden af arbejdspladsen, som kan kombineres med en halv arbejdsdag.

En stor del af dem, som er beskæftiget med eller har ansvaret for indkøb, har en ledende stilling. For nogle af lederne er økonomien i mindre grad begrænsende. De tager som regel på kursus i det omfang, det er relevant for deres arbejde. For dem, der ikke 100% er beskæftiget med indkøb, betyder det dog, at kurser inden for deres faglige områder i deres sektor er det væsentligste fx efteruddannelse inden for pleje og omsorg, pædagogiske udviklingstendens, IT osv.

En væsentlig barriere, som mange andre af de interviewede nævner, er dog prisen. Der er store forskelle mellem de forskellige kategorier af indkøbere på, hvilke midler der er afsat til efteruddannelse og kurser pr. medarbejder. Gennemsnittet ligger nok i nærheden af ca. 1-2.000 kroner pr. medarbejder pr. år. For sygehusene nævnes de mindste beløb på 3-500 kroner pr. medarbejder pr. år, mens IT-folkene angiver, at de har helt op til 50.000 kroner pr. medarbejder pr. år til efteruddannelse.

Tiden er en anden barriere, som nævnes af flere. Tiden er særligt en barriere for de indkøbere, som ikke er fuldtidsbeskæftiget med indkøb og for de grupper, hvor der kan være behov for vikardækning, fx pædagoger.

Mange af de interviewede nævner, at et vigtigt udbytte ved deltagelsen i efteruddannelse er at skabe netværk, der kan bruges i det videre arbejde med grønne indkøb. Dette understøtter ønsket om, at kurserne målrettes de forskellige institutionstyper, således at man bedre kan udveksle erfaringer. Erfaringen er, at udnyttelsen af eksisterende netværk både tiltrækker deltagere til kurset samt styrker det videre arbejde efter kurset. De konkrete muligheder vil blive gennemgået i kapitel 5.

Flere nævner, at de har god gevinst af, at to fra samme institution deltager i samme kursus. Det betyder, at det bliver nemmere at få implementeret de nye ideer, når man kommer tilbage til hverdagen. Det kan især være gavnligt, hvis man også vil forholde sig til at ændre vaner og ikke alene fokusere på grønne indkøb. For nogle grupper kan det dog være svært at praktisere, da det kan være svært at undvære flere medarbejdere samtidigt.

De fleste anbefaler, at tilbud om kurser rettes direkte til indkøberne eller institutionerne pr. e-mail eller pr. brev. De færreste har nogen specielle krav til, hvem der bør være arrangører af kurserne. Nogen peger på, at de allerede får god information ved seminarer, som arrangeres af producenter eller leverandører, mens andre nævner, at de ikke vil deltage i et kursus, der er arrangeret af producenter eller leverandører. Enkelte peger på, at kommunerne fx gennem deres miljømedarbejdere eller Agenda 21-koordinatorer kan stå som formidlere af kurser, selvom det ikke behøver at være kommunerne selv, der arrangerer kurserne.

Omkring efteruddannelse peger mange på, at det giver nye ideer og inspiration, der er utroligt vigtige i forhold til udvikling både af jobbet og dem selv. Trods dette er det meget få steder, at der er udarbejdet egentlige efteruddannelsesplaner. Nogen steder tages det op i medarbejderudviklingssamtaler, mens det mange steder foregår lidt tilfældigt efter, om der dukker et spændende og relevant kursus op.

Skemaet på næste side er en opsamling af de forskellige målgruppers formulerede behov for efteruddannelse inden for miljøbevidste indkøb. Behovene er meget kortfattet skitseret, og den videre uddybning skal findes i behovsanalysen. Det skal bemærkes, at behovene bygger på de interviewede i denne undersøgelse, der udgør 4-6 personer pr. målgruppe. De er ikke repræsentative for det gennemsnitlige vidensniveau og behov i målgrupperne, og nedenstående behov er derfor langt fra udtømmende for den pågældende målgruppe. I kapitel 5 er der forslag til kurser, der bredere dækker behovene inden for de respektive målgrupper.

4.1.2 Sammenstilling mellem udtrykt behov og udbudet af kurser

Der er foretaget en sammenligning af de kursustilbud, der er og har været i forhold til de behov, som er udtrykt hos de respektive målgrupper. Det viser noget om, i hvilket omfang der allerede er eller har været indtænkt de temaer, som der er efterspørgsel efter. Man kan ikke sige konkret, om behovene kan dækkes ud fra de tilbud, der er kortlagt. Hvis fx Århus Amt eller Nykøbing Falster Kommune afholder kurser for deres egne institutioner om et specifikt tema, så er det i princippet dækket i forhold til behovsanalysen, men det er ikke aktuelt for indkøbere i andre amter eller kommuner. Tilsvarende er det ikke aktuelt at parre behov med kurser, der allerede er afholdt bortset fra, at det medvirker til at give inspiration til relevante kurser.

Overordnet kan man sige, at indholdet i kurserne stort set matcher de behov, der er udtrykt. Der er efterlyst nogle temaer, der mere handler om organisering og samspil med andre medarbejdere, som man ikke hidtil har været opmærksom på, og så er der ønsker om mere produktspecifikke kurser.

Ser man på økonomien, så er over halvdelen af de fundne kurser gratis for deltagerne. Det stemmer godt overens med, at mange, særligt de decentrale indkøbere, udtrykker, at prisen er en barriere, dels fordi efteruddannelsesbudgetterne er små, dels fordi de prioriterer deres specifikke faglige områder, fx pædagogik, omsorg og IT, højere.

De øvrige kurser koster fra 150 til over 10.000 kroner. De dyre kurser er det dog meget få, der har mulighed for at deltage i.

Længden af kurserne harmonerer ikke så godt med de interviewedes ønsker. En stor del af særligt de decentrale indkøbere, der ikke er fuldtids-beskæftiget med indkøb, ønsker kortere kursusforløb, gerne 2-3 timer, der bedre kan tilpasses med arbejdet. En meget stor del af de kurser, der er fundet er heldags eller over et længere forløb, dvs. mindst 2 dage eller flere halve dage eller et længere uddannelsesforløb på op til 16 eller 26 uger.

Målgruppe	Behov
1. Centrale aktører:	
1.1 Centrale beslutningstagere	- Fokus på udformning og udvikling af en grøn indkøbspolitik - Status for miljøindsatsen: Metoder til dokumentation - Økonomisk prioritering af grønne indkøb og efteruddannelse - Koordinering af fuldstændigt decentrale indkøb
1.2 Centrale indkøbere	- Metoder til at finde produktspecifikke miljøoplysninger - Redskaber til produktvurderinger og sammenligninger - Større hjælp fra miljømedarbejdere i kommune og amt - Samarbejde med byggetekniske afdelinger om grønne indkøb ved nybyggeri og vedligeholdelse - Erfa-samarbejder mellem indkøbere og producenter: Samarbejde om udvikling af produkter - Omlægning af vaner og rutiner, hjælp til bevidstgørelse af decentrale indkøbere og brugere - Muligheder og fordele ved elektroniske indkøb i forhold til grønne indkøb
1.3 Miljøfaglige rådgivere	- Redskaber til produktvurderinger og sammenligninger - Redskaber til iværksættelse af grønne indkøb blandt decentrale indkøbere og brugere - Indsigt i det indkøbsfaglige felt
2. Decentrale indkøbere	
2.1 Indkøbere til administrativt personale	- Metoder til opsporing af mindst miljøbelastende produkter - Redskaber til produktvurderinger og sammenligninger - Synliggørelse af mulige kursustilbud
2.2 Teknisk personale	- Hvor er grønne indkøb relevante? Kom godt i gang - Hvordan gennemføres grønne indkøb? - Vurdering og brug af miljøvenlige byggematerialer - Energistyring i bygninger og energiregnskaber
2.3 Pædagogisk personale	- Generel information om grønne indkøb - Produktorienteret information fx om økologiske fødevarer, legepladser, urte- og køkkenhaver. - Natur og miljøforståelse, formidling til børn
2.4 Plejehjem og sygehuse	- Generel information om grønne indkøb - Metoder til opsporing af mindst miljøbelastende produkter (herunder brug af deklARATIONER og miljømærker) - Kravspecifikationer til leverandørerne, - Produktorienteret information fx om plast
2.5 Kantiner og køkkener	- Synliggørelse af eksisterende kursustilbud - Miljøstyring i køkkener - Efteruddannelse af serveringspersonalet
2.6 IT-udstyr	- Generel information om grønne indkøb - Metoder til opsporing af mindst miljøbelastende produkter - Redskaber til produktvurderinger og sammenligninger - Kommunalpolitisk prioritering af grønne indkøb - Skriftlig formidling om grønne indkøb

4.1.3 Sammenstilling af indholdet i kurserne i relation til behovene

Der er kun 5 kurser (2 i 1998, 2 i 1999 og et planlagt efter 1.6.2000) med *de centrale beslutningstagere* som målgruppe. Kurserne har i et vist omfang dækket de behov, der er kommet frem i behovsanalysen. Relevante temaer har været grøn indkøbspolitik og handlingsplaner, fordele og barrierer, erfaringer med grønne indkøb samt fremtid og visioner for indkøb. Nogle af de temaer, der i forhold til behovsanalysen ikke tidligere har været omfattet af kurserne, er organiseringen i forhold til decentrale og centrale indkøb samt nødvendigheden af økonomisk prioritering af grønne indkøb og efteruddannelse af medarbejdere.

Der er en bred vifte af kurser (i alt 30) for *de centrale indkøbere* (fordelt med 2 i 1995, 1 i 1996, 2 i 1997, 7 i 1998, 16 i 1999, 1 før 1.6.2000 og 1 efter 1.6.2000). Behovene hos de centrale indkøbere, som vi har interviewet, viser, at de allerede er ganske godt klædt på inden for de temaer, der har været afholdt kurser om, det vil bl.a. sige om grøn indkøbspolitik og handlingsplaner, værktøjer til produktvurderinger, erfaringer fra andre (de er selv nogle af dem, der er kommet længst på området), sammenhæng mellem miljø og indkøb, fordele og barrierer samt EU-udbud. Yderligere temaer for de kurser, der er afholdt, kan læses i tabel 3.2.

Af de temaer, der ikke tidligere har været omfattet af kurser, efterlyser de centrale indkøbere kurser om:

- hjælp til samarbejde mellem miljømedarbejdere og indkøbere
- samarbejde med de byggetekniske afdelinger om grønne indkøb
- erfa-samarbejde mellem indkøbere og producenter om udvikling af produkter
- omlægning af vaner – hjælp til bevidstgørelse af decentrale indkøbere og brugere
- samt muligheder og fordele ved elektronisk handel i forhold til grønne indkøb

Kursusudbudet i forbindelse med *miljømedarbejdernes/Agenda 21-koordinatorenes* indgåelse i samarbejde med indkøbere om grønne indkøb har været yderst begrænset. Der er fundet 4 kurser (3 fra 1999 og 1 planlagt efter 1.6.2000), der har omfattet temaerne som:

- Grønne regnskaber
- Tværsektorielt samarbejde
- Generel information om grønne indkøb
- Grøn indkøbspolitik og muligheder for miljøvenligt indkøb
- Redskaber og miljøkrav i den grønne indkøbspolitik (miljømærker, LCA, miljøvejledninger, specifikke miljøkrav)
- EU-udbud
- SKIs rammekontrakter
- Erfaringer om grønne indkøb

Kurserne dækker ganske godt behovene fra de miljømedarbejdere og Agenda 21-koordinatorer, som har medvirket i undersøgelsen. Det eneste

tema, som ikke er omfattet er de hidtidige tilbud, er mere fokus på det indkøbsfaglige.

Indkøberne til det administrative personale har været underforsynet med kursustilbud. Der er kun fundet et kursus (1999), der er målrettet denne gruppe. Men nogle af kurserne, der bredt er henvendt til de decentrale indkøbere, er naturligvis også relevante for denne målgruppe.

Der er 26 kurser (2 i 1997, 6 i 1998, 14 i 1999, 5 før 1.6.2000 og 2 efter 1.6.2000), der i bred forstand er henvendt til decentrale indkøbere, hvor det ikke nødvendigvis er klart afgrænset mellem de forskellige kategorier af decentrale indkøbere. Indholdet i kurserne dækker således meget bredt de fleste aspekter om grønne indkøb (se tabel 3.2.)

De interviewede har udtrykt behov for:

- Metoder til opsporing af mindst miljøbelastende produkter
- Redskaber til produktvurderinger og sammenligninger
- Synliggørelse af kursustilbud

Bortset fra synliggørelsen af kursustilbudene har der således været kurser, der i dækker behovet hos indekøbere til det administrative personale, selvom de ikke specifikt er nævnt som målgruppe. Det tyder på, at et af problemerne er, at indkøberne har svært ved at få opmærksomheden på de kurser, der rent faktisk bliver afholdt om grønne indkøb, hvorfor en synliggørelse af kursustilbud er yderst relevant. Muligheden for synliggørelse eksisterer i dag via Grønt IndkøbsNet. Det kræver dog, at det i højere grad bruges, således at kursusudbyderne melder ind, og brugerne af indkøbsnettet bliver opmærksomme på denne mulighed.

Det tekniske personale udtrykker behov for kurser om følgende:

- Hvor er grønne indkøb relevante og kom godt i gang
- Hvordan gennemføres grønne indkøb?
- Vurdering og brug af byggematerialer
- Energistyring i byggeri og energiregnskaber

De første to temaer er godt dækket i forhold til det udbud af kurser, i alt 7 (1 i 1995, 1 i 1997, 2 i 1998, 4 i 1999, 3 før 1.6.2000 og 1 efter 1.6.2000), der har været for denne målgruppe. Omkring de to sidste – byggematerialer samt energistyring i byggeri og energiregnskaber – så er der i undersøgelsen ikke specifikt fundet kurser om disse temaer.

Der er fundet 9 kurser (1 i 1996, 2 i 1997, 3 i 1998, 4 i 1999, 4 før 1.6.2000 og 2 efter 1.6.2000) målrettet *det pædagogiske personale*, som dækker det generelle behov om information om grønne indkøb, værktøjer og særligt indførelse af økologiske fødevarer. De temaer, som de interviewede efterlyser, der ikke hidtil er dækket er:

- Produktorienteret information om fx legepladser samt urte- og køkkenhaver
- Natur- og miljøforståelse i relation til formidling for børn

For indkøbere til sygehuse og plejehjem er der fundet 10 kurser (1 i 1997, 2 i 1998, 4 i 1999, 4 før 1.6.2000 og 2 efter 1.6.2000). Alle kurser er dog ikke aktuelle for både plejehjem og sygehuse. De generelle behov for

information om grønne indkøb er indeholdt i de kurser, der er fundet, så i forhold til behovene fra de interviewede, så er det stort set kun produktinformation om plast, der ikke allerede har været indeholdt i et eller flere kurser.

De interviewede *indkøbere for kantiner og institutionskøkkener* efterlyser en synliggørelse af eksisterende kursustilbud, hvilket allerede er omtalt under det administrative personale. Der har været mange kurser om omlægning til økologisk drift, så det er derfor i højere grad et spørgsmål om at få kendskab til kurserne end at skabe nye. Derudover er det et spørgsmål om at finde muligheder for støtteordninger for at kunne deltage i kurser eller skaffe vikardækning, mens personalet er på kursus. Et af de behov, der ikke er dækket af de 9 kurser (1 i 1997, 2 i 1998, 3 i 1999, 4 før 1.6.2000 og 2 efter 1.6.2000), der er fundet i analysen, er efteruddannelse af serveringspersonalet.

Indkøbere til IT-udstyr har ikke hidtil haft gode muligheder for efteruddannelse om grønne indkøb. Kun 1 kursus (i 1999) var delvist målrettet indkøbere til IT-udstyr. Behovene om generel information om grønne indkøb, metoder til opsporing af mindst miljøbelastende produkter og redskaber til produktvurderinger i almindelighed har de dog kunnet få dækket via brede kurser for decentrale indkøbere. Derimod er behovet om informationerne specifikt rettet mod IT-udstyr ikke dækket. Gruppen udtrykker, at det ville være fint blot med skriftligt materiale om IT-udstyr og grønne indkøb, hvorfor en større udbredelse af miljøvejledninger for deres område må være aktuelt.

4.2 Centrale aktører

4.2.1 Centrale beslutningstagere

Der er foretaget 4 interview med centrale beslutningstagere. Her har der været lagt særlig vægt på processen omkring udarbejdelse og gennemførelse af grønne indkøbspolitikker og ressourcer til efteruddannelse og implementering. Interviewene i de andre målgrupper har også medvirket til at beskrive processen om grønne indkøbspolitikker og ressourcer til området. Erfaringerne fra de andre grupper vil derfor blive medtaget i dette afsnit.

De interviewede i denne målgruppe er hhv. en kommunaldirektør, direktøren for en centraladministrativ styrelse, en økonomichef i en kommune samt en økonomi- og planlægningschef i et amt. Der er i alle organisationerne vedtaget en grøn indkøbspolitik.

For denne gruppe har det været særligt tydeligt, at institutioner, kommuner og amter uden en grøn indkøbspolitik ikke har ønsket at medvirke, bl.a. fordi de mener, at de ikke kan bidrage med viden på dette område.

Drivkræften bag en grøn indkøbspolitik

Alle de interviewede tilkendegiver, at drivkraften bag deres grønne indkøbspolitik har været et ønske om at signalere kommunens, amtets eller styrelsens holdning til miljø. De opfatter sig alle som aktive på miljøområdet, og en grøn indkøbspolitik har været naturlig som et led i en miljøprofil.

Initiativet til den grønne indkøbspolitik er for de flestes vedkommende taget på det politiske niveau, men har været præget af, at der har været ildsjæle blandt indkøberne, der også har villet medvirke til grønne indkøb.

Flere nævner, at den generelle samfundstendens omkring interesse for miljø og økologi også har været en medvirkende faktor, der har fremmet udarbejdelsen af en grøn indkøbspolitik.

Der er bred enighed om, at den politiske udmelding med en grøn indkøbspolitik er vigtig, og det er blandt andet udtrykt således:

"Noget af det vigtigste for en succesfuld omlægning er nogle politikere, der siger: Det her vil vi, og vi mener det alvorligt. [...] Jeg tror, at noget af det vigtigste er at få spændt nogle politikere foran."

Involvering i formuleringen af grøn indkøbspolitik

Generelt har de interviewede ikke været tæt på processen omkring vedtagelsen af en grøn indkøbspolitik. De beskriver det som, at de har været på anden hånd med den grønne indkøbspolitik eller har fulgt arbejdet fra sidelinien.

To af de interviewede er økonomiansvarlige, og de har gennem budgetforlig været inde over den grønne indkøbspolitik.

Økonomisk prioritering af grønne indkøb og uddannelse

Tre af de interviewede har ikke afsat ekstra økonomiske midler til institutionerne i forbindelse med, at de skal gennemføre grønne indkøb. Den øgede udgift, der kan være ved indkøb af grønne produkter, må institutionerne selv afholde.

"Det er trods alt begrænsede beløb her i vores store butik, og derfor har man sagt, at det må man kunne klare inden for de eksisterende budgetter."

En kommune har afsat midler til flere timer til køkkenpersonalet i daginstitutionerne i forbindelse med, at de har omlagt til økologiske køkkener. Derudover er der afsat midler til efteruddannelse af køkkenpersonalet, som alle har været på 2 ugers kursus:

"Vi måtte pulje flere års uddannelsesmidler for at skramle de par millioner sammen til den uddannelse. Miljø er godt, men det koster."

Endelig fortæller en anden, at der er afsat midler til holdningsbearbejdelse omkring grønne indkøb, hvilket har været nødvendigt, da der har været en vis skepsis mod grønne indkøb ude i institutionerne.

Generelt spores der ikke den store politiske vilje til at afsætte ekstra ressourcer til øgede udgifter til produkter i forbindelse med grønne indkøb. Der er lidt større villighed til at afsætte midler til en omstillingsproces i en periode.

En central indkøber fortæller om nødvendigheden af, at der centralt afsættes midler til kurser. De decentrale indkøbere er villige nok til at gå ind i grønne indkøb, men mangler økonomiske ressourcer til det.

"De har så lidt, at de ikke engang kan blinke med øjnene. Så vil man aldrig kunne få folk med i større stil."

I den pågældende kommune er der planer om at afsætte midler centralt i en grøn pulje, som dækker efteruddannelse for de decentrale indkøbere på miljøområdet.

Behov for viden om miljø og indkøb

Tre af de interviewede kan ikke pege på områder, hvor de har oplevet at mangle viden i forhold til processen med udarbejdelse af en grøn indkøbspolitik. På trods af det mener de fleste, at det er et område, de sikkert kunne vide mere om.

En af de interviewede fortæller om opbygningen af deres viden i forbindelse med grønne indkøb:

"Vores viden om miljøforhold har ikke været god nok. Derfor har vi måttet alliere os med alle mulige kræfter for at få gode råd og vejledning. Vi har trukket på mange steder, DTU, Teknologisk Institut, Miljøstyrelsen. Der er ikke de steder, vi ikke har været henne."

Med hensyn til brugen af andre kommuners/amters/organisationers erfaringer, har det ikke været muligt - det er nærmere gået den anden vej. De interviewede har oplevet, at de selv er blevet brugt flittigt af andre kommuner/amter.

"Der er ikke grænser for, hvor meget bud der har været efter borgmesteren, formanden for miljøudvalget, vores miljødirektør og hele vores miljøforvaltning. Også folk ude i institutionerne bliver jo brugt rundt omkring til at fortælle om, hvordan de griber det an."

En peger på, at et kursus om generel status for miljøindsatsen, herunder brugen af værktøjer og LCA (livscyklusanalyser), hvor grøn indkøbspolitik og grønne indkøb indgår, vil være et relevant område. Vedkommende vil kunne afsætte ½ til 1 dag til formålet, hvis programmet er aktuelt og spændende nok.

Organisering af indkøb

I interviewene har der ikke direkte været fokus på organisering af indkøbene, men flere fra forskellige målgrupper har nævnt organiseringen som en barriere for at gennemføre grønne indkøb. I det følgende opsamles derfor de tilkendegivelser, der har været omkring dette. Organiseringen af indkøb medtages her, da det er et vigtigt centralt område. Det på trods af, at tilkendegivelserne primært kommer fra andre aktører end de centrale beslutningstagere.

Ifølge KLs status for grønne indkøb (KL, 1999) har 34% af kommunerne fuldstændigt decentraliserede indkøb. Hvilket betyder, at i en kommune med 20.000 indbyggere, vil der typisk være 100 personer der har indkøbskompetence.

Ingen af de interviewede centrale beslutningstagere kommer fra kommuner eller amter, hvor man har fuldstændigt decentrale indkøb. Nogle informanter i kommuner med fuldstændigt decentralt indkøb mener, at decentraliseringen er en barriere for grønne indkøb.

"Den decentrale struktur er en stor hindring for arbejdet med grønne indkøb. Det ville være nemmere, hvis det blev styret centralt i kommunerne. Men institutionerne vil også gerne være små købmænd og selv tjene penge ved at lave en god handel, som kan være en stor personlig tilfredsstillelse."

En informant fra en lille kommune med 5500 indbyggere (og ingen grøn indkøbspolitik) fortæller om deres decentrale indkøb:

"Der er ingen tvivl om, at de decentrale indkøb er dyrere for kommunen. Det, som er vanskeligt, er at frigøre timer til en person for at få det på plads med centrale indkøb. Og det har man utroligt svært ved. [...] Det er klart, hvis man skal ind og gøre det centralt, så skal man også ind og lave noget politik omkring, hvad man skal gå efter, når man handler."

4.2.2 Centrale indkøbere

Der er blevet foretaget interview med 6 centrale indkøbere, heraf 4 interview med centrale indkøbere i kommuner og 2 interview med indkøbere i store statsinstitutioner. Da det organisationsmæssigt er en blandet målgruppe, tegner der sig ikke et entydigt billede af erfaringer og behovet for efteruddannelse. Variationerne vil fremgå af det efterfølgende.

De interviewede centrale indkøbere er på ingen måde repræsentative for alle landets centrale indkøbere, da de er længere med grønne indkøb end mange andre⁴. Ønsket har været at stille sig på skuldrene af deres erfaringer, samt at udnytte deres overblik over manglende uddannelse.

Indkøbsprofil

De centrale indkøbere er fuldtidsbeskæftiget med indkøb og har ansvaret for at forhandle indkøbsaftaler på plads. De interviewede har primært tilhørt formen koordineret decentralt indkøb, dvs. at der forhandles aftaler centralt, som anvendes decentralt af indkøber i institutionerne eller i afdelingerne.

Indkøbsbudgetterne er på mellem 200-800 millioner kroner for de kommunale centrale indkøbere og på 900 millioner og 3,2 milliarder kroner for de to statsinstitutioner.

Størstedelen af de interviewede nedsætter arbejdsgrupper/brugergrupper, når nye aftaler skal udformes. Grupperne er med til at vurdere, hvilke kvalitetskrav og miljøkrav der skal stilles til produkterne. Deltagerne i disse grupper er efterfølgende med til at markedsføre aftalerne og budskabet om grønne indkøb. De bliver en form for ambassadører for grønne indkøb.

"Det er nogle processer, vi stadig arbejder med. Jeg kan mærke, at det bliver lettere og lettere. Vores egne ambassadører på området [repræsentanterne i indkøbsgruppen] melder ud om det grønne hele tiden."

⁴ At de ikke er repræsentative fremgår fx ved at sammenholde deres svar med KLS landsdækkende undersøgelse af "Status for grøn indkøbspolitik i kommuner og amter 1997/1998". De interviewede i denne undersøgelse er tydeligvis nået længere end flertallet.

Alle de interviewede kommunale indkøbsansvarlige er medlem af IKA, og derudover er 3 af dem medlem af Sammenslutningen af Indkøbschefer i Storkøbenhavn.

Erfaring med grønne indkøb

Alle de interviewede har en grøn indkøbspolitik, og dermed har de alle erfaringer med grønne indkøb.

Deres arbejde med at stille miljøkrav i forbindelse med indkøb er fuldstændigt integreret som et fast element i indkøbsarbejdet. Det er stort set alle produkter, der stilles miljøkrav til.

Derudover har en del af de interviewede deltaget særligt aktivt i arbejdet med grønne indkøb fx via udarbejdelse af kravspecifikationer i IKA, arbejdsgrupper i SKI eller ved deltagelse i forskellige udviklingsprojekter og netværk inden for grønne indkøb. Som tidligere nævnt ligger deres erfaringsniveau dermed en del højere end det gennemsnitlige.

De fleste indkøbsaftaler, som de centrale indkøbere indgår, skal i EU-udbud. Det opleves der ikke vanskeligheder med.

Næsten alle de interviewede har støttet sig til miljøafdelingerne i kommunerne/miljømedarbejdere i virksomheden. Erfaringen er, at det giver et godt udbytte at udnytte de miljøfaglige kompetencer, der findes i kommunen/organisationen. Samarbejdet er formaliseret, således at miljømedarbejderen fast deltager i indkøbsarbejdet.

Samarbejdet mellem miljøafdelingen og indkøbsafdelingen er dog ikke helt problemfrit. En af de interviewede oplever, at de kommunale miljøafdelingerne har tradition for at tænke i out-put og har svært ved at løsribe sig fra det. De er ikke orienteret mod en forebyggende og produktorienteret indsats, som fx kunne bestå i at samarbejde med indkøbskontoret om indkøb af renere produkter.

"De [miljøafdelingens medarbejdere] er dem, vi kalder kratluskerne. De er i åer og vandløb og i spildevandet. De går ikke så højt op i, hvad der kommer i produkterne. De er mere interesseret i, hvad der kommer ud. [...] De tænker anderledes, men deres opgave er også en anden."

Flere kommuner er ved at overgå til elektronisk indkøb, og der udtrykkes store forventninger til fordelene i forhold til grønne indkøb.

Erfaring med miljøkurser

De interviewede har stort set alle deltaget i forskellige kurser om miljø og indkøb. Det er både interne og eksterne kurser samt diverse konferencer. Deres vidensopbygning sker desuden gennem deltagelse i forskellige aktiviteter og projekter inden for miljø og indkøb.

De eksisterende kurser kritiseres for at have et for lavt niveau for de centrale indkøbere, der nu har mange års erfaring med grønne indkøb. De mest anvendelige kurser for dem er, når de relateres til specifikke produktgrupper.

"Jeg er ikke interesseret i at komme på et generelt kursus, der starter med Adam og Eva."

De interviewede centrale indkøbere har nu så stor erfaring inden for grønne indkøb, at de har fundet metoder til at finde relevante miljøoplysninger og har organiseret og systematiseret dette arbejde. Men andre, der ikke er nået så langt, kunne gøre god brug af deres erfaringer.

Fælles for de interviewede er, at de alle indgår i brede netværk med andre indkøbere. Det påpeges, at erfaringsudveksling gennem disse netværk er mindst lige så berigende, som det at deltage på kurser og seminarer. Netværkene bruges desuden aktivt, når den enkelte indkøber har spørgsmål om dette eller hint. En informant peger på et muligt potentiale i at samtænke efteruddannelse/kurser om grønne indkøb med disse netværk.

Flere er selv flittige oplægsholdere på konferencer og hjælper gerne egne institutioner både i hverdagen og ved at holde kurser for dem. De to interviewede statsinstitutioner har gode erfaringer med at holde interne kurser om miljø. De er så store institutioner, at det giver mere mening for dem at afholde kurserne internt. Kurserne arrangeres både med ekstern hjælp og med hjælp fra de interne miljømedarbejdere.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

Generelt påpeges vanskelighederne ved selv at definere, hvilke miljøkrav der skal stilles:

"Der skal man jo faktisk være ingeniør med mere end et speciale for at gøre det rigtigt."

I den sammenhæng efterlyses information om metoder til at finde de rette produktspecifikke og tekniske miljøkrav. En informant kritiserer miljøvejledninger for at være for generelle, mens en anden roser dem for deres anvendelighed.

Også vurderingen af leverandørernes produktbeskrivelser kan volde besvær. Her har flere muligheder for at trække på forskellige miljøtekniske kompetencer fra andre steder i organisationen.

Der peges på et yderligere behov for at opbygge støttefunktioner for indkøberne. Fx kunne Agenda 21-medarbejdere eller miljøafdelingens medarbejdere passende modtage efteruddannelse, så de bedre kan bistå indkøberne med grønne indkøb. Det kræver også forandringer på et organisatorisk niveau.

En af informanterne fra en statsinstitution kunne forestille sig, at man afholdt kurser, der var opbygget omkring et erfa-samarbejde, hvor man i fællesskab går ind og påvirker leverandørerne. Fx er de selv i gang med et samarbejde med IBM om emballageminimering.

"Jeg forsøger at påvirke IBM, og det er ikke noget, man sådan lige gør. Der kunne jeg godt tænke mig nogle kurser og noget erfa-samarbejde, hvor man prøvede at rokke ved miljøet i stedet for bare at følge med".

Flere efterlyser større udbredelse af miljømærkerne, så de kan bruges på flere områder.

Det påpeges, at grønne indkøb ikke kun er et spørgsmål om at indkøbe de rigtige produkter, men også at omlægge vaner og rutiner. Det mangler der kurser i.

Endelig tilkendes en holdning om, at indkøbsverdenen har været prioriteret tilstrækkeligt med hensyn til kurser om miljø, nu er det andre områder inden for det kommunale system, der skal inddrages fx de tekniske forvaltninger, som for en stor dels vedkommende ikke inddrager miljøhensyn ved bygningsvedligeholdelse og nybyggeri.

Det nævnes, at kurser om grønne indkøb ville blive bemærket, hvis de kom direkte med e-mail, gennem IKA/Dilf eller gennem SKI (for brugere af SKI).

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

Der er en høj grad af tradition for at bruge kurser blandt de centrale indkøbere. Det gælder både inden for miljø og andre områder. Det nævnes som en meget betydningsfuld del af de centrale indkøberes funktion, at holde sig orienteret gennem diverse kursustilbud og konferencer.

Tiden er ikke et problem, da det er en gruppe, der er vant til at afsætte tid til kurser og seminarer. De fleste kan godt afsætte et par dage til et kursus, hvis blot det er relevant.

Kursusbudgetterne til de centrale indkøbere opleves som værende tilstrækkelige til dækning af deres behov for efteruddannelse. Mange deltager derudover i andre aktiviteter, der ajourfører dem på miljøområdet uden de store udgifter. Manglende midler til efteruddannelse er derfor ikke en væsentlig barriere for de interviewede centrale indkøbere. Dog fortæller en af informanterne, at de dyre kurser på 7000-8000 kroner for to dage er helt udelukket. På hans arbejdsplads er det primært endags kurser, der benyttes.

De påpeger, at økonomien til gengæld er et stort problem for de decentrale indkøbere. En af de interviewede understreger nødvendigheden af, at der afsættes en særlig pulje i kommuner og amter til efteruddannelse inden for grønne indkøb. Ellers kan det ikke lade sig gøre at få efteruddannet de decentrale indkøbere.

Det nævnes af flere, at de centrale indkøbere også i miljømæssig sammenhæng er bindeleddet til de decentrale indkøbere. Miljøkompetencerne skal primært ligge hos de centrale indkøbere eller hos en miljøkoordinator, og de skal så sørge for at få de decentrale indkøbere med.

En generel barriere for udvikling af grønne indkøb er, hvis det ikke prioriteres politisk. Det gælder både i kommunerne, amterne og i statsinstitutionerne. Flere nævner, at forudsætningen for, at de grønne indkøb tages alvorligt, er, at der er politisk opbakning.

4.2.3 Miljørådgivning til indkøbere fra miljømedarbejdere

De interviewede i denne gruppe er ikke indkøbere, men derimod medarbejdere som har erfaring med at bistå indkøberne med miljøfaglig viden. Der er udelukkende gennemført interview med personer, der har erfaring inden for området. Miljømedarbejdere uden erfaring med grønne indkøb har været forsøgt interviewet, men har ikke ønsket at deltage, typisk fordi de ikke mente at have noget at bidrage med.

Indkøbsprofil

De 4 interview i denne gruppe fordeler sig på to Agenda 21-medarbejdere samt to miljømedarbejdere i funktioner der særligt har til formål at bistå amtets/kommunens institutioner med miljøinitiativer. Den ene af de to miljømedarbejdere er fra et Grønt Amt-sekretariat, og den anden sidder i en stabsfunktion, der har til formål at forgrønne kommunen (som led i medlemskab af Green City).

Deres uddannelsesmæssige baggrund er folkeskolelærer, agronom og miljøteknikere.

Fælles for dem er, at de primært beskæftiger sig med andre miljøspørgsmål end grønne indkøb. Det er fx grøn husholdning, grønne regnskaber, miljøstyring og trafik. Grønne indkøb er dermed en mindre del af deres arbejdsområde.

Kun en af de interviewede har det udelukkende som arbejdsopgave at hjælpe kommunens institutioner med at blive grønnere, de øvrige beskæftiger sig også med borgerprojekter.

Samarbejde med indkøberne

Den ene af Agenda 21-koordinatorerne har kun perifer berøring med indkøb. Han inddrages 2-3 gange om året i en større gruppe omkring indkøb og følger det fra sidelinien. Han har ingen kontakt til de decentrale indkøbere, men informerer borgerne om kommunens initiativer inden for miljø-bevidste indkøb. Det sker skriftligt gennem deres Agenda 21-nyhedsblad og mundtligt ved markeder mv.

Den anden Agenda 21-koordinator yder primært hjælp til de decentrale indkøbere. De kontakter hende, fx når de skal købe en ny kopimaskine, og spørger om, hvad de skal tage hensyn til. Så bruger hun miljøvejledningerne og giver dem nogle miljøråd.

Hun har desuden medvirket til at starte nogle brugergrupper for hhv. plejehjem og daginstitutioner, hvor flere institutioner hjælper hinanden med deres miljøarbejde.

Grønt Amt medarbejderen har gennem en tværgående gruppe samarbejdet med indkøbsafdelingen om grønne indkøb. Der har hun kunnet bidrage med miljømæssige oplysninger, og hun har gennem samarbejdet selv fået indblik i de problemer, som indkøberen står med, når der forhandles aftaler. Samarbejdet med den centrale indkøber vil blive opprioriteret snarligt, idet der ansættes en medarbejder i Grønt Amt-sekretariatet, der har det som sin primære arbejdsfunktion at samarbejde med den centrale indkøber om grønne indkøb.

Den kommunale miljømedarbejder i Green City-kommunen har jævnligt samarbejde med den centrale indkøber. Han inddrages, når der skal stilles miljøkrav i udbudsmateriale, og når dokumentationen skal vurderes. Når der er mindre udbud og aftaler, foregår samarbejdet meget ad hoc.

Desuden hjælper han de decentrale indkøbere med grønne indkøb. De ringer fx til ham og spørger, hvilket produkt de helst skal vælge. Derudover hjælper han de decentrale indkøbere ved at lave en side om vigtige

miljøforhold omkring forskellige produktgrupper. Det samles i en indkøbshåndbog, der ligger ude i kommunens institutioner.

Det er tydeligvis oplagt at bruge miljøkoordinatorerne og miljømedarbejderne som sparringspartnere for både de decentrale indkøbere samt for de centrale indkøbere. For de interviewedes vedkommende sker det gennem nyoprettede stillinger og ikke inden for det eksisterende miljøafdelinger.

Som det tidligere er nævnt, er det et problem, at de (amts)kommunale miljømedarbejdere ikke har tradition for at tænke forebyggende og produktorienteret. Problemet kan løses ved at have en brobygger mellem indkøbsafdelingen, miljøafdelingen og de decentrale indkøbere. Dette kræver nye samarbejder på tværs og uddannelse af miljøkoordinatorerne.

Erfaring med kurser om grønne indkøb

De fleste af de interviewede har deltaget på kurser om miljø og indkøb. En har været til et IKA-kursus. Desuden har hun selv stået for at afholde et minikursus på Rådhuset om grønt kontorhold. Erfaringen var, at det både var svært at finde nogen til at holde oplæg og få folk til at deltage.

En anden har deltaget i et kursus om miljøstyring, hvor grønne indkøb indgik som en del af kurset.

Endelig har en af informanterne deltaget i et weekendseminar om grønne indkøb, som blev afholdt internt i kommunen. Det gav ham mest af alt et netværk inden for indkøbsverdenen, som han senere hen kunne trække på.

Der er gode erfaringer med kurser, hvor man udveksler erfaring med de andre deltagere, samt de praksisorienterede kurser, hvor man selv skal være aktiv med at få prøvet metoderne af.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

Stort set alle de interviewede i denne gruppe udtrykker ønsker om at få mere viden om miljø og indkøb.

En af de interviewede fortæller, at han har en følelse af, at hans arbejde med grønne indkøb bliver venstrehåndsarbejde, fordi han mangler viden på området. Det er et område, han meget gerne vil have mere viden om.

Der efterspørges generelle ting som ”metode og systematikker til vurdering af leverandørers miljøoplysninger” og mere specifikke emner fx grønt kontorhold, samt specifikke miljøkrav til specifikke produkter.

Desuden savnes flere miljøvejledninger og flere miljømærkede produkter.

En mener, at det ikke er hende selv som koordinator, der mangler viden, men i højere grad de decentrale indkøbere. Hun savner et undervisningsmateriale, hun kan gå ud og bruge, så hun kan skubbe institutionerne i gang med at lave grønne indkøbspolitikker, organisere arbejdsgrupper osv.

En anden har erfaring med at arrangere møder om grønne indkøb for kommunens administrative personale. I den sammenhæng efterlyser hun en liste over oplægsholdere, der kan holde foredrag om miljø og indkøb.

Flere af de interviewede udtrykker, at de har lært meget om den indkøbsfaglige verden gennem samarbejdet med de centrale indkøbere. De oplever selv at få et stort udbytte af samarbejdet. En pointerer, at den centrale indkøber har en meget travl hverdag, og det derfor er nødvendigt, at en fast person varetager miljø siden i indkøbet.

En forudsætning for, at miljøfolkene kan samarbejde med de centrale indkøberne, er, at de har en forståelse for indkøbsverdenen. Miljøfolkene skal også efteruddannes eller oplæres i det indkøbsfaglige.

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

De interviewede kan stort set selv beslutte, hvilke kurser de vil deltage i. Det er en vigtig del af deres funktion at holde sig orienteret på miljøområdet, og de fleste er ofte til konferencer, kurser og møder om miljø. En af de interviewede anslår således, at han bruger 5-6 hele arbejdsuger om året på kurser og seminarer. Generelt er de interviewede meget udadvendte qua deres koordinatorfunktion.

Flere af dem har det endvidere selv som arbejdsopgave at arrangere møder og konferencer om miljø.

Kun én ser økonomien som en barriere for at deltage i efteruddannelse. De øvrige oplever hverken økonomi eller tid som et problem. Den største barriere er, at de aldrig ser kurser udbudt om grønne indkøb til deres målgruppe.

Til gengæld oplever de, at de decentrale indkøbere har meget få økonomiske ressourcer til deltagelse i kurser om miljø.

En informants opfattelse er, at det primære problem med implementering af grønne indkøb er, at miljø- og indkøbssektionen fungerer fuldstændigt adskilt i de fleste kommuner og amter. Altså en organisatorisk barriere, som betyder, at den miljøfaglige viden ikke udnyttes.

Der er tradition for, at ny viden indhentes på kurser, møder, seminarer mv. vendes med kollegaer. Dog fortæller en, at det er noget, de kunne blive bedre til.

4.3 Decentrale indkøbere

De decentrale indkøbere er fordelt på forskellige kategorier, hvori indkøb indgår med forskelligt omfang og betydning. Nogle decentrale indkøbere har ansvaret for indkøb til en hel institution, selvom de kun selv træffer nogle af valgene, mens andre kun har et meget begrænset indkøbsområde.

4.3.1 Indkøbere til den offentlige administration

De indkøbere, som har ansvaret for indkøb til administrativt personale i den offentlige administration, er en meget spredt målgruppe. Ofte er indkøbsfunktionen blot en mindre del af en medarbejders opgaver, og indkøbernes faglige identitet er derfor meget blandet i denne gruppe. De interviewede fordeler sig på to indkøbere til en amtslig administration og to indkøbere til kommunale administrationer. Deres jobtitler er service-

chef, rådhusbetjent, bygningsinspektør/beredskabschef og assistent. Deres uddannelsesmæssige baggrund er på samme vis meget forskellig: Arkitekt, møbelsnedker, bygningskonstruktør og højere handelseksamen.

Indkøbsprofil

De interviewede i denne kategori bruger i gennemsnit mellem 1 og 10 timer om ugen på indkøb. De interviewede har et indkøbsbudget på mellem 100.000 og 6 millioner kroner om året. Budgetterne er ofte varierende afhængig af, om der skal ske store udskiftninger af fx kontormøbler. De interviewede nævner eksempelvis, at de er ansvarlige for indkøb af kontorartikler, inventar, papir, telefoner og rengøringsartikler.

Kun en af de interviewede er underlagt en grøn indkøbspolitik. Til gengæld følger to af de interviewede en politik, der handler om at benytte de lokale leverandører. Det er dog ikke en politik, der er skriftligt formuleret, men den efterleves i praksis.

Da indkøb er en sidebeskæftigelse for de interviewede i denne gruppe, er der en udbredt følelse af, at indkøbsarbejdet kræver længere tid end de har til rådighed. Flere ville gerne være grundigere og undersøge flere alternativer, men når det ikke i en travl hverdag.

"Det [indkøbet] tager indimellem længere tid end det bør gøre, men det er, når jeg vil finde de helt rigtige priser. Jeg vil gerne bruge mere tid på det, men det er ikke altid, jeg har mulighed for det."

Erfaring med grønne indkøb

Der er blandede erfaringer med grønne indkøb i denne gruppe.

To indkøbere har stort set ingen erfaring, og to indkøbere har nogen erfaring med grønne indkøb. Indsatsen og erfaringerne er dels afhængig af om der er en grøn indkøbspolitik i amtet/kommunen, dels afhængig af den enkelte indkøbers interesse for miljøhensyn. En indkøber, der ikke er underlagt en grøn indkøbspolitik, fortæller, at han altid indtænker miljø ved indkøb. Han bruger miljøvejledningerne og spørger leverandørerne om, hvad de kan præstere på miljøområdet. Det samme gør indkøberen, der har en grøn indkøbspolitik.

De oplever begge vanskeligheder med at gennemskue, hvilke krav der er relevante at stille, især når der ikke er en miljøvejledning på området.

På trods af vanskelighederne med at stille relevante miljøkrav bruger indkøberne ikke miljøafdelingerne i deres respektive kommuner/amter. Det begrundes med manglende tid.

En af de interviewede, der ikke stiller miljøkrav, beskriver den manglende grønne indkøbspolitik i kommunen med, at der ikke er økonomisk opbakning til at gennemføre en sådan. Kommunen ser især gerne, at der spares på energien, men det støttes ikke økonomisk.

Omkring den politiske proces med at nå frem til at få en grøn indkøbspolitik siger han:

"Jeg er også godt klar over, at det i første omgang er administrationen, der skal tage fat i emnet og komme med nogle oplæg til det. Der er vi nok også lidt for sløve. Vi har nok for lidt tid, og vi er nok heller ikke dygtige

nok til det endnu. Man skal ikke forvente, at politikerne kommer med noget egenhændigt. Der skal lægges noget foran snuden af dem.”

Indkøbs Services (SKI) rammeaftaler anvendes af to af de interviewede. De anvender dem til gengæld også i stor udstrækning. De mener, at SKI er garant for, at der er taget tilstrækkeligt miljöhensyn. En udtrykker det således:

”Det er måske også derfor, man bruger SKI, for så har de gjort arbejdet for mig.”

Det er ofte mange småindkøb, der foretages af denne gruppe indkøbere, og kun en af de interviewede har erfaring med at skulle i EU-udbud. Til gengæld føler han, at det er et meget vanskeligt område, hvor han sidder tilbage med en følelse af usikkerhed om, hvorvidt kravene er formuleret korrekt. Han efterlyser et paradigma, han kan følge ved EU-udbud.

Kendskab til og erfaring med miljøkurser

Flere af de interviewede har bemærket kurser om miljø og indkøb, men de har aldrig deltaget. Kun en af de interviewede har deltaget på et møde om miljø og indkøb, som blev afholdt af SKI.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

Der er generelt en interesse for at få viden om miljø og indkøb. De føler sig overladt til leverandørernes oplysninger og oplever, at det kan være vanskeligt at gennemskue leverandørernes forskellige oplysninger. Af øvrige redskaber anvendes miljøvejledningerne af to indkøbere.

En indkøber siger, at han mangler miljømæssig viden inden for et bredt spektrum af områder. Hvis han skulle deltage på et kursus, skulle det ikke være for et specifikt indkøbsområde, da han indkøber så mange forskellige produkttyper. Han ville hellere lære om generelle metoder til at opspore de mindst miljøbelastende produkter.

Han savner desuden et samlet overblik over tilbuddet af kurser om miljø og indkøb. Han foreslår, at der laves et samlet kursuskatalog ved årets begyndelse på samme vis, som man har det inden for byggebranchen.

Med hensyn til kursernes længde fortæller en, at hvis han skal deltage, så skal kurset ikke vare mere end en dag, da det er svært for ham at slippe af sted i længere tid ad gangen. Der er generelt god erfaring med de korte fyraftenskurser/møder. En anden udtrykker ønske om den korte form, da han ikke kan sidde stille en hel dag. Han er vant til at bevæge sig meget, når han arbejder.

Det er dog ikke et entydigt billede. Andre af de interviewede er mere vant til stillesiddende arbejde. En af dem, der ofte er på kurser og seminar, har særlig god erfaring med kurser, der er baseret på en deltagende form. Han synes, det er meget lærerigt at høre om de øvrige deltageres erfaringer.

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

Generelt er der i gruppen en høj grad selvbestemmelse over egen efteruddannelse, kun en af de interviewede skal have godkendelse fra chefen.

Det er forskelligt, i hvilken grad de interviewede bliver efteruddannet.

De har været på kurser og seminarer mellem 1 og 6 gange i løbet af det sidste år. De fleste af kurserne foregår i nærheden af arbejdspladsen, typisk inden for en radius på 50 km. Særligt informanten fra Bornholm understreger de økonomiske problemer ved at deltage på kurser uden for Bornholm.

Det er også forskelligt, hvilken økonomi der er til efteruddannelse. Alle steder er der særskilte midler afsat til efteruddannelse. Kun to af de interviewede kender uddannelsespuljens størrelse, her er den på hhv. 3.000 og 5.000 kroner pr. medarbejder årligt.

To af de interviewede oplever tiden som den største forhindring for at komme af sted. En oplever, at kursusinvitationer ofte kommer alt for sent ud. Hans kalender er allerede fyldt, når han ser kurset. De to øvrige peger på, at det er økonomien, der er den begrænsende faktor og i mindre grad tiden. Særligt efter sommerferien kan det være vanskeligt at få bevilget penge til kurser, idet uddannelsespuljen da er ved at være brugt eller øremærket.

Der er generelt god erfaring og positiv indstilling over for brug af efteruddannelse. De fleste af de interviewede er som oftest af sted alene på kurser, men der er tradition for at udveksle erfaringer med kollegaerne efterfølgende.

4.3.2 Indkøbere ved driften af det offentlige – teknisk personale

De interviewede i denne gruppe er ikke udvalgt efter særlige initiativer. Det viste sig dog, at en af de interviewede har været spydspids inden for energirigtige indkøb i det offentlige.

Det tekniske personale er en meget forskelligartet gruppe, som kun har indkøb som en mindre del af deres jobfunktion. De interviewede har jobtitler som teknisk koordinator, bygge- og energichef, bygningschefer og byggesagsbehandler. Deres uddannelsesmæssige baggrund er lægesekretær, 2 ingeniører og en arkitekt. De interviewedes arbejdspladser er en fagskole, et amt, en højere læreranstalt og en kommune.

Indkøbsprofil

Det tekniske personale råder over store budgetter til indkøb og drift, da budgettet ofte også indbefatter ombygninger og nybygninger.

Indkøb er ikke den primære jobfunktion, men indgår dog i mange af funktionerne. De interviewede opfatter ikke byggeprojektering som ”indkøb” og er derfor ikke selv kommet ind på miljørigtig projektering under interviewene.

Eksempler på produkter, der indkøbes af de interviewede, er inventar, maling, ting til bygningsvedligeholdelse, gulvbelægning, rengøringsartikler, hårde hvidevarer og elartikler. Styring af energiforbrug er centralt for denne gruppe, og deres fokus ligger derfor på energibevidste indkøb.

Kun en af de interviewede har ansvar for vedligeholdelse af udendørs arealer. Her er man gået bort fra at anvende pesticider, og der afsættes derfor flere timer til lugning. Det har krævet en organisatorisk forandring, som der har været ledelsesmæssig opbakning til at prioritere.

SKIs rammeaftaler anvendes af to af de interviewede, men de laver derudover også mange aftaler selv.

Erfaring med grønne indkøb

En af de interviewede har særlig erfaring med energibevidste indkøb, da vedkommende har initieret et projekt på det område. Projektet har omhandlet udskiftning af energiforbrugende hårde hvidevarer (A-mærkede). Amtet har formuleret en A-politik og har afsat 2 millioner til en lånepulje til amtets institutioner. Således kan institutionerne låne til investeringer i nye A-mærkede hårde hvidevarer og betale tilbage over en årrække. Amtet har udviklet sit eget koncept for, hvordan A-politikken udmøntes.

A-politikken er ikke direkte sammentænkt med amtets øvrige indkøbspolitik. Informanten foretrækker at arbejde adskilt med de to områder, hvilket han udtrykker således:

"Den der miljøhistorie er for løs. Energi er mere konkret for mig, der kan man se resultater."

De tre øvrige informanter har ikke de store erfaringer med grønne indkøb. Det foregår ikke systematisk, men ad hoc hvis der er et område, som falder lige for (der nævnes eksempelvis lavenergipærer).

En fortæller, at det ikke er systematiseret, men at hun tænker meget over det miljømæssige. Når hun falder over noget nyt på miljøområdet, tager hun det med som et muligt alternativ. Hendes kilder til ny information er tilfældige. Det er primært fagblade, blade og TV, men hun savner mere materiale. Hendes motivation for at handle miljøbevidst skyldes ikke en politisk beslutning på arbejdspladsen, men hendes egen motivation og interesse for emnet.

Kendskab til og erfaring med miljøkurser

To af de interviewede har ikke deltaget i kurser, der omhandler miljø eller energi.

En har deltaget i to kurser vedrørende energi og miljø, som var et halvdagskursus og et heldagskursus.

Den sidste informant deltager bredt inden for alt, hvad der sker på energiområdet, blandt andet i kraft af sin position som formand for amternes energiudvalg samt som landsformand for foreningen Energi og Miljø. Han bliver primært opdateret via sit brede netværk, men deltager desuden i alle konferencer på området.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

De interviewede i denne gruppe udtrykker interesse i at få flere oplysninger om, hvordan miljø integreres i deres arbejde. Det er især inden for energiområdet, det er oplagt. Flere af de interviewede har indflydelse på valg af byggematerialer mv., da de er med i projekteringsfasen. Det er ikke et område, de har kompetencer på, og der ligger et stort potentiale for at indtænke miljø- og energiforhold på dette område.

De interviewede efterlyser oplysninger om grønne indkøb. Det kunne både være på kursusform og på skriftlig form. Hvis det skal være et kursus udtrykker en af de interviewede, at hun kan afsætte 3 dage, hvis det er højt prioriteret.

Informanten, der har 10 års erfaring med energistyring i amtet, fortæller, at der mangler et kursus om grønne energiregnskaber. Der mangler retningslinier til, hvordan de skal standardiseres, og hvad de skal indeholde. Det er et behov, han ser i mange kommuner og amter.

En af informanterne understreger, at det for ham er vigtigt, at et kursus er så relevant, at han kan omsætte det til direkte brug i sit arbejde.

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

De interviewede oplever, at de frit kan komme på kursus, som det passer dem. Hertil skal tilføjes, at flere sidder i lederstillinger. De er af sted, når de oplever, de har et behov, der nævnes en frekvens på 2-3 kurser om året. Der er generelt en positiv holdning til brug af kurser.

De føler ikke, at økonomien er en barriere, og hvis indholdet er relevant, prioriteres et kursus, selv om tiden altid er knap. Den største barriere er tilsyneladende, at de interviewede ikke får øje på kurser om miljø og energi. Derudover at kursusindholdet ikke er så relevant, at de kan bruge det direkte i deres arbejde.

Mange steder arbejdes der med uddannelsesplaner for medarbejderne i afdelingen. Initiativet til at komme på kursus kommer både fra medarbejderne selv og fra afdelingsledelsen.

Når de er på kursus, er de som regel alene af sted. Flere nævner, at de bruger erfaringsudveksling med kolleger, når man vender hjem fra kursus.

De fleste møder kursustilbud gennem kursuskataloger/pjecer, der bliver sendt direkte.

4.3.3 Indkøbere til børneinstitutioner og uddannelsessteder

Ved udvælgelsen af institutioner under kategorien børneinstitutioner og uddannelsessteder er der lagt vægt på at få kontakt til indkøbere, der ikke er fuldtidsbeskæftiget med administration eller som teknisk personale fx som pedel. I de institutioner, som vi har været i kontakt med, er det personer med en ledelsesfunktion koblet med en pædagogisk funktion, som har ansvaret for indkøb. Det er ledere fra daginstitutioner, fritidshjem og en viceskoleinspektør, der er interviewet i denne gruppe med uddannelse som pædagoger og en skolelærer suppleret med grunduddannelse i skoleledelse.

Indkøbsprofil

De interviewede inden for denne kategori bruger i gennemsnit 1-5 timer om ugen på indkøb. Indkøb udgør dermed kun en lille del af deres arbejde. De pågældende har et indkøbsbudget på 100.000 - 500.000 kroner. Der er 5 til 45 ansatte. I 3 af de 4 aktuelle kommuner er der indkøbs- eller rammeaftaler, hvori der også er medtaget vurdering af miljøforhold.

"Kommunen har en indkøbsforening, hvor de opfordrer til at handle ind. De kører meget den grønne linie."

Der er kun et af stederne egentlige brugergrupper/fagpaneler, som tages med i beslutningerne om indkøb. Men personalet indgår i beslutningerne om indkøb på de øvrige institutioner dog i et mere uformelt samarbejde.

Der er en enkelt, der opfatter indkøb som en ren administrativ opgave, mens de øvrige ser indkøbsfunktionen som en integreret del af institutionens virke og vil gerne sikre, at de værdier for kvalitet og miljøhensyn, som de mener er vigtige i det pædagogiske arbejde, også afspejles ved indkøb.

"Indkøbsfunktionen hænger sammen med de øvrige opgaver for institutionen. Det er vigtigt at få klaret både de store og små indkøb. Men sommetider kan det godt være en pestilens, hvis man lige skal køre efter en ting, der mangler."

Erfaring med grønne indkøb

Der er meget forskellige erfaringer med grønne indkøb. En enkelt har ikke selv miljø inde som en parameter ved indkøb og stiller stort set ikke selv miljøkrav. Han anfører, at flere leverandører selv gør opmærksom på, at deres produkter er svanemærket eller på anden måde et godt miljøvalg.

Andre stiller krav for enkelte produkttyper – det gælder især for papir, rengøringsmidler og økologiske fødevarer. En enkelt institution oplyser, at der stilles miljøkrav til stort set alle produkter, men at kravene ikke altid kan honoreres. Fx er det svært at få de store legepladsproducenterne til at omlægge til naturlegepladser, og det vanskeliggør en indsats på området.

Generelt nævner alle inden for denne kategori, at leverandørerne er imødekommende over for miljøkrav, og at de gør meget for at fortælle, at deres produkter miljømæssigt er et godt valg. En enkelt påpeger dog, at det nogen gange kan være svært at vurdere, om det rent faktisk også er tilfældet.

"Leverandørernes reaktioner på miljøkrav og spørgsmål er, at dem der vil sælge noget forsøger på bedste vis at overbevise om, at de er grønne ved at henvise til forskellige certifikater, men jeg er også interesseret i etikken omkring hele firmaet."

Det er primært tid og pris, der nævnes som en barriere for at stille flere miljøkrav. De fleste er bekendt med flere hjælpeværktøjer i form af miljømærker, miljøvejledninger, det Grønne IndkøbsNet eller andet. De fleste mener, at de vil kunne finde den hjælp, som de har brug for.

Ingen af de interviewede er store nok til selv at have EU-udbud, hvorfor de ikke har erfaringer med dette.

Kendskab til og erfaring med miljøkurser

Kendskabet til miljøkurser, herunder kurser om grønne indkøb, er begrænset. En har for et par år siden deltaget i et kursus om grønne indkøb i Green Network-regi. En anden af de interviewede er formand for de grønne daginstitutioner i sin kommune. Han er selv med til at holde kurser om legepladser og miljøforhold, men savner kursustilbud vedrørende naturforståelse og naturholdning.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

Alle nævner et behov for efteruddannelse om forskellige temaer under overskriften grønne indkøb. De efterspurgte temaer er grøn legeplads, økologiske madvarer, urte- og køkkenhaver, naturforståelse og etik, såle-

des at man når bredere ud end kun at diskutere forbrugsvaner og ændring af disse. En understreger, at kurser gerne skal være produktsnævne, således at man kan vælge lige den produktinformation, der er behov for. Endelig peger en på behovet for et bredt orienterende kursus om grønne indkøb. Flere anfører, at det er vigtigt, at kursusindholdet har en direkte sammenhæng med hverdagen.

Det er generelt for institutionerne, at der er et lille kursusbudget, og at de faglige temaer i forbindelse med institutionens virke bliver prioriteret højest. For alle gælder det, at indkøb kun er en mindre del af deres jobindhold. Alle nævner, at et kursus om grønne indkøb skal være gratis eller rimeligt billigt.

De fleste vil foretrække, at kurset afholdes i nærheden, men er programmet, og dermed indholdet spændende og væsentligt nok, så er det ikke afgørende, hvor det holdes. For de tre er længden af kurset ikke afgørende, men en foretrækker et halvdagskursus om eftermiddagen, så man kan være på arbejde en halv dag først. Formen er ikke afgørende, men en enkelt anfører, at vedkommende har god erfaring med kurser, hvor der er et længere forløb – gerne fordelt over en periode.

Kurset skal præsenteres spændende og gerne ved direkte personlig henvendelse, f.eks. via e-mail fra kommunen eller en anden arrangør. Alle vil dog også finde kurserne, hvis de annonceres i deres respektive fagblade. Der lægges vægt på, at kurserne afholdes af kompetente arrangører, og flere påpeger, at arrangøren ikke skal være leverandører eller producenter.

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

Tre nævner økonomien som den væsentligste barriere, mens den sidste oplever, at tiden til at deltage i et kursus er den væsentligste barriere for, om de vil deltage i et kursus om grønne indkøb.

Alle de interviewede oplever, at der er en god kultur omkring efteruddannelse på arbejdspladsen. En af institutionerne har lige fået bestyrelsens godkendelse til fordobling af kursusbudgettet. Ud fra de økonomiske ressourcer er efteruddannelse noget, som bliver prioriteret højt. Budgetter er dog generelt rimeligt beskedne. To steder har de et kursusbudget på 800 kroner pr. medarbejder pr. år. Der, hvor kursusbudgettet er fordoblet, er det forhøjet fra ca. 1.000 til 2.000 kroner pr. medarbejder pr. år.

Det har stor betydning for medarbejdernes hverdag, at de kommer på kursus og får ny inspiration og nye input til arbejdet. Ny viden bliver formidlet til kollegaer ved præsentation på personalemøder og et enkelt sted har de en idemappe, hvor de samler op på kurser.

Der er ikke decideret planer for efteruddannelse for medarbejderne på nogle af de pågældende institutioner.

4.3.4 Indkøbere på sygehuse og plejehjem

Ved udvælgelsen af institutioner under denne kategori er der lagt vægt på at få kontakt med indkøbere fra institutioner med forskellige størrelser. Der er endvidere lagt vægt på at interviewe personer, der står med ansvaret for om ikke al, så hovedparten af indkøbene til institutionerne.

I analysen indgår således et plejehjem, hvor det er lederen, der står for indkøbene, og tre sygehuse, hvor det er hhv. en indkøbschef og to fuldmægtige, der står med indkøbsfunktionen. Deres uddannelsesmæssige baggrund er henholdsvis sygeplejeske med videreuddannelse inden for ledelse og undervisning, en merkonom og to kontoruddannede med hhv. første del af merkonomuddannelsen og den kommunale commonomuddannelse som overbygning.

Indkøbsprofil

Indkøberne for de tre sygehuse bruger al arbejdstiden på indkøb, mens lederen af plejehjemmet bruger ca. $\frac{1}{4}$ af arbejdstiden, dvs. ca. 8-10 timer om ugen på indkøb. På plejehjemmet, hvor der er ca. 60 ansatte, indkøbes for ca. 1 million kroner om året. De to mindre sygehuse med 450 og 650 ansatte indkøber for ca. 26-29 millioner kroner om året, mens indkøberen fra det større sygehus med i alt 2200-2300 ansatte ikke kender det samlede indkøbsbeløb.

Lederen på plejehjemmet er både fagligt og økonomisk ansvarlig og bruger $\frac{3}{4}$ af tiden på ledelse og økonomi. Hun nævner, at indkøbene er væsentlige for institutionen, men peger på, at ikke alle indkøb er materielle ting, fx køber de også aktiviteter i form af en ugentlig tur i svømmehallen og en bytur en gang om måneden.

Alle 4 indkøbere indgår i samarbejder med tilsvarende institutioner om indkøb. Lederen af plejehjemmet indgår i samarbejde med andre plejehjem i kommunen om indkøb, men kommunen har ikke egentlige rammeaftaler. For sygehusene indgår indkøberne i en fællesindkøbsgruppe med andre sygehuse i de respektive amter, hvor de laver rammeaftaler for fællesindkøb.

"For nogle produkter er der lokale aftaler, som jeg har forhandlet på plads, for andre er der fællesaftaler for amtet. Alt afhænger af hvilken aftale, der er gældende for det pågældende produkt. Der er således fastlagte priser, og alle produkter er registreret på edb – så det er bare at trykke på det antal, de ønsker, så kører det af sig selv direkte til leverandøren."

Selvom ansvaret for indkøbene er placeret hos hver af de 4 interviewede, så er der de 3 steder en vis decentralisering i indkøbene. Det er kendetegnende, at medarbejderne/afdelingerne på sygehusene er med i beslutninger om større anskaffelse og indkøb af nye apparaturer og på plejehjemmet fx vedrørende nye møbler, mens toiletpapir og lignende hverdagsprodukter indkøbes uden medvirken fra andre end indkøberne.

Erfaring med grønne indkøb

De 3 sygehuse har en indkøbspolitik, hvor miljøhensyn indgår, således at de i de tilfælde, hvor der forekommer et valg mellem et traditionelt og et miljøvenligt produkt, vælger det mindst miljøbelastende. Et af sygehusene nævner bl.a., at de ikke længere bruger rengøringsmidler med LAS. Plejehjemmet har ikke en decideret indkøbspolitik, men de har formuleret en miljøpolitik, hvor der også indgår retningslinier for indkøb. Plejehjemmet vil gerne være miljøvenlig og sikre et sundt arbejdsmiljø, hvilket er i tråd med kommunens miljøpolitik.

Plejehjemmet har bl.a. skiftet rengøringsmidler som følge af miljøhensyn. De har fået nogle elever fra Sorø Erhvervs- og Husholdningsøkonomer til

at lave analyser af rengøringsmidler for at finde de produkter, der er mindst skadelige for personale og miljøet. Resultaterne af deres undersøgelser er vurderet af ”den grønne konsulent i kommunen” – kommunens Agenda 21-kontaktperson. Plejehjemmet er netop nu ved at sende bleer i udbud. Et af kravene er, at de skal leve op til kriterierne for Svanemærket. Derudover har institutionen i 1997 udarbejdet en miljørapport om vand, varme og el.

Sygehusene har alle erfaringer med grønne indkøb. Et af sygehusene stiller krav til enkelte produkttyper, fx kontorartikler, rengørings- og opvaskeartikler. Her er miljøkravene indarbejdet i forhold til de valgte leverandører. De oplever kun enkelte leverandører, der ikke vil levere miljøoplysningerne.

Et andet af sygehusene stiller stort set altid krav om miljøcertificering. Der er standardbeskrivelser, som medsendes, hver gang de indhenter et tilbud eller sender et køb i udbud. Leverandøren skal altid oplyse, hvilke miljømæssige foranstaltninger, som producenten har vedrørende kontrollerede miljømærker, miljøordninger og miljøcertificeringer. For områder, der ikke er omfattet af miljømærkekriterier bedes producenten oplyse, om der er foretaget vurderinger ud fra Miljøstyrelsens vejledninger eller ud fra andre kompetente kilder. De møder en positiv reaktion fra leverandørerne, men oplever selv en begrænsning i, at der ikke tilføres flere penge, når der skal stilles miljøkrav.

Det tredje sygehus har arbejdet systematisk med miljøkrav i gennem flere år. Papirprodukter skal være svanemærket, plast skal være uden PVC, osv. De samarbejder med producenterne for at afprøve nye produkter bl.a. plast uden PVC.

”Jeg er nok en af dem, der mest bruger grønne indkøb. Det er blevet mere og mere udbredt. Det er rart at se. Sygehuset spørger altid til miljøredegørelse for alle produkter. Det koster lidt at være grøn, men der er fuld opbakning fra sygehusets ledelse. Fra starten var leverandørerne nærmest ligeglade med miljøkravene, men i dag kommer de selv med deres egen miljøredegørelse, som betyder, at de nu selv stiller miljøkrav.”

To af de 4 institutioner har ikke selv været involveret i EU-udbud. De to andre har ikke oplevet problemer med at stille miljøkrav. Det ene sted anfører, at de i øvrigt heller ikke har oplevet, at andre end danske leverandører har henvendt sig for at give tilbud ved udbudene.

Indkøberne på sygehusene oplever generelt ikke, at de mangler værktøjer til at stille miljøkrav – de kender miljømærker, miljøvejledninger og Det Grønne Indkøbsnet. Den ene af indkøberne har en miljømedarbejder at støtte sig til ved miljøkravene. En af indkøberne oplyser, at han har lært det meste ved i praksis at arbejde med grønne indkøb gennem flere år.

”Det er godt, at der nu er kommet de forskellige hjælpeværktøjer, men der har ikke været mange kurser eller lignende inden om grønne indkøb. Det kunne være godt med kurser på dette område.”

Kendskab til og erfaring med miljøkurser

Generelt har indkøberne kun i begrænset omfang set kurser, der handler om grønne indkøb. Kun en har indtil videre deltaget i kurser i IKA-regi. En fortæller, at hun ikke har deltaget, fordi de fleste kurser er ”hulens

dyre”. Det er også vigtigt, at kurset er meget relevant i forhold til ens hverdag. En anden har tidligere fået afslag på at deltage i et kursus, men skal snarligt af sted på Den Kommunale Højskole på 2x3 dages kursus om indkøb, hvori også grønne indkøb indgår. En har deltaget i Agenda 21-kursus om fødevarer.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

En peger på behov for kurser om generel information om grønne indkøb og brug af værktøjer bl.a. miljømærker og miljøvejledninger. Dette suppleres af en anden, der angiver, at et kursus om grønne indkøb skal handle om deklARATIONER, hvad de forskellige mærker står for. En peger på, at et kursus skulle handle om de krav, som indkøberne skal stille til leverandørerne, hvad det er man skal tage højde for. Det ville være rart at komme på kursus, hvor man fik en tjekliste for alle produkter, som man efterfølgende kan have liggende og bruge. To nævner særligt plast som produkttype, hvor det er svært at stille kravene.

”Man kan godt komme ud at køre (i tvivl), når leverandøren fx anfører, at medicinsk PVC ikke er farligt.”

Alle nævner, at et kursus ikke må være for dyrt – gerne gratis – men for en enkelt er det ok med op til et par tusind kroner for et kursus. Afstanden er ikke afgørende, men dog væsentlig, det er bedst, hvis det er i nærheden. For lederen af plejehjemmet, der ikke er fuldtidsbeskæftiget med indkøb, kan halvdags kurser bedst indpasses i arbejdet, men længden af kurset er ikke afgørende for indkøberne på sygehusene.

Hvis deltagerne skal have et godt udbytte, peger de alle på en deltagerbegrænsning, der dog varierer fra mellem 12-15 til op til ca. 30 personer. To peger desuden på, at det er særligt nyttigt, hvis to fra samme institution er med på det samme kursus, så kan man bedre støtte hinanden i senere at indarbejde den nye viden. Den ene angiver, at det kan være en indkøbskollega fra sygehuset, en af de øvrige medarbejdere fra sygehuset eller en indkøber fra et af de andre sygehuse i amtet, som de samarbejder med.

Viden om kurserne når bedst ud via direkte e-mail eller brev til indkøberne. En peger på annoncering i IKAs eller amtets kursusprogram, mens andre peger på, at kurserne kan annonceres i fagbladene.

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

Kursusbudgetterne er generelt meget små. To nævner beløb på 300-500 kroner pr. medarbejder pr. år. På flere institutioner betyder de lave budgetter til efteruddannelse, at man i stor stil satser på interne kurser til medarbejderne. En indkøber fra et af sygehusene nævner også, at producenterne gerne holder seminarer, hvor de fortæller om deres produkter og deres miljøforhold. På et af sygehusene er der ikke et fast kursusbudget, og det er generelt ikke vanskeligt at komme på kursus.

Der er generelt gode erfaringer og traditioner for efteruddannelse. Flere peger på, at de har god erfaring med kurser med et længere forløb, hvor man når at få nogle diskussioner med folk, der sidder i samme situation som en selv. En peger dog på, at de længerevarende kurser ind i mellem kan flyde lidt ud, hvorfor det er godt at komme hurtigt hjem igen og komme i gang med at praktisere den nye viden. Meldingen er også, at de

kortere kurser lettere kan indpasses i dagligdagen. For lederen af plejehjemmet skal et kursus helst være halvdags, så man kan nå på arbejde først.

Der er en positiv oplevelse af at være på kursus. Alle nævner, at det giver inspiration til arbejdet, og at det er godt med et brud på hverdagen. Deltagelse i kurser giver som regel udvikling af jobbet og af deltagerne.

4.3.5 Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener

Også i denne gruppe er der foretaget 4 interview. Der er interviewet indkøbsansvarlige for et hospitalskøkken, en rådhuskantine, en handelsskolekantine, og en daginstitution. Deres budgetter er på hhv. 11 millioner, 3 millioner, 2 millioner og 120.000 kroner. De tre førstnævnte er økonomaer, og den indkøbsansvarlige for daginstitutionen er pædagogisk uddannet.

Alle de interviewede bruger i stor udstrækning økologiske fødevarer. De har alle kørt omstillingsprojekter fra konventionel køkkendrift til økologiske køkkener. Dermed har denne gruppe et særligt kendskab til grønne indkøb og indsigt i mulighederne for efteruddannelse i den forbindelse. De interviewede i denne kategori er også efter egne udsagn længere fremme med indførelse af økologi end gennemsnittet af institutioner og køkkener.

To af de interviewede står ikke med den konkrete indkøbsopgave selv, men er ansvarlige for de overordnede retningslinier for indkøbene (hospitalskøkkenet og daginstitutionen), og de har et tæt samarbejde med medarbejderne, der gennemfører indkøbene. Her anvendes rammeaftaler med udvalgte leverandører. De to øvrige står med indkøbsplanlægningen i praksis og vælger selv deres leverandører.

I de tre store køkkener er der ansat både faglært og ufaglært arbejdskraft.

Erfaring med grønne indkøb

Alle de interviewede er ledere for enten helt eller delvist økologiske køkkener. De har alle været med under omlægningsprocessen fra konventionel køkkendrift til økologisk. De har derfor alle at gøre med den proces samt med indkøb af økologiske varer. De bruger i høj grad det røde mærke. Flere har skiftet leverandører i forbindelse med indførelse af økologien.

En fortæller, at det har givet et større arbejde, da de er nødt til at have flere leverandører. Det kræver større styring og giver mere papirarbejde.

De tre af køkkenerne/institutionerne har en grøn indkøbspolitik, idet amtet/kommunen har en generel grøn indkøbspolitik. Den fjerde er ikke underlagt en grøn indkøbspolitik, men køber alligevel 40% økologisk ind:

"Det er vores egen lille målsætning."

Initiativet skyldes lederens interesse for økologi, samt at nogle politikere for 5 år siden spurgte om deres holdning til økologi.

Vanskelighederne ved grønne indkøb i køkkener opstår, når der ikke findes økologiske råvarer af en bestemt type. Det økologiske marked er hele

tiden i udvikling, og ved at stille krav får de leverandørerne til at føre nye økologiske varer.

Ud over økologiske indkøb har to af de interviewede erfaring inden for andre miljøprojekter i køkkener. Fx deltager et køkken i projektet "Fra jord til bord, fra bord til jord", hvor det forsøges at bruge leverandører inden for amtets grænser, samt at sende restaffaldet tilbage dertil.

"Det er jo også det økologi går ud på. At vi ikke skal hente vores varer for langt væk."

Hospitalskøkkenet har deltaget i flere projekter, blandt andet et om miljøstyring i køkkener. De arbejder nu efter ISO 14001 principperne (dog uden at være certificeret) og har udgivet en håndbog om miljøstyring i storkøkkener og en pjece til de mindre køkkener.

Kendskab til og erfaring med miljøkurser

Alle de interviewede har været gennem en omlægningsproces, og de har derfor også erfaringer med kurser inden for dette område. De har generelt deltaget i konferencer på området, flere af dem har ofte selv været brugt som oplægsholdere. Derudover har to af de interviewede udarbejdet redskaber i form af video, håndbøger og pjecer til andre køkkener, der ønsker at arbejde mere miljøbevidst.

Det understreges af flere interviewede, at forudsætningen for, at økologisk køkkendrift skal lykkes, er, at medarbejderne er med. Langt de fleste medarbejdere har da også været på efteruddannelse. Kurserne har været afholdt af Økonomaforeningen, tekniske skoler, AMU-centre, og Hotel- og Restaurationsskolen, Kantineledernes Landsklub og Økologisk Oplysningsforbund.

Netop for denne gruppe indkøbere og deres personale er omlægning til økologiske køkkener forbundet med megen uddannelse. Meget af økologien i et køkken handler om adfærden omkring råvarerne fx at ændre arbejdsgange, bruge årstidens råvarer, bruge nye opskrifter osv.

En af de interviewede beskriver, hvordan omlægningen til økologisk drift har givet et løft i kantinearbejdet. Arbejdet er ikke så monotont, da råvarerne ikke bare tages ud fra frosten. Årstidernes variation med friske råvarer bidrager med en stor glæde og udfordring.

Flere har brugt at arrangere ekskursioner ud til producenterne, det være sig både konventionelle landbrug og økologiske landbrug.

"Det gør et stort indtryk at være ude og se et konventionelt højeffektivt landbrug og et økologisk landbrug. Man skaber sig nogle billeder, når man ser det. Hvad føler jeg, når jeg ser det her, hvad føler jeg, er mest rigtigt?"

Også i denne gruppe af indkøbere nævnes netværk som et vigtigt element i kompetenceudviklingen, især for kantinelederne/cheføkonomaerne.

"Vi har for eksempel skabt et netværk med to andre sygehuskøkkener, der også arbejder på den måde. Det er også en god måde at få viden på."

Også de øvrige informanter har deres forskellige netværk, hvor der ofte diskuteres miljø og økologi. Eksempler, der nævnes, er Kantineledernes

landsklub, Økologisk Landscenter, et netværk med øvrige kommunale kantiner, et samarbejdsnetværk med Aggerselskabet og et samarbejde med studerende fra DTU.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

Især inden for kantine-/køkkenområdet tilbydes der mange kurser vedrørende omlægning til økologi. Flere af de interviewede mener ikke, der mangler tilbud på dette område for deres medarbejder. Eventuelt skal de forskellige kursustilbud til kantinemedarbejdere synliggøres.

"Jeg tror ikke, man skal gå ud og udvikle en hel masse. Hvis vi starter med at tage det, som er udviklet, så kommer vi langt. Men det er ikke særligt højt prioriteret at sende folk på den type af kurser."

For kantinemedarbejderne er det vigtigt, at kurserne er anvendelsesorienteret, og ikke for langvarige:

"Personalet drøner rundt her i køkkenet. De vil gerne have, at der sker noget på sådan et kursus. Der skal være et stort indhold, og de skal virkelig føle, de får noget med hjem, ellers bliver de frustrerede."

En anden siger:

"Det er folk, der er vant til at arbejde meget praktisk hele dagen, så det er vigtigt, at det er meget inddragende."

Hvis det er kurser, der løber over længere tid, er der god erfaring med veksling mellem undervisning og praksis. Så medarbejderne kommer hjem og prøver tingene af, eller får opgaver med hjem i køkkenet, som senere gennemgås på kurset.

Med hensyn til områder som lederne mangler viden på, nævner en af de interviewede miljøstyring i køkkenet. Det vil hun gerne have mere viden om, for det er noget, hun står over for at kaste sig ud i.

En anden svarer, at hun ikke mangler viden, men at det i højere grad er hendes medarbejdere, hun vil prioritere i den sammenhæng.

To informanter nævner vigtigheden af, at dem, der serverer maden, har indsigt i det økologiske, så de kan formidle og "markedsføre" menuplanen.

Grundet vanskelighederne med at holde fri i dagtimerne har en kantineleder god erfaring med at holde korte fyraftensmøder direkte efter arbejdets ophør. De har god erfaring med at mødes fx fra kl. 15.00 – 17.00.

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

De helt store barrierer er tid og økonomi. Her har flere af de interviewede kunne opnå offentlig støtte, bl.a. gennem jobrotations- og/eller aktiveringsprojekter, som har givet dem en ny arbejdskraft, mens en medarbejder er på kursus.

To af de interviewede har fået offentlig støtte til omlægningen og uddannelsen blandt andet fra Den Grønne Jobpulje og Den Grønne Fond.

Budgettet til kurser er på 500-1.500 kroner pr. medarbejder pr. år blandt de interviewede. Ingen af de interviewede har kunne finansiere deres kursusaktivitet inden for det almindelige kursusbudget. De har måtte trække på diverse støtteordninger, netværkssamarbejder, gratis tilbud osv.

"Vores uddannelsesbudget er på 4000 kroner om året til 9 personer. Så det gælder om at være kreativ for at få ny viden. Men reelt sker der meget mere efteruddannelse i huset, end man kan få for det beløb."

De interviewede chefer er meget bevidste om betydningen af efteruddannelse af deres personale. De oplever, at når personalet kommer på kursus, får de glæde ved det daglige arbejde, og det er tiltrængt i en branche med hårde arbejdsvilkår.

Flere beskriver, hvordan de oplever, at deres medarbejdere bliver meget stolte af deres arbejde og bliver gladere af at komme på efteruddannelse. En siger således:

"Rent motivationsmæssigt og engagementmæssigt kommer de ofte meget tilfredse hjem, for de kan se, at de har nogle muligheder, som de fleste andre ikke har."

En anden fortæller, hvordan kommunen prioriterer efteruddannelse af personalet i køkkenet, fordi det er med til at gøre jobbene mere interessante og kan fastholde folk i jobbene. Det er vigtigt:

"At man ikke bare står den ene dag efter den anden og rører i den samme gryde. Så får man ikke noget inspiration. Vi skal følge med udviklingen, for madkulturen ændrer sig også hele tiden."

Der bruges generelt erfaringsudveksling mellem medarbejderne, når de har været på kursus fx på personalemøder.

4.3.6 Indkøbere af IT-udstyr

De interviewede indkøbere af IT-udstyr er tilfældigt udvalgt, der er ikke blevet skelet til særlige initiativer på området. De interviewede i denne gruppe må derfor antages at give et relativt nøgternt billede af niveauet for grønne indkøb på IT-området.

Alle de interviewede er chefer for IT-afdelinger, der har indkøb som en del af deres arbejde. En er chef for indkøbsfunktionen i Rigspolitiet og er fuldtidsbeskæftiget med indkøb. Deres uddannelsesmæssige baggrund er cand. merc., revisor, og systemplanlægger.

IT-branchen er en travl og tempofyldt branche, hvilket også er kommet til udtryk i dette projekt, idet det har været vanskeligt for de interviewede at afsætte tid til et interview. Endvidere er flere af interviewene foregået "mobilt", således klares flere ting på en gang af informanterne.

Indkøbsprofil

Det er kendetegnende for de interviewede indkøbere af IT, at deres indkøbsfunktion er mere centraliseret, end det er tilfældet for andre indkøbsområder i det offentlige. Nogle har tidligere været mere decentralt organiseret, men har nu samlet IT-indkøbene:

"Det er slut med, at man lige tager i Bilka."

En stor del af de interviewede IT- indkøbere bruger i stor udstrækning SKIs rammekontrakter. Tre af de interviewede bruger næsten udelukkende SKIs rammekontrakter, og en fortæller, at de bruger SKI på en del områder, men også selv går i udbud. Men da indkøberne primært bruger SKI, har de kun få gange selv været i EU-udbud.

Budgetterne for IT-indkøberne er af forskellige størrelser, men dog gennemgående større end i de øvrige målgrupper. De interviewede kommunale IT-indkøbere har relativt små budgetter på ca. 1-3 mio. kroner, amtet indkøber for ca. 50 mio. kroner, og den helt store indkøber er Rigspolitiet med et budget på 660 mio. kroner.

Erfaring med grønne indkøb

Det er kun en af de interviewede, der har en grøn indkøbspolitik. Den indgår som en del af deres miljøhandlingsplan og foreskriver, at de så vidt muligt skal købe svanemærkede produkter og lavenergiprodukter.

En anden fortæller, at amtet overvejer at få en A-politik, hvilket fremover kan kræve øget opmærksomhed på energiforbrug ved indkøb af IT-udstyr. Han mener dog ikke, at det umiddelbart får større betydning, da det indkøbte stort set allerede lever op til kravene.

Generelt har de interviewede kun få erfaringer med at stille miljøkrav i deres indkøb. En del af de manglende erfaringer kan tilskrives, at der købes meget ind gennem SKI, og indkøberne mener, at det er SKIs ansvar at sørge for det miljømæssige. En udtrykker stor tillid til, at det sker og ved, at der er ansat en miljømedarbejder særligt til denne opgave.

Kun en enkelt af de interviewede kender miljøvejledninger, en anden har set Grønt IndkøbsNet på SKIs hjemmeside dog uden at have kigget nærmere på det.

Erfaring med miljøkurser

Ingen af de interviewede har nogen sinde set kurser om miljø annonceret, og dermed heller aldrig deltaget. To af de interviewede har fået informationer om Siemens' genbrugsinitiativer på en konference i anden sammenhæng.

Behov for og krav til kurser om grønne indkøb

Særligt informanten, der er underlagt en grøn indkøbspolitik, savner flere informationer om grønne indkøb. Det er et område, han gerne vil prioritere højt og kan afsætte 2-3 dage til formålet.

Med hensyn til erfaringerne med kursers længde er der fra de øvrige god erfaring med korte forløb fx fyraftensmøder. Informanten fra Nordjylland understreger vigtigheden i, at kurset er lokalt forankret. Det er en stor barriere for dem, hvis et kursus afholdes i København.

Internettet er naturligvis en del af dagligdagen hos denne gruppe af indkøbere. Annoncering over Internettet nævnes som en god mulighed, enten via SKIs hjemmeside eller via e-mail.

Der var blandt 3 af de interviewede interesse for at blive bedre til at stille miljøkrav. Dog oplevede en af de interviewede det ikke som et stort pro-

blem at stille miljøkrav, da han får hjælp til dette fra kommunens miljøafdeling.

En efterlyser i stedet for kurser noget skriftligt materiale, det kan han bedre bruge i hverdagen.

En anden holdning, der tilkendegives, er, at det er et område, der ikke prioriteres i kommunen, så det er kun en ordre fra chefen, der kan få vedkommende til at deltage.

Da 3 af de interviewede ikke har en grøn indkøbspolitik, må det konkluderes, at der er et behov for, at det politiske niveau i kommuner og amter stimuleres til at få gang i den proces.

Barrierer og traditioner for efteruddannelse

IT-branchens hurtige udvikling sætter sig også igennem i forhold til medarbejdernes uddannelse. Der er stor tradition for at bruge efteruddannelse, og budgetterne hertil er væsentlig højere inden for denne sektor end inden for andre sektorer. For de interviewede ligger uddannelsesbudgettet på mellem 15.000 og 50.000 kroner pr. medarbejder pr. år. Efteruddannelsesfrekvensen er høj, og medarbejderne er vant til megen efteruddannelse, primært inden for IT-faglige områder.

Hos de interviewede (som alle er chefer) er der stor autonomi med hensyn til kursusdeltagelse. De udtrykker, at der også er stor mulighed for deres medarbejdere for at komme af sted, som de har lyst.

En erfaring er, at barriererne ligger hos medarbejderne – de kan godt være tunge at få af sted på kurser generelt. Han tilføjer, at det måske også kan tilskrives, at det er de forkerte kursustilbud, der findes.

En fortæller, at det er nødvendigt med ekstra ressourcer til oplæring og efteruddannelse, da mange nyuddannede starter med en stilling inden for det offentlige og efter kort tid springer videre til et job i det private.

Medarbejderne er som regel af sted enkeltvis på kurser. Det er ikke på alle arbejdspladserne, der udveksles erfaringer, når en medarbejder kommer hjem fra kursus, men hos to af de interviewede er der formaliserede former for opsamling og erfaringsspredning til kollegaer.

5 Skitse til efteruddannelse

5.1 Indledning og opsamling

I dette kapitel skitseres mulige efteruddannelses tilbud om grønne indkøb inden for de udpegede målgrupper. Generelt har der blandt de interviewede været meget positiv indstilling til at modtage efteruddannelse og kurser om grønne indkøb.

Det skal nævnes, at den samlede målgruppe for efteruddannelse inden for grønne indkøb vurderes at rumme 45.000 - 50.000 (jf. kapitel 2), og at det inden for dette projekts rammer ikke er muligt at designe specifikke efteruddannelsesprogrammer for så stor en gruppe. Skitserne til efteruddannelse tager afsæt i de behov, der gennem kvalitative telefoninterview er kortlagt i behovsanalysen (kapitel 4) samt udbudet og indholdet i de kurser om grønne indkøb, der er fundet ved screening (kapitel 3).

Forslagene til efteruddannelsesinitiativer består, dels af de ønsker informanterne konkret har haft til kurser og andre efteruddannelses tiltag inden for grønne indkøb, dels af øvrige ideer til kurser og efteruddannelse, som behovsanalysen har afdækket.

Der findes allerede en del hjælpeværktøjer om grønne indkøb, hvorfor et væsentligt element i efteruddannelsesinitiativerne på dette område er at synliggøre og fremme anvendelsen af disse. I den proces er det vigtigt til stadighed at være opmærksom på kvaliteten og brugbarheden af de eksisterende hjælpeværktøjer.

Det er ikke afgørende for de forskellige målgrupper, hvem der står bag efteruddannelsesinitiativer, blot det er en aktør, der opfattes som en seriøs medspiller.

I afsnit 4.1 er redegjort for, hvorvidt de udtrykte behov er dækket af de kurser, der er fundet ved screeningen. Denne sammenstilling viser, at de temaer, som er afdækket i behovsanalysen, i store træk har været dækket af og dermed indtænkt i udbudet af kurser. Efteruddannelse inden for organisering og samarbejde mellem fx indkøbere og miljøkompetente medarbejdere har dog ikke været dækket af de kortlagte kurser.

Man skal være opmærksom på, at selvom indholdet i de kortlagte kurser matcher de afdækkede behov, så er det *ikke* ensbetydende med, at behovene dermed er opfyldt. Det er således ikke specielt interessant i et efteruddannelsesperspektiv, at der tidligere har været afholdt kurser inden for aktuelle temaer, ligesom det ikke har bred interesse, at en bestemt kommune afholder konkrete kurser for deres egne institutioner. Bortset fra, at det giver ideer og inspiration til tilrettelæggelsen og organiseringen af kurser.

De interviewede er ikke nødvendigvis repræsentative og fyldestgørende for hele målgruppens behov, og derfor er skitsen suppleret med forslag til den samlede målgruppe ud fra generelle erfaringer om området.

En sammenstilling af de enkelte målgruppers behov i forhold til hinanden er ikke uden vanskeligheder, da det er en afvejning, hvor mange forhold spiller ind. På trods af vanskelighederne er der alligevel forsøgt at give et forslag til en prioritering af indsatsen ud fra, hvor man får mest miljø for pengene. Med i vurderingen er, hvem der har der største behov for viden, organisatorisk placering, hvor man får størst effekt, og hvem der er modne eller parate til efteruddannelse om grønne indkøb.

5.1.1 Forslag til prioritering mellem målgrupperne

Der er foretaget en vurdering og prioritering mellem målgrupperne for at pege på, hvor der umiddelbart er størst behov for at sætte ind med efteruddannelse om grønne indkøb, og hvor man får mest miljø for pengene. Prioriteringen er foretaget på baggrund af kortlægningen af kurser, behovsanalysen samt CASAs generelle erfaringer med grønne indkøb.

I forslaget til prioriteringen er målgrupperne inddelt i 4 kategorier.

1) De grupper, der vurderes at have størst behov for efteruddannelse, er:

- De centrale beslutningstagere
- De centrale indkøbere
- De miljøfaglige medarbejdere

De centrale beslutningstagere er fundamentet for udarbejdelse af grønne indkøbspolitikker (med hjælp fra de centrale indkøbere). De er centrale for prioriteringen af indsatsen på området, herunder også en økonomisk prioritering, og endelig er de ansvarlige for strukturen og organiseringen af området.

De centrale indkøbere er vigtige, da de har et stort indkøbsbudget. De er professionelle indkøbere og samtidig udgør de et bindeled til de decentrale indkøbere også i forhold til grønne indkøb.

De miljøfaglige rådgivere repræsenterer en kompetence, der allerede findes i kommuner/amter, og det er oplagt at bygge bro mellem de tilstedeværende indkøbsfaglige og miljømæssige kompetencer.

2) De grupper, som dernæst vurderes at have behov for efteruddannelse, er:

- IT-indkøbere
- Det tekniske personale
- Sygehusindkøbere

IT indkøb er omsætningsmæssigt et meget stort område, og det ser ikke ud til at blive mindre med årene. De interviewede har stort set ingen viden om grønne indkøb. I tråd med den generelle produktindsats på elektronikområdet, vil det være oplagt at tilbyde IT indkøbere efteruddannelse om miljø.

Det tekniske personale, som står for nybyggeri og bygningsvedligeholdelse, har et stort behov for opbygning af en miljømæssig kompetence. Grønne indkøb har stort set ikke været et tema for denne gruppe. Det er igen store beløb, der omsættes for, og mange forebyggende miljøtiltag kan indtænkes i bl.a. byggeriets projektfase.

Indkøbere på sygehuse står ligeledes med store budgetter. Her er der i høj grad udviklet grønne indkøbspolitikker og handlingsplaner. Implementering af grønne indkøb er i gang, men processen har brug for yderligere input.

3) Den tredje gruppe i prioriteringen er:

- Indkøbere til børneinstitutioner og uddannelsessteder

Selv om det i mange tilfælde ikke er de store budgetter, hver enkelt indkøber administrerer, er de vigtige i samspillet med Agenda 21 arbejdet i kommunen. De spiller desuden en vigtig pædagogisk rolle over for børn og unge samt deres forældre, og de kan formidle nogle miljømæssige betragtninger og værdier videre den vej.

4) Den fjerde gruppe i prioriteringen er de øvrige decentrale indkøbere:

- Indkøbere til administrationen af det offentlige
- Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener
- Indkøbere til plejehjem

At de tre grupper er placeret i den lavest prioriterede gruppe skal ikke opfattes som, at de ikke er relevante at tilbyde efteruddannelse, men de er blot ikke de mest nødvendige at tage fat i, hvis man hurtigt vil opnå en stor miljøgevinst.

Indkøberne til den offentlige administration står som oftest med mindre budgetter, og kun en lille del af deres jobfunktion er indkøb, hvorfor de har begrænset tid.

Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener fortæller, at der allerede er et stort udbud af efteruddannelsestilbud og kurser inden for deres felt. Deres ønske er ikke, at der tilbydes flere kurser, men at de eksisterende synliggøres, samt at der afsættes de nødvendige ressourcer til, at medarbejderne kan deltage på kurserne.

Indkøberne til plejehjemmene har begrænset tid til indkøb, og de har oftest forholdsvis begrænsede budgetter. Indkøberne på plejehjemmene kan være underlagt eller indgå i et samarbejde med sygehusene, hvorved de indirekte kan komme i betragtning i kategori 2.

5.1.2 Målgruppernes behov for efteruddannelse

På baggrund af behovsanalysen er 10 overordnede temaer for efteruddannelse blevet udskilt. Temaerne er sammenfatninger for en række mere detaljerede emner.

I det efterfølgende skema er skitseret, hvilke af efteruddannelsestemaerne der kan have relevans for hver af målgrupperne.

Efter skemaet følger en kort præsentation af, hvad der kan ligge i de 10 skitserede temaer. Temaerne for efteruddannelse er generelt konstrueret og i visse tilfælde delvist overlappende.

Skema 5.1 Relevante temaer for efteruddannelse til de udpegede målgrupper

Målgruppe	Den miljømæssige udfordring	National politik og indsats	Udformning af en grøn indkøbspolitik	Overordnet organisering	Intern organisering af arbejdet	Muligheder for samarbejds partnere	Udbudsregler	Generelle redskaber til grønne indkøb	Redskaber til produktvurderinger	Dokumentation af grønne indkøb
Centrale beslutningstagere										
Centrale indkøbere										
Miljøfaglig rådgivning										
Indkøbere til offentlig administration										
Teknisk personale										
Pædagogisk personale										
Indkøbere til sygehuse og plejehjem										
Indkøbere til kantiner og køkkener										
Indkøbere af IT-udstyr										

mørkegrå: meget relevante temaer for denne målgruppe

lys grå: mindre relevante temaer for denne målgruppe

hvid: formentlig ikke et relevant tema for denne målgruppe

Tema 1) Den miljømæssige udfordring

Formålet er at tydeliggøre, hvordan grønne indkøb er en nøgle til miljøforbedringer samt at relatere grønne indkøb til andre miljøpolitiske initiativer.

Fx:

- Gode eksempler, hvor grønne indkøb har medvirket til forandringer hos leverandørerne og i miljøbelastningen.
- Hvordan spiller grønne indkøb sammen med andre initiativer på miljøområdet?
- Hvorfor skal det offentlige gå forrest?

Tema 2) National politik og indsats

Formålet er at give et indblik i, hvordan grønne indkøb indgår i den nationale miljøpolitik, og præsentere, hvor langt man er nået i stat, amt og kommune.

Fx:

- Hvad er historien og hensigten bag initiativerne om grønne indkøb?
- Hvad er den nationale strategi inden for grønne indkøb, og hvad er status i stat, amt og kommuner?

Tema 3) Udformning af en grøn indkøbspolitik

Formålet er at ruste deltagerne til at deltage i en proces omkring formulering af en grøn indkøbspolitik eller til revidering af en eksisterende indkøbspolitik.

Fx:

- Hvordan bliver en grøn indkøbspolitik til?
- Hvem skal inddrages, hvad kan indholdet være, og hvad indebærer det i praksis?
- Hvordan revideres en eksisterende grøn indkøbspolitik til at indeholde nye mål?
- Økonomisk prioritering af grønne indkøb og efteruddannelse.

Tema 4) Overordnet organisering

Formålet er at synliggøre, hvordan grønne indkøb integreres i den eksisterende indkøbsstruktur. En grøn indkøbsstrategi må tilrettelægges i forhold til, hvordan indkøbene er organiseret (centrale indkøb, decentrale indkøb, koordinerede decentrale indkøb).

Fx:

- Kortlægning af hvem der har indkøbskompetence, og hvordan de kan inddrages i planlægning og gennemførelse af en grøn indkøbspolitik og strategi.
- Hvorvidt er den eksisterende indkøbsstruktur hensigtsmæssig i forhold til grønne indkøb?

Tema 5) Intern organisering af arbejdet

Formålet er at få omsat tanke til handling gennem udarbejdelse af handlingsplaner. Desuden at tydeliggøre at grønne indkøb er et fælles projekt mellem alle medarbejdere.

Fx:

- Hvem gør hvad hvornår. Udpegning af målsætninger og indsatser.
- Hvordan motiveres relevante medarbejdere til "et ejerskab" af opgaven med grønne indkøb?
- Formidling af indkøbspolitikens mål og indhold.
- Hvordan spiller grønne indkøb sammen med andre miljøinitiativer fx miljøstyring, energistyring, Agenda 21 arbejde?

Tema 6) Muligheder for samarbejdspartnere

Formålet er at stimulere deltagerne til at trække på de videnskæssige ressourcer, der omgiver dem, samt udnytte de netværk, de allerede indgår i, til gensidig erfaringsudveksling. Der tænkes på samarbejde i alle processer fra formulering af en grøn indkøbspolitik til de konkrete produktvurderinger.

Fx:

- Hvilke samarbejdspartnere kan der trækkes på såvel internt som eksternt (fx kommunens miljømedarbejdere eller tværkommunale samarbejder)?
- Hvor finder man videnskæssige og økonomiske ressourcer? Samarbejde om grønne indkøb i eksisterende netværk.

Tema 7) Udbudsregler i forbindelse med grønne indkøb

Formålet er at præsentere EUs udbudsregler, og hvilke miljøkrav man må stille.

Fx:

- Hvordan inddrages miljøhensyn i EU udbud, og hvad siger reglerne på området?

- Hvad fortæller erfaringerne om miljøkrav i EU udbud?

Tema 8) Generelle redskaber til grønne indkøb

Formålet er at præsentere nogle generelle redskaber, som det indledningsvis er godt at kende til, når man praktiserer grønne indkøb.

Fx:

- Hvilke redskaber findes, og hvordan finder man dem?
- Søgning på Internettet samt brug af skriftlige materialer.

Tema 9) Redskaber til vurdering af produkter og producenter

Formålet er at præsentere nogle produktspecifikke eksempler på, hvordan man indhenter data om produkternes miljøbelastning. Desuden at hjælpe deltagerne til at foretage prioriteringer i en købsituation ud fra indhentede oplysninger.

Fx:

- Hvem har de produktspecifikke oplysninger ud over leverandørerne?
- Hvem stiller miljøkriterier til produkterne, og hvordan bruger man kriterierne?
- Hvordan afvejes pærer og æbler?
- Eksempler på pointsystemer.

Tema 10) Dokumentation af grønne indkøb

Formålet er at hjælpe deltagerne med at dokumentere miljøeffekten ved grønne indkøb.

Fx:

- Hvordan måles effekten af grønne indkøb?
- Hvordan afrapporteres resultaterne?

5.2 Centrale aktører

5.2.1 Centrale beslutningstagere

De 4 interviewede centrale beslutningstagere efterlyste ikke umiddelbart selv viden. Der er dog alligevel områder, som er oplagte at gribe fat i. Der var blandt de interviewede bred enighed om betydningen af en grøn indkøbspolitik. De var enige om, at det er et redskab til at signalere, at grønne indkøb tages alvorligt, og at en formuleret politik stimulerer det decentrale niveau til at iværksætte initiativer på området.

For centrale beslutningstagere i kommuner og amter, der ikke har en grøn indkøbspolitik, vil det være relevant at få grønne indkøb og grønne indkøbspolitikker på dagsordenen. Det er en vanskelig målgruppe at fange, da emnet må formodes at være lavt prioriteret i disse kommuner og amter. Grønne indkøb sættes derfor på kommunernes og amternes dagsorden gennem opfordringer fra KL og Amtsrådsforeningen. I den forbindelse ville et tilbud om processen omkring formulering af en grøn indkøbspolitik være relevant.

For denne målgruppe er det endvidere relevant at sætte fokus på, hvordan erhvervspolitikken og miljøpolitikken positivt kan spille sammen, herunder hvordan grønne indkøb kan gøres til en integreret del af kommuners og amters øvrige arbejde i forhold til virksomheders miljøforhold samt i forhold til kommunernes og amternes egen miljøindsats.

I KLs undersøgelse nævnes en tendens til, at kommuner og amter ikke ønsker at være ”bagud” i forhold til andre kommuner/amter (KL 1999, s. 20) . Set i det lys er erfaringsudveksling fra kommuner/amter, der er kommet langt et frugtbart middel til at stimulere andre kommuner og amter til at gå i gang. Formen kunne være en konference, hvor de centrale beslutningstagere kan hente inspiration fra andres erfaringer og møde ligesindede i pauserne.

For kommuner, amter og statsinstitutioner, der allerede har en grøn indkøbspolitik, er det relevant at diskutere, hvordan politikken prioriteres økonomisk. Hvad er realiserbart inden for de eksisterende budgetter, hvad koster omlægningsprocessen, hvordan trækker man på gratis/billige ressourcer?

Kommuner, der har fuldstændigt decentraliserede indkøb, har sværere ved at stille miljøkrav. Det er tilfældet for 34% af kommunerne og 25% af amterne (KL, 1999). Det er ikke et område, der har været tilbundsående undersøgt i denne rapport, men flere informanter nævner, at det vanskeliggør gennemførelsen af grønne indkøb. Når der ikke er fælles koordinering af indkøbene, skal alle indkøbere lave parallelle miljøvurderinger, hvilket giver en større opgave for den enkelte indkøber og en samlet større arbejdsbelastning for kommunen eller amtet som helhed. En mulighed kunne være at informere kommuner og amter, der har centralt indkøb, om de miljømæssige og økonomiske fordele ved centralt koordinerede indkøb.

Behovsanalysen har vist, at der ofte er stor afstand mellem miljø og indkøbsafdelingen. Det problem kunne være interessant at rejse for de centrale beslutningstagere, således kunne de give opbakning til og stimulere et samarbejde mellem tilstedeværende kompetencer i kommuner, amter og statsinstitutioner.

Form

De største barrierer for at få deltagere i denne målgruppe til at benytte efteruddannelsestilbud er tiden og aktualiseringen. Der er selvsagt mange andre politiske områder på dagsordenen, og grønne indkøb skal kæmpe med disse om opmærksomheden. Det er særligt de mindre kommuner, der ikke har en miljøbevidst indkøbspolitik, og det er samtidigt særligt i disse kommuner, det kan være svært at finde ressourcer og interesse i deltagelse i miljørelaterede kurser. Formidlingen kan derfor med fordel være skriftlig til denne målgruppe.

I forhold til at signalere nødvendigheden og aktualiseringen af temaet vil det givet være et godt udgangspunkt, at Miljøstyrelsen, Energistyrelsen, Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen står bag efteruddannelsesinitiativerne for denne målgruppe.

5.2.2 Centrale indkøbere

De 6 interviewede centrale indkøbere efterlyste viden og erfaringer om opbygning af samarbejder med de eksisterende miljøkompetencer og med fx de byggetekniske afdelinger i kommunen/amtet/statsinstitutionen. De efterlyste metoder til at finde de produktspecifikke miljøkrav samt til vurdering af leverandørernes miljøoplysninger. For nogle er efteruddannelse om miljøkrav ved EU-udbud nødvendigt, da det forekommer uoverskueligt. Endelig var der et ønske om større kendskab til elektroni-

ske indkøb, hvilke muligheder og fordele de kan give i forhold til grønne indkøb.

Niveauet blandt de centrale indkøbere er meget forskelligt, og det vil med efteruddannelse for centrale indkøbere være nødvendigt at tilgodese flere niveauer. F.eks. vil der i kommuner og amter, der ikke har vedtaget en grøn indkøbspolitik formentlig være behov for efteruddannelse, der kan understøtte processen omkring formulering og iværksættelse af en grøn indkøbspolitik.

De kommuner og amter, der i flere år har haft en grøn indkøbspolitik, skal stimuleres på andre områder fx til evaluering og dokumentation af de grønne indkøb. Hvis man har plukket de lavest hængende frugter, hvordan bliver de så endnu grønnere, hvordan får man de decentrale indkøbere med i processen?

Form

Konferenceformen vil som efteruddannelsesinitiativ være særligt velegnet til de centrale indkøbere, blandt andet fordi de interviewede efterlyser udveksling af viden gennem konkrete eksempler og gennem etablering af netværk. Der peges på behov for erfa-grupper fx til samarbejdsprojekter med store leverandører.

Konferenceformen kan dække flere målgrupper fx miljøkoordinatorer/ miljømedarbejdere og større decentrale indkøbere og kan afholdes regionalt eller landsdækkende. De interviewede havde ingen præferencer med hensyn til antallet af deltagere. Den kan tilrettelægges som en stor konference med et antal parallelle workshop så flere niveauer dækkes eller som en mindre lokal/-regional konference.

De centrale indkøbere kan med fordel være omfattet af efteruddannelses-tilbud rettes mod centrale beslutningstagere.

Det er ikke afgørende for denne målgruppe, hvem der står bag efteruddannelsesinitiativerne.

Aktiviteter i relevante netværk

Konferencen og øvrige kurser kan med fordel tilrettelægges og annonceres i samarbejde med diverse indkøbsfaglige og grønne netværk, fx IKA, Sammenslutningen af Indkøbschefer i Storkøbenhavn, Green Network, Alssundssamarbejdet, AMERFA og SINDERFA.

Økonomi

Der er for de fleste indkøbere ikke de store økonomiske problemer med at få bevilget kurser og efteruddannelse. Der er ikke blevet angivet et prisniveau, det skal holdes inden for.

5.2.3 Miljøfaglig rådgivning

Gennem de 4 interview med miljømedarbejdere/Agenda 21-koordinatorer er der udtrykt ønske om efteruddannelses-tilbud om metoder og systematikker til vurdering af leverandørers miljøoplysninger samt specifikke miljøkrav inden for bestemte produktgrupper.

En af de interviewede har erfaring med at arrangere møder om miljøbevidst indkøb for kommunens forvaltning. I den sammenhæng efterlyser hun en liste over oplægsholdere, der kan holde foredrag om miljø og ind-

køb. Fx som Teknologirådets liste over foredragsholdere inden for en lang række områder.

Miljømedarbejderne eller koordinatorene er oplagte at bruge som bindeled til de decentrale indkøbere. De skal formidle budskabet om grønne indkøb til de *decentrale indkøbere* gennem hjælp til selvhjælp. Det kan fx ske ved, at miljømedarbejderne arrangerer møder, udarbejder informationsmateriale, systematiserer arbejdet med grønne indkøb, står til rådighed med "hot-line" om miljø og indkøb. Det er derfor nødvendigt at miljømedarbejderne rustes til at klare disse opgaver.

Det er ikke kun for de decentrale indkøbere, at miljømedarbejderne kan spille en vigtig funktion. I samarbejdet med de *centrale indkøbere* om grønne indkøb, er de også oplagte sparringspartnere.

KLs status for miljøbevidst indkøbspolitik i kommuner og amter 1997/1998 viser, at kun 36 kommuner (svarende til 14% af besvarelsene) har et samarbejde mellem indkøbere og miljømedarbejdere i kommunen. Konkrete eksempler på hvorledes et samarbejde organiseres kunne være et element i et efteruddannelsesstilbud.

En forudsætning for at miljøfolkene kan samarbejde med indkøberne, er, at de har en forståelse for indkøbsverdenen. Miljøfolkene skal også efteruddannes/oplæres i det indkøbsfaglige. Desuden efterlyses der fra indkøberside, at miljømedarbejderne i højere grad tænker forebyggende.

Flere af de interviewede har haft stort udbytte af at samarbejde med indkøbere. De har derved fået indsigt i indkøberens betingelser og muligheder for at virke på miljøområdet.

Form

Miljørådgiverne er en målgruppe, der er vant til at deltage i kurser, seminarer og konferencer. De fleste kan både afsætte tid og midler af til det. Varigheden kunne derfor være af 1-2 dage efter behov.

Det er også en målgruppe, der er vant til og fortrolig med at lære gennem skriftlige materialer. Ved konferencer og kurser, der understøttes af skriftlige materialer, kan der således gives plads til opbygning og pleje af netværk fx gennem workshop.

Kurserne kunne afholdes tværkommunalt/amtsligt. Visse af kurserne/modulerne kunne med fordel tilbydes både miljømedarbejderne og de centrale indkøbere.

Økonomi/Budget

Generelt er de interviewede ikke underlagt stramme budgetter for efteruddannelse. Det er for størstedelens vedkommende ikke en barriere. Dog nævner en af informanterne, at der er en grænse. Det er fx ikke muligt at deltage i de dyre kurser, der koster 7000-8000 kroner for to dage.

5.3 Decentrale indkøbere

5.3.1 Indkøbere til den offentlige administration

Gennem de 4 interview med indkøbere til den offentlige administration er der udtrykt ønske om efteruddannelse om generelle metoder til at finde de mindst miljøbelastende produkter.

Der efterlyses et katalog, som præsenterer et samlet overblik over kursus-tilbud vedrørende grønne indkøb. Der eksisterer allerede en mulighed for at melde kurser ind i under Grønt IndkøbsNet, og en markedsføring samt øget brug af denne annonceringsform kunne dække behovet.

Da grønne indkøb er et område, som indkøberne i denne gruppe ikke har de store erfaringer med, er det vanskeligt for dem selv at pege på områder, hvor de mangler uddannelse. Men det er ikke ensbetydende med, at der ikke er et behov.

Efteruddannelses tilbud til denne gruppe kan indeholde elementer om, hvordan man kommer godt i gang med grønne indkøb, hvordan man gør, når man skal stille miljøkrav. Der er ligeledes behov for elementer om miljøvurdering af relevante produktgrupper fx papir, kontorartikler og kontorinventar. Hvordan kommer man lettest omkring miljøarbejdet ved brug af miljømærker og miljøvejledninger.

Et vigtigt aspekt for denne gruppe er også, hvordan man får kollegaerne med, da ændrede vaner og systemer blandt brugerne kan være halvdelen af miljøforbedringerne.

Form

Da det er en meget stor målgruppe (anslået til at rumme 15.000 indkøbere, kapitel 2), kan man med fordel afholde regionale kurser specifikt inden for indkøbere til offentlig administration. Således kan kurserne målrettes de oplysninger og produktgrupper, der er relevante for denne gruppe af indkøbere.

Det er en meget sammensat målgruppe. Nogen har akademisk baggrund, andre en håndværksmæssig. Nogen er vant til kursusaktivitet og stillesiddende arbejde, hvor andre er meget praktisk orienteret i deres arbejdsfunktion. De korte fyraftensmøder på 2-3 timer er der god erfaring med blandt flere af de interviewede. Det harmonerer godt med, at de interviewede samtidigt understreger vigtigheden af, at kurserne er regionalt forankret. Transporten til kurserne bliver derved begrænset.

Økonomi

De nævnte uddannelsesbudgetter for de interviewede er på 3000-5000 kroner pr. medarbejder årligt. Flere oplever økonomien som en begrænsning for hvilke kurser, og hvor ofte man deltager i efteruddannelse. Særligt i den sidste halvdel af året kan det være vanskeligt at få bevilget et kursus.

Det indkøbsmæssige er kun en mindre del af målgruppens jobfunktion, og kurser om grønne indkøb skal derfor konkurrere med mange andre fagrelevante kurser.

5.3.2 Indkøbere ved driften af det offentlige – teknisk personale

Der er generelt et stort ønske inden for denne målgruppe om at få mere viden om miljø og energi. Størstedelen af de interviewede havde ingen erfaringer med kurser om grønne indkøb, selv om de kunne se det oplagte i at få mere viden på dette område. Det, som de allerede gør for miljøet, er baseret på ”sund fornuft”.

Efteruddannelse for denne målgruppe kan passende tage udgangspunkt i hvor og hvordan skal man starte, og hvordan arbejder man med grønne indkøb og drift i det offentlige, hvor finder man fx de miljø- og energimærkede produkter. Særligt ved nybyggeri og ved større vedligeholdelsesarbejder er der behov for efteruddannelsesstilbud om, hvordan man ved EU udbud stiller miljøkrav.

Indkøbere i denne målgruppe kan desuden rumme elementer om, hvordan man laver energiregnskaber, samt fokus på hvordan energibevidste indkøb kan udmøntes konkret fx henvisning til Elsparefondens A-politik.

Viden om miljøhensyn og energibesparelser er generelt ikke så stor i denne målgruppe, og man kunne udbyde mange relevante kurser. Informanterne mangler generelt viden om miljø- og energirigtig projektering, miljøkrav ved nybyggeri, herunder valg af metoder og materialer. Efteruddannelse for denne målgruppe bør også omfatte andre produktspecifikke elementer fx omkring miljøbevidst rengøring, hvordan stiller man krav til miljø og arbejdsmiljø ved udlicitering, samt miljøbevidst vedligeholdelse af udendørs arealer.

Form

Flere af de interviewede i bygge- og teknikafdelingerne har videregående uddannelser bag sig, og de er vant til at bruge kurser og konferencer. De udtrykker, at de er parat til at afsætte tid til et kursus over flere dage, hvis det har tilstrækkelig relevans. Deres medarbejdere har derimod behov for kortere arrangementer fx af en halv dags varighed.

Annoncering kunne foregå gennem byggetekniske tidsskrifter, miljø- og energitidsskrifter (3 af de interviewede læser miljøtidsskrifter) eller elektronisk pr. e-mail.

Amternes energichefer mødes i Amternes Energigruppe, som kunne inddrages i en planlægningsfase.

Økonomi

De fleste af de interviewede er chefer, og har ikke umiddelbart haft en økonomisk begrænsning på deres kurser. En nævner at kursusbudgettet til medarbejderne i afdelingen er på ca. 3500 kroner om året pr. ansat.

5.3.3 Indkøbere til børneinstitutioner og uddannelsessteder

De interviewede i denne målgruppe har behov for både brede orienterende kurser om grønne indkøb, hvordan griber man det an og mere produkt- eller temaspecifikke tilbud. De temaspecifikke elementer kan handle om miljøvurdering af udvalgte produktgrupper fx legeredskaber, rengøringsartikler, bleer, papir, kontorartikler, skolemøbler, skrive- og malerartikler og møbler. Omkring de temaorienterede elementer har de interviewede ønsker om indhold, der rækker noget ud over emnet grønne indkøb fx natur- og miljøforståelse eller etik om forbrug og indkøb. Målgruppen arbejder med børn, og de er dermed opmærksomme på, at de både hold-

nings- og adfærdsmæssigt udgør et ”forbillede” i forhold til børnenes udvikling og deres forståelse for natur og miljø.

I såvel et bredt orienterende kursus som i de produktspecifikke kurser er det dog helt centralt, at kurserne er snævert knyttet til hverdagen i institutionerne. Produktinformationen skal derfor være konkret, omkring hvordan man vælger det miljømæssigt bedste produkt.

Efteruddannelse målrettet denne gruppe kan indeholde elementer om, hvordan man kommer i gang med grønne indkøb, og hvordan man stiller miljøkrav. En arbejdsplan for indførelse af grønne indkøb vil være et nyttigt instrument, således at institutionerne ikke mister overblikket og lysten. Et vigtigt aspekt er omstilling til økologisk køkkendrift, og særligt for børneinstitutionerne kan det være relevant, hvordan man selv dyrker og passer en økologisk urte- og køkkenhave.

De interviewede i denne gruppe bruger kun ca. 1-5 timer om ugen på indkøb. Det betyder, at det vil være en stor mundfuld at iværksætte miljøbevidste indkøb på alle områder i institutionerne. Med et tilbud, hvor man laver en plan for indførelsen, synliggør man, at det er helt i orden, at indførelsen sker etapevis. Hvis en kommune fx indtænker en fælles efteruddannelsesplan for institutionerne kan man tilrettelægge et forløb, der kan tilfredsstille behovene i institutionerne. Samtidig kan det være et godt udgangspunkt for at skabe sparring og samarbejde mellem institutionerne imellem.

Formen

Dette er et område, hvor det vil være oplagt og hensigtsmæssigt, at kommunerne tilrettelægger efteruddannelse for medarbejderne. Målgruppen er kendetegnet af små institutioner. Kommunerne kan bruge egne folk som undervisere, konsulenter eller personer med erfaringer fra andre kommuner til kurserne.

Kommunerne kan for de mindre institutioner samle deltagere fra flere institutioner i lokalområdet (evt. hele kommunen) til et fælles kursus. Det vil give mulighed for at etablere eller udbygge lokale netværk, og kommunerne vil kunne opbygge et samarbejde fx i forhold til arbejdet med Agenda 21 i kommunen. Det vil være naturligt at involvere kommunens miljø- og/eller indkøbsafdeling, Agenda 21-medarbejdere, naturvejledere eller grønne guider som bindeled til institutionerne i forbindelse med efteruddannelsesinitiativer for denne målgruppe.

Formen skal baseres på, at målgruppen har meget lidt tid og ressourcer til efteruddannelse. Gruppen prioriterer i høj grad efteruddannelse i forhold til deres faglige arbejdsfelt, hvorfor det er væsentligt at sammentænke de grønne indkøb med faglige temaer.

De interviewede peger selv på korte kurser fx fyraftensmøder eller halvdagsarrangementer. Med lokale arrangementer begrænser man transporten.

Gruppen peger på betydningen af, at to fra samme institution er af sted på samme kurser. Det vil bedst passe sammen med fyraftensmøder. Samtidig vil fyraftensmøder give mulighed for at forældrebestyrelsesmedlemmer evt. også kan deltage. Bestyrelsesmedlemmer er ofte meget engage-

ret i børneinstitutioner og skoler, og dette kan også ses som et led i at integrere tankerne bag Agenda 21.

Som kompensation for, at institutionerne har få midler, og som led i Agenda 21-arbejdet, kan kommunerne også opfordre til og evt. hjælpe med etableringen af kontakt til andre, der kan bistå med hjælp på dette område. Her tænkes på et samarbejde med fx universiteter, højere læreanstalter og evt. gymnasier om deltagelse i projekter.

Økonomi

Denne målgruppe har få midler til efteruddannelse, og de prioriterer i høj grad deres midler inden for deres faglige områder. Det betyder, at prisen for deltagelse i kurser om grønne indkøb skal være meget lille – gerne et gratis tilbud til institutionerne fra kommunen.

En måde man kan få deltagerne med på kurset, vil være gennem direkte henvendelse til institutionerne at indbyde til kurserne og her signalere, at det er et prioriteret område for kommunen.

5.3.4 Indkøbere på sygehuse og plejehjem

Sygehusene og plejehjem er medtaget som en fælles målgruppe, fordi det er samme typer af produkter, som man anvender i de to institutionstyper. Men de interviewede i denne målgruppe har forskellige muligheder for deltagelse i efteruddannelse.

Indkøberne på de sygehuse, vi har været i kontakt med, er fuldtidsbeskæftiget med indkøb uanset sygehusets størrelse, der spænder fra 450 ansatte til 2200-2300 ansatte. Dette er ikke tilfældet for indkøberen på plejehjemmet med ca. 60 ansatte, hvor lederen bruger 8-10 timer om ugen på indkøb. Indkøberne på sygehusene har derfor bedre muligheder for at bruge tiden på efteruddannelse.

Indkøbsbudgetter på sygehusene er tilsvarende væsentligt større end for plejehjemmet. Det betyder, at man nok skal tænke kortere forløb for indkøberne på plejehjem, der helst deltager i halvdagsmøder.

Indkøberne på de 3 sygehuse er underlagt en indkøbspolitik, mens der for plejehjemmet er formuleret en miljøpolitik, der også omfatter retningslinjer vedrørende indkøb. Det betyder, at alle de interviewede i et vist omfang har arbejdet med grønne indkøb. De indgår ligeledes alle i et indkøbssamarbejde med andre institutioner, og for sygehusene er samarbejdet systematiseret i de respektive amter.

Omkring behov og ønsker har de interviewede efterlyst kurser både med generel information om grønne indkøb og brug af værktøjer, herunder miljømærker og miljøvejledninger. En peger på krav til leverandørerne, gerne hvor man får en tjekliste for alle produkter. To nævner specifikt plast som en produkttype, hvor der er behov for større viden og efteruddannelse.

Ingen nævner køkkener, fordi de enten her allerede har gjort en indsats, eller fordi deres indkøbsfunktion kører selvstændigt. For forslag vedrørende køkkendriften henvises til det særskilte afsnit om indkøbere til kantiner og institutionskøkkener. På nogle sygehuse vil indkøberne måske også stå med opgaver inden for bygningsvedligeholdelse og uden-

omsarealer. Her henvises til efteruddannelsesinitiativer under afsnittet for det tekniske personale.

Forslag til efteruddannelsestilbud for denne målgruppe rummer temaer som; de næste skridt – handlingsplaner og implementering af grønne indkøb; hjælperedskaber til grønne indkøb – miljømærker, miljøvejledninger og Grønt IndkøbsNet; hvordan stiller man miljøkrav til bestemte produktgrupper, fx plast/PVC, papir, kontorartikler, hjælperedskaber, artikler til personlig hygiejne og rengøringsprodukter – gerne suppleret med tjeklister, man efterfølgende kan bruge i arbejdet og endelig metoder og systematikker til vurdering af leverandørernes miljøoplysninger.

En måde at gennemføre efteruddannelse på trods små budgetter er interne kurser, som institutionerne selv står for. Det foregår i et vist omfang allerede på sygehusene, og det vil være mest relevant for de større institutioner. Et relevant kursus i den forbindelse kan være omkring miljøadfærd. Det kan ses i sammenhæng med, at det som for de øvrige målgrupper er vigtigt at relatere efteruddannelsetilbudene til indkøbernes hverdag, herunder opbakningen og samarbejdet med kollegaer.

Nogle sygehuse er involveret i EU udbud enten alene eller i deres indkøbsfællesskaber. Det vil derfor være relevant med et efteruddannelsetilbud, der kan hjælpe de indkøbere, hvor det er aktuelt.

Form

Formen skal som tidligere nævnt nok være forskellig for hhv. indkøbere for sygehuse og plejehjem. Indkøberne fra sygehusene, som er fuldtidsbeskæftiget med indkøb, kan godt afsætte tid til et kursus over én eller flere dage, mens indkøberne fra plejehjem anbefaler halvdagsmøder, der bedre kan tilpasses arbejdet, hvorfor det heller ikke må være for langt væk.

Kurser for indkøbere fra sygehuse kunne være landsdækkende eller et fælleskursus for sygehusene i et eller flere amter, mens kurser for plejehjem kunne være for alle plejehjem i en kommune eller måske et samarbejde i et amt.

Ingen i denne målgruppe har haft særlige ønsker til formen, men påpeger dog, at de har gode erfaringer med kurser, der har et længere forløb. Det taler for et 1 eller flerdages arrangement for indkøbere fra sygehuse, og for fx et forløb med en eftermiddag om måneden for indkøbere fra plejehjem.

Indkøberne fra sygehusene er i forvejen alle i netværk i amternes regi, og betydningen af netværket understreges af flere. Det er derfor vigtigt, at kurserne tilrettelægges således, at de styrker netværkene, men samtidig kan der være mulighed for at give ny inspiration fra, hvordan de grønne indkøb praktiseres på andre sygehuse.

De fleste peger på, at deltagerantallet ikke skal være for stort – gerne i størrelsesordenen fra ca. 12 til 30 deltagere. Det kan tilfredsstilles enten ved at lave en større en konference, hvor der indgår workshop eller ved at arrangere mindre kurser med færre deltagere fx ved kurser for et enkelt amt eller et samarbejde mellem to eller tre amter.

Alle lægger vægt på, at kurserne præsenteres ved personlige e-mails eller e-mails til indkøbsafdelinger. De fleste vil dog også se en annoncering af kurserne ved præsentation i fx fagblade.

Økonomi

Alle nævner, at et kursus ikke må være for dyrt. Kursusbudgetterne for denne målgruppe er meget lave. En af de interviewede – der er chef for indkøbsafdelingen – kan betale op til et par tusind kroner for et kursus, mens de øvrige nævner kursusbeløb på 300-500 kroner pr. medarbejder pr. år. For sygehusdeltagerne er transporten ikke et problem, selvom det naturligvis gerne må være inden for en rimelig kort afstand.

Kursusbudgettet for plejehjemmet, der er omfattet af undersøgelsen, er også kun på 300-500 kroner for hver medarbejder. Selvom lederen nogenlunde selv kan bestemme, hvorvidt hun vil deltage i et kursus, så skal det helst ikke koste over 1.000 kroner.

5.3.5 Indkøbere til kantiner og institutionskøkkener

De interviewede har stor erfaring med brug af efteruddannelse og kurser om grønne indkøb og omkring økologi i køkkenet. De har alle været spydspidser inden for økologiske køkkener og miljøvenlig køkkendrift. De interviewede er på den måde ikke repræsentative for vidensniveauet og -behovet i andre køkkener. Derfor er det nødvendigt at skelne mellem to niveauer: Dem der ikke er begyndt, og dem der har været gennem en omlægningsproces. Der er flest i den første gruppe i forhold til hele målgruppen.

Der findes allerede et bredt udbud af efteruddannelsestilbud og kurser til denne gruppe, da der i branchen har været stor fokus på brug af økologiske fødevarer. Der er ingen grund til at planlægge kurser, der allerede eksisterer. Derfor vil denne kursuskitse rette sig mod korte motiverende oplæg eller ”peptalks”, der kan få ansøret køkkenchefer og medarbejdere (inkl. serveringspersonalet) til økologisk drift og miljøstyring. Derefter kan de eksisterende kurser benyttes.

For dem, der ikke tidligere har arbejdet systematisk med grønne indkøb, kan efteruddannelsestilbud omfatte en række temaer som omlægning til økologisk køkken, fokus på råvarer, maskiner, nye arbejdsrutiner og menuer, mad og kvalitet, hvad betyder økologisk mad for ernæringen? hvordan giver økologisk mad kvalitet i arbejdet? Hvor finder man mere information? hvem tilbyder kurser og hvilke finansieringsmuligheder findes?

For dem, der allerede er godt i gang og har omlagt til økologiske køkkener, kan efteruddannelsestilbud omfatte information om energi- og miljøstyring i køkkener samt miljøvurdering af non-food indkøb fx plastposer, hårde hvidevarer, kantineudstyr osv.

Form

Det er generelt et problem i køkkener at undvære de manglende hænder, når medarbejderne sendes på kursus. Rotationsordning, hvor ledige efteruddannes og sættes ind, er en løsningsmodel for de længerevarende kursusforløb.

En anden løsning kan være at afholde korte kurser af 2-3 timers varighed, fx som fyraftensmøder om eftermiddagen. De kunne med fordel arrangeres kommunevis eller amtsvis for kommunens/amtets køkkener.

Det understreges af de interviewede, at det skal være praksisorienterede kurser for medarbejderne i køkkenerne. Gerne med nogle ”hjemmeopgaver”, så undervisningen bliver relateret til deres arbejde.

Der er mange foreninger, organisationer og netværk, der kan samarbejdes med i uddannelsesmæssig sammenhæng (og som allerede er aktive inden for økologien): Økonomaforeningen, Kantineledernes Landsforbund, Hotel- og Restaurationsskolen, de tekniske skoler, Økologisk Oplysningsforbund og Grønt Uddannelsescenter.

Økonomi

Der er meget små kursusbudgetter til rådighed i de fleste køkkener. Der nævnes beløb på 500-1.500 kroner pr. medarbejder. Det er vigtigt at kurserne er billige eller gratis for denne målgruppe.

5.3.6 Indkøbere af IT-udstyr

Generelt har de interviewede IT-indkøbere kun få erfaringer med at stille miljøkrav i deres indkøb. Tre af de fire interviewede ville gerne have flere informationer om at stille miljøkrav i deres indkøb. De havde ingen forudsætninger i forvejen og kendte heller ikke miljøvejledningerne.

Efteruddannelses tilbud for IT-indkøbere bør indeholde elementer om, hvordan man kommer i gang med grønne indkøb, og hvordan man stiller miljøkrav til IT-udstyr, herunder redskaber til produktsammenligninger. Hvordan får man hjælp til grønne indkøb, fx produktinformationer om grønne indkøb på Internettet. Et brugbart værktøj kan være en liste over de billigste miljømærkede IT-produkter på markedet tilsvarende Elsparefondens liste over billigste A-mærkede hårde hvidevarer. Der er i interviewene givet eksempler på, at Elsparefondens liste anvendes af offentlige indkøbere.

Form

De fleste mente, at det ville være mest passende med korte fyraftensmøder. Det blev nævnt at de skulle afholdes lokalt/regionalt. En direkte tilsendt kursusinvitation pr. e-mail er en oplagt kanal til annoncering til denne gruppe.

Generelt er denne målgruppe velorienteret om Internettet, og det vil være oplagt at foretage formidling af grønne indkøb og reklamere for efteruddannelseskurser via Internettet.

Økonomi

For de interviewede ligger uddannelsesbudgetterne på mellem 15.000 og 50.000 kroner om året pr. medarbejder. Efteruddannelse bruges meget i branchen, og de store beløb dækker en lang række af IT-faglige kurser.

Ordliste

A-klubben:	Klub for offentlige organisationer og boligselskaber, der vil gøre en konkret indsats for at reducere elforbruget. Medlemmerne indgår en fireårig med Elsparefonden om at købe de mindst elforbrugende apparater.
AMERFA:	Erfaringsudvekslingsgruppe for amtsindkøbschefer i Danmark
AMU-center:	Arbejdsmarkedsuddannelses-center
ARF	Amtsrådsforeningen
A-politik:	Indkøbspolitik, hvor der vælges energieffektive A-mærkede produkter.
DILF:	Dansk Indkøbs- og Logistikforum
FOA:	Foreningen af Offentligt Ansatte
HK:	Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund
IDA:	Ingeniørforeningen i Danmark
IKA:	Indkøbere i Kommuner og Amter. Foreningen er nu om-døbt til Foreningen af Offentlige Indkøbere
KL:	Kommunernes Landsforening
LCA:	Life Cycle Assessments / Livscyklusvurderinger
MIOS:	Miljøvenligt Indkøb i den Offentlige Sektor
MST:	Miljøstyrelsen
SINERFA:	Sygehusenes Indkøbs- og Erfaringsudvekslingsforum
SKI:	Statens og Kommunernes IndkøbsService

Litteratur og interview

Litteratur

Danmarks Statistik, "Statistisk Årbog 1999", Danmarks Statistik, 1999.

Kommunernes Landsforening, "Status for miljøbevidst indkøbspolitik i kommuner og amter 1997/1998", Miljøprojekt nr. 498, Miljøstyrelsen, 1999

KPMG, "Sammenfatning af forprojektet "Dokumentation af offentlige grønne indkøb", herunder 4 forslag til indhold af et projekt til dokumentation af offentlige grønne indkøb, Arbejdsnotat til Miljøstyrelsen, KPMG, 10. juni 1999.

Slots- og Ejendomsstyrelsen, "Ministeriernes telefonbog 1997 - 1", Slots- og Ejendomsstyrelsen, 1996.

Sørensen, Stig Yding, Center for Alternativ Samfundsanalyse, "Evaluering af miljøbevidst indkøbspolitik i staten", Miljøprojekt nr. 437, Miljøstyrelsen, 1998.

Weidling, Henrik m.fl., Center for Alternativ Samfundsanalyse, "Grønne indkøb i amter og kommuner", Miljøprojekt nr. 197, Miljøstyrelsen, 1992.

Interview

Centrale beslutningstagere:

- Direktør i en styrelse (70 ansatte)
- Kommunaldirektør i en kommune (folketal 29.000)
- Økonomichef i en kommune (folketal 54.000)
- Økonomi- og planlægningschef i et amt (folketal 637.000)

Centrale indkøbere:

- Indkøbschef i en kommune (folketal 45.000)
- Indkøbschef i en kommune (folketal 62.000)
- Indkøbschef for to kommuner (folketal i begge kommuner 27.000)
- Indkøbschef i en kommune (folketal 46.000)
- Indkøbschef i en statsinstitution (3.484 ansatte)
- Indkøbschef i en statsinstitution (32.000 ansatte)

Miljørådgivning til indkøbere:

- Agenda 21-kontaktperson i en kommune (folketal 36.000)
- Miljømedarbejder i et amt (folketal 259.000)
- Miljømedarbejder i en kommune (folketal 52.000)
- Agenda 21-koordinator i en kommune (folketal 45.000)

Indkøbere til det administrative personale:

- Assistent ved Amtsgården i et amt (folketal 44.000)
- Bygningsinspektør og beredskabschef i en kommune (folketal 5.500)
- Rådhusbetjent/Teknisk Serviceleder i en kommune (folketal 12.000)

- Bygnings- og servicechef i et amt (folketal 231.000)

Det tekniske personale:

- Bygge- og energichef i et amt (folketal 259.000)
- Byggesagsbehandler i en kommune (folketal 8.000)
- Teknisk koordinator på en videregående uddannelsesinstitution (10 ansatte i teknisk afdeling)
- Bygningschef på en videregående uddannelsesinstitution (64 ansatte i forvaltningen)

Pædagogisk personale:

- Leder af en børnehave (44 børn – 8 ansatte)
- Leder af en børnehave (60 børn – 10 ansatte)
- Viceskoleinspektør på en skole (300 elever – 45 ansatte)
- Leder af et fritidshjem (104 børn – 5 ansatte)

Sygehuse og plejehjem:

- Leder af et plejehjem (60 ansatte)
- Indkøber på et sygehus (650 ansatte)
- Indkøber på et sygehus (2.200-2.300 ansatte)
- Indkøbschef på et sygehus (450 ansatte)

Kantiner og institutionskøkkener:

- Kantinechef for en handelsskolekantine (8 ansatte i kantinen)
- Kantinechef for en rådhuskantine (5 ansatte i kantinen)
- Cheføkonoma på et amtssygehus (80 ansatte i centralkøkkenet)
- Leder af en børnehave (1 ansat i køkkenet)

IT-indkøbere:

- IT-koordinator i en kommune (folketal 14.000)
- IT-chef i en kommune (folketal 20.000)
- IT-chef i et amt (folketal 234.000)
- Chefindkøber i en statslig institution (politiet-tjek antallet af ansatte)

Andre interviewede:

- Steen Andersen, Faglig sekretær i PROSA
- Rikke Dreyer, Miljøkonsulent i Indkøbs Service
- Hanne Lylow Nielsen, Kommunernes Landsforening
- Lars Nørgaard, Salgs- og marketingschef i Indkøbs Service

Bilag 1

Kort beskrivelse af alle de kurser om grønne indkøb, der er fremkommet ved screeningen. Beskrivelsen indeholder oplysninger om:

- Titel
- Hvem der er arrangør
- Formål
- Indhold
- Form
- Målgruppe
- Varighed
- Sted, hvor det er afholdt
- Deltagerantal
- Pris
- Tidspunkt for, hvornår kurset er afholdt eller planlagt til
- Erfaringer
- Undervisere
- Kilde til oplysningerne

I den efterfølgende præsentation af kurserne er de sorteret alfabetisk i forhold til arrangøren af kurserne.

Betegnelsen kurser dækker over kurser, temadage, seminarer, møder og lignende.

Grøn Indkøbsmesse i Albertslund

Arrangeret af Albertslund Kommune

Formål	Præsentation af grønne produkter og varer og anvisning på, at der er en vej gennem junglen af information.
Indhold	Hvilket valg har vi, og hvordan vælger vi, når der skal købes ind? Kan vi få de miljøvenlige produkter, vi ønsker? Opbygget i temaer om; formning og billedkunst, legetøj, tekstiler, økologisk kost, frø og planter samt træ.
Form	Der var flere parallelle oplæg samtidigt med messen, hvor der var 37 forhandlere, der deltog med hver en stand.
Målgruppe	Medarbejdere (herunder de indkøbsansvarlige), bestyrelser, brugergrupper og borgere i Albertslund Kommune.
Varighed	½ dag
Sted	Albertslund Musikteater
Deltagerantal	Messen blev besøgt af ca. 350-400 personer
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	22.2.1999
Erfaringer	Der blev gennemført en evaluering med bl.a. en spørgeskemaundersøgelse blandt deltagerne på messen, hvor de som svarede udtrykte stor tilfredshed. Arrangementet gav ny inspiration og et billede af, hvad der i dag er muligt. Stort set alle ville gerne deltage i et lign. arrangement igen. Invitationerne var primært sendt direkte til folk - nogle mente, der ikke var inviteret bredt nok.
Undervisere	Finn Aaberg, borgmester, Albertslund; Claus Meyer, TV-kok; Karin Hald, Albertslund Billedskole; Anne From, leder af Børnehuset Humlen, Albertslund; Anne Nielsen, civilingeniør, fuldmægtig i Miljøstyrelsen; Bodil Søgaard, forskningslektor, Landbohøjskolen.
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service A/S; Jette Hagesen, Albertslund Kommune.

Temadag om omlægning til økologisk kost

Arrangeret af Albertslund Kommune, Miljøforvaltningen

Formål	Omlægning til økologiske fødevarer for SFOer, klubber, fritidshjem og skolerne.
Indhold	Målet for SFOere, klubber, fritidshjem og skoler er, at 75% af fødevarerne i hjemkundskab, SFOer, fritidshjem og skoler skal være økologiske. Økologisk kost, madplan og økologi. Indkøbsordninger, bestillingssystemer og prislister. Opbevaring af økologisk grønt. Gode råd om omlægning.
Form	Oplæg, diskussion og erfaringsudveksling.
Målgruppe	De ansvarlige for indkøb og brug af økologiske fødevarer i skolernes hjemkundskab, SFOer, klubber og fritidshjem.
Varighed	½ dag
Sted	I Albertslund
Deltagerantal	?
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	1.3.2000
Erfaringer	Kurset var ikke afholdt.
Undervisere	Personer fra institutioner, der har gjort sig nogle erfaringer samt indkøbschef og ekstern ekspertise.
Kilde	Jette Hagensen, Albertslund Kommune.

Læreruddannelse offentlige grønne indkøb

Arrangeret af AMU i samarbejde med Indkøbs Service

Formål	At uddanne AMU-lærere til at kunne undervise indkøbere i grønne indkøb.
Indhold	Alt om grønne indkøb; hvad er miljøbevidste indkøb? Forebyggelse af miljøproblemer, hvordan kommer man i gang med grønne indkøb, organisering, regler, redskaber til grønne indkøb
Form	Oplæg, diskussioner og gruppearbejde.
Målgruppe	AMU-lærere.
Varighed	2 dage
Sted	DSB-kursuscenter i Nyborg
Deltagerantal	12 deltagere
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	1.-2. december 1999
Erfaringer	Godt kursus, hvor deltagerne var meget engagerede. Deltagerne stod over for selv at skulle varetage undervisning i kurser om grønne indkøb. Kontakt Svend Erik Røpke Johansen, ESU-sek. 38 17 81 33 Jakob Yde (yde1@mail.tele.dk)
Undervisere	AMU-lærer Jakob Yde og miljøkonsulent Rikke Dreyer.
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service.

Offentligt miljøbevidst indkøb - AMU-Kurser

Arrangeret af AMU-centre og tekniske skoler

Formål	At give deltagerne en viden om miljø- og energihensyn, så de kan inddrage disse aspekter ved indkøb.
Indhold	Hvad er miljøbevidste indkøb. Hvad er miljø. Hvad er de væsentligste miljøproblemer i Danmark. Hvor meget køber det offentlige ind for om året. Hvad nytter det at forebygge miljøproblemer. Hvordan kommer jeg i gang. Hvilke spørgsmål kan man stille til leverandørerne. Hvor kan jeg søge hjælp om grønne indkøb. Hvordan anvendes rammekontrakter.
Form	Oplæg, diskussion og gruppearbejde.
Målgruppe	Alle der beskæftiger sig med indkøb i både staten, amter og kommuner. AMU-kursister er typisk kortuddannede.
Varighed	2 dage eller 16 lektioner
Sted	Flere AMU-centre og tekniske skoler
Deltagerantal	?
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Kurserne er udbudt siden 1997.
Erfaringer	Kurserne har været afholdt på AMU-centrene i København (1 gang i 1999 - der er planlagt 3 kurser i 2000), Nordsjælland (? - der er planlagt et kursus i 2000), Vest- og Sydsjælland (2 gange i 1997 med i alt 27 deltagere - 10 er på venteliste). Gladsaxe Tekniske Skole (2-3 gange i 1997) bl.a. oplyser Københavns Kommune, at deres centrale indkøbsfunktion og Miljø- og Forsyningsforvaltning har deltaget på kurser på Gladsaxe Tekniske skole med 15 deltagere på hvert hold, Esbjerg Tekniske Skole (1 gang i 1998 med 9 deltagere, 9 er på venteliste). Det er endnu ikke afholdt på Århus Tekniske Skole, men forventes afholdt 4-5 gang i 2000 - første gang fra 1.4.
Undervisere	AMU-lærer og bl.a. konsulenter fra SKI
Kilde	Rikke Dreyer og Preben Svanekjær Indkøbs Service; AMU-centre i Vest- og Sydsjælland; Frederiksberg/Gladsaxe Tekniske Skole; Københavns centrale indkøbsfunktion.

De næste skridt – Miljøbevidste indkøb i Ballerup

Arrangeret af Ballerup Kommunes indkøbskontor

Formål	At give nøglepersoner, der arbejder med indkøb i forhold til kommunens institutioner en grundig introduktion til grønne indkøb.
Indhold	Status for grønne indkøb i DK og i Ballerup. Hvad sker der nationalt og internationalt mht. miljøpolitik og grønne indkøb. Hvad betyder arbejdsformen.
Form	Oplæg, gruppediskussioner og gruppearbejde
Målgruppe	Centrale indkøbere i kommunen.
Varighed	1½ dag
Sted	Bøtø
Deltagerantal	17
Pris	1.000,00 kr
Tidspunkt	Maj 1999
Erfaringer	I prisen er ikke indeholdt omkostninger til indkvartering og forplejning.
Undervisere	Stig Yding Sørensen, CASA og Leif Christiansen, Ballerup Kommune
Kilde	Stig Yding Sørensen, CASA og Leif Christiansen, Ballerup Kommune

Miljø- og arbejdsmiljørigtige indkøb

Arrangeret af BST Århus

Formål	At forbedre deltagernes grundlag for at gennemføre indkøb af fx inventar, kemikalier og maskiner, der tager hensyn til såvel arbejdsmiljøet som det eksterne miljø.
Indhold	Hvordan kan sikkerhedsorganisationen og indkøbsfunktionen arbejde sammen om indkøb? Udnytter man hinandens ressourcer og muligheder til gavn for miljøet? Hvad er grønne indkøb, og i hvilken grad er de arbejdsmiljørigtige? Hvilke regler og mærkningsordninger kan man læne sig op ad? Hvilke krav kan og må man som indkøber stille i forhold til miljøet og arbejdsmiljøet
Form	Oplæg fra undervisere med efterfølgende debat
Målgruppe	Ansvarlige for indkøb og indkøbsprocesserne samt til medlemmer af sikkerhedsorganisationen, der ønsker at deltage i indkøb
Varighed	1 dag
Sted	BST Århus
Deltagerantal	16
Pris	1.600,00 kr
Tidspunkt	11. Maj 2000
Erfaringer	
Undervisere	2 kemiingeniører og en fysioterapeut hos BST Århus
Kilde	Stig Yding Sørensen, CASA

Temadag i Dansk Fjernvarmeforening

Arrangeret af Dansk Fjernvarmeforening

Formål	Fordele ved indkøbssamarbejde.
Indhold	Generelt om indkøb og lidt om grønne indkøb.
Form	Oplæg og diskussion.
Målgruppe	Medarbejdere i de danske fjernvarmeværker.
Varighed	1 dag.
Sted	Vejle / Hotel Munkebjerg
Deltagerantal	85
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	2.2.2000
Erfaringer	Gode. Temadagene er et oplæg til en kommende afholdelse af kurser for medarbejdere i 365 fjernvarmeværker.
Undervisere	Bl.a. indkøbskonsulent Preben Svanekiær, Indkøbs Service.
Kilde	Preben Svanekiær, Indkøbs Service A/S

Årsmøde i Dansk Svømmebadsteknisk Forening

Arrangeret af Dansk Svømmebads Forening

Formål	Hjælp til at komme i gang med grønne indkøb.
Indhold	Generelt om grønne indkøb samt om de muligheder svømmehallerne har for at handle grønt.
Form	Oplæg med efterfølgende diskussion.
Målgruppe	Ildræts- og svømmehalsledere.
Varighed	1 dag.
Sted	Nyborg Strand
Deltagerantal	200
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	15.3.2000.
Erfaringer	Arrangementet var ikke afholdt.
Undervisere	Indkøbskonsulent Preben Svanekiær, Indkøbs Service.
Kilde	Preben Svanekiær, Indkøbs Service A/S

IT-Miljøkoordinator (tidl. IT Miljø- og Kvalitetskonsulent)

Arrangeret af Dansk Systempartner A/S i samarbejde med AF og Rambøll

Formål	At efteruddanne ledige ingeniører, biologer, kemikere, geologer, teknikere eller andre, der er interesseret i at arbejde inden for miljø- og kvalitetsstyringsområdet.
Indhold	Kurset er meget bredt og gennemgår mange temaer: IT-miljøværktøjer, Miljø- og arbejdsmiljølovgivning, miljøgodkendelse og miljøtilsyn, grønne regnskaber, energi-, kvalitets- og miljøstyring, livscyklusanalyser, grønne indkøb mm.
Form	Plenumundervisning, diskussioner, opgaveløsning, øvelser, præsentationer og praktik.
Målgruppe	Ledige ingeniører, biologer, kemikere, geologer teknikere eller andre, der er interesseret i at arbejde inden for miljø- og kvalitetsstyringsområdet
Varighed	Kurset har en samlet varighed på 26 uger, heraf én dag specifikt om grønne indkøb.
Sted	Dansk Systempartner A/S - Brøndby samt hos underleverandør - Rambøll i Virum.
Deltagerantal	12-16 pr. hold.
Pris	
Tidspunkt	Kurset er i gang for 5. gang. Det er gennemført i 1996, 1997, 1998, 1999 og forventes gennemført i 2000.
Erfaringer	Kurserne har været en stor succes. Gennemsnitlig 80% har fået arbejde efter kurset, dog ikke alle inden for miljøområdet. Der er stor interesse for kurset blandt de ledige, og det vil blive afholdt igen, hvis AF er interesseret.
Undervisere	Fagligt kvalificerede konsulenter bl.a. fra Rambøll
Kilde	Frantz Ø. Andersen, Dansk Systempartner

Indeklima på kontoret - en sammensat arbejdsmiljørisiko

Arrangeret af Dansk Toksikologi Center i samarbejde med Arbejdstilsynet og Symbion.

Formål	Fokus på kilder til dårligt arbejdsmiljø og muligheder for forbedringer.
Indhold	Status for indeklimaområdet, indeklimagevenlige produkter, forebyggelse i planlægningsfasen - herunder miljømærkeordninger for bygningsprodukter og kontorelektronik.
Form	Oplæg og spørgsmål
Målgruppe	Medarbejdere med ansvar for arbejdsmiljø, rådgivere, BST og andre som arbejder med indkøb, indretning, rengøring eller renovering, som ønsker at komme indeklimaproblemer til livs.
Varighed	1 dag
Sted	Symbion - København
Deltagerantal	?
Pris	900,00 kr
Tidspunkt	22.4.1999.
Erfaringer	?
Undervisere	Fagkonsulenter og personer med konkret erfaring.
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service A/S samt pjece om arrangementet.

Leverandør- og kunderelationer

Arrangeret af Deloitte & Touche i samarbejde med Valør & Tinge

Formål	At introducere virksomhederne til indkøbernes krav og præsentere indkøberne for virksomhedernes miljøviden og muligheder.
Indhold	Hvilke krav skal leverandører forvente fra bl.a. den offentlige sektor?
Form	Primært gruppearbejde og plenumdiskussioner
Målgruppe	Indkøbere fra det offentlige og leverandører fra virksomheder. Deltagerne var personligt inviteret.
Varighed	1 dag
Sted	Deloitte & Touche
Deltagerantal	40
Pris	
Tidspunkt	8.6.1999
Erfaringer	Det var et seminar, der blev afholdt i forbindelse med et projekt for Miljøstyrelsen - EMAS i markedet. Seminaret var godt. Det gav indkøberne lejlighed til at høre om virksomhedernes miljøoplysninger, og det gjorde leverandørerne klart, hvordan indkøberne arbejder, bl.a. at de oftest ikke har den fornødne tid til at sætte sig ind i miljøforhold, trods et krav om at inddrage miljø i beslutningerne om indkøb. Kun få ildsjæle har de nødvendige tidsmæssige og faglige ressourcer, hvorfor indkøberne foretrækker miljødeklarationer - miljømærker der er godkendt af tredje part.
Undervisere	Charlotte Pedersen, Deloitte & Touche; Birgitte B. Nielsen, Valør & Tinge; Rikke Dreyer, Indkøbs Service samt oplæg fra virksomheder.
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service og Charlotte Pedersen, Deloitte & Touche.

Uddannelse i offentlige indkøb (tidl. Den professionelle indkøber)

Arrangeret af Den Kommunale Højskole

Formål	At sikre et solidt og fagligt fundament i forhold til indkøbsmæssige beslutninger
Indhold	Teoretisk og praktisk viden om indkøbsmæssige problemstillinger herunder; indkøbspolitik, udbudsregler, kravspecifikationer - herunder grønne indkøb.
Form	Oplæg og gruppearbejder
Målgruppe	Medarbejdere og ledere beskæftiget med indkøbsfunktion
Varighed	2 moduler af 3 døgn
Sted	Den Kommunale Højskole
Deltagerantal	Max. 20
Pris	10.050,00 kr
Tidspunkt	1999, juni/december 2000
Erfaringer	
Undervisere	Indkøbscheferne Jens Vejgaard (Helsingør) og Svend C. Wied (Horsens).
Kilde	Den Kommunale Højskole (Internettet)

Dianalund Kommunes Miljøskole

Arrangeret af Dianalund Kommune

Formål	At skabe en bedre miljømæssig adfærd hos kommunens ansatte.
Indhold	Miljøstyring i institutioner og forvaltningen, støj i institutionerne, grønne indkøb og miljømærker, affaldssortering, vandbesparelser, kemi i hverdagen, miljøledelse i rengøringsfunktionen, handlingsplan og praktisk anvendelse.
Form	Oplæg og diskussioner
Målgruppe	Indkøbere, ledere og andre fra kommunens institutioner.
Varighed	4 gange af en ½ dag.
Sted	Dianalund Rådhus
Deltagerantal	ca. 15-20 pr. gang
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Efterår 1999
Erfaringer	Rimelig interesse blandt deltagerne.
Undervisere	Hanne Lylow, KL; Lis Husmer, CASA samt diverse case fra andre kommuner.
Kilde	Kursusmateriale samt Lis Husmer, CASA

Konsulentmøde hos DiverseyLever

Arrangeret af DiverseyLever og Indkøbs Service

Formål	At formidle viden om SKIs miljøkrav til leverandører.
Indhold	Det offentliges krav til leverandører vedr. miljø.
Form	Oplæg og diskussion.
Målgruppe	Leverandørkonsulenter.
Varighed	1 dag
Sted	Sørup Herregård
Deltagerantal	Ca. 50
Pris	
Tidspunkt	Ultimo 1997 eller primo 1998
Erfaringer	-
Undervisere	Bl.a. indkøbskonsulent Preben Svanekiær, SKI.
Kilde	Preben Svanekiær, Indkøbs Service

Økologisk køkkenomlægning - bøv! og begejstring

Arrangeret af Dragør Kommune

Formål	At belyse, hvilke spørgsmål et storkøkken skal forholde sig til ved omlægning til økologisk køkkendrift under hensyn til brugerens madkultur, ernæring, køkkenets økonomi og overholdelse af den hygiejniske lovgivning.
Indhold	Miljøetik - økologi og råvarevalg. Madkultur og økologisk sortiment. Økologiens veje og vildveje – mærkning mm. Praktisk køkkenøkologi.
Form	Klasseundervisning med oplæg, samtaler, opgaver og debat, herunder indbyrdes dialog.
Målgruppe	Storkøkkener i Dragør.
Varighed	2 dage
Sted	Økonomaskolen
Deltagerantal	Max. 20 personer
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Maj 2000
Erfaringer	Kurset var ikke afholdt. Kurset betales af kommunens uddannelsespulje.
Undervisere	Fagfolk / konsulenter.
Kilde	Jens Halmø, Dragør Kommune

DTI-konference om kontormaskiner og indeklima

Arrangeret af DTI

Formål	Debat om kontormaskiner og indeklima, præsentation af indkøbsvejledningen "Hvor skal skabet stå"
Indhold	Indeklima og miljø i relation til kontormaskiner
Form	Oplæg, spørgsmål og lidt diskussion.
Målgruppe	Bl.a. indkøbere af kontormaskiner
Varighed	1 dag
Sted	DTI, Taastrup
Deltagerantal	Ingen begrænsninger
Pris	
Tidspunkt	17.9.1999.
Erfaringer	Det er lidt svært at sige. Branchen er meget imod DTIs arbejdsmiljøvejledning og mener deres egen deklaration er tilstrækkelig. Der er fortsat ikke mange offentlige kunder, der stiller krav om ordentlige vejledning af installation af kontormaskiner.
Undervisere	DTI, AT, SBI, SKI, Miljømærkesekretariat, m.fl.
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service og Torben Eggert, DTI

Miljø- og energibevidste anskaffelser

Arrangeret af Flyvematerielkommandoen (FMK)

Formål	Orientering om forsvarets regler herunder krav til miljø- og energibevidste indkøb.
Indhold	Overordnet gennemgang af love og regler samt introduktion til livscyklusanalyser.
Form	Briefing med spørgsmål.
Målgruppe	Indkøbere og chefer i FMK
Varighed	1 time
Sted	Gurrehus og Flyvestation Skalstrup
Deltagerantal	I alt 90
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Sommer 1999
Erfaringer	Øgede bevidstheden på området. Forsvaret har et ret veludviklet bestemmelseskompleks på området, som medarbejderne selv forventes at sætte sig ind i. Kurset var tænkt som en introduktion hertil. Forventer at følge op med andre tilbud senere.
Undervisere	Niels B. Sørensen, FMK
Kilde	Niels B. Sørensen, FMK

Det rene indkøb

Arrangeret af Flyvematerielkommandoen (FMK) i samarbejde med Indkøbs Service

Formål	Introduktion til miljøbevidste indkøb
Indhold	Kurset var et led i en længerevarende uddannelse for unge befalingsmænd. Det omhandlede indkøb i bred forstand med oplæg om miljøbevidste indkøb.
Form	Oplæg og diskussioner
Målgruppe	Indkøbere fra FMK fra hele landet
Varighed	1 dag
Sted	Sjælland - et slot et sted.
Deltagerantal	10
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	November 1995
Erfaringer	Deltagerne var meget interesserede, selvom der ikke var så stor fokus på området den gang.
Undervisere	Preben Svanekiær og Bent Sterregaard, Indkøbs Service.
Kilde	Niels B. Sørensen, Sektionschef, Flyvematerielkommandoen og Preben Svanekiær Indkøbs Service A/S

Temadag om miljøvenlig indkøb m.v.

Arrangeret af Green Network

Formål	At give deltagerne information om og konkrete eksempler på miljøvenlige indkøb og drift.
Indhold	Konkret rådgivning i forbindelse med centrale temaer om værktøjer og konkrete eksempler, fx rengøring og miljø, hvordan finder jeg det miljøvenlige produkt? Grønne arealer uden kemi, miljøvenlig stor-køkkendrift.
Form	Oplæg og diskussion.
Målgruppe	Kurserne tilbydes såvel offentlige som private indkøbere.
Varighed	De fleste af 1 dag, enkelte halvdags.
Sted	Konferencecentre i Green Networks område.
Deltagerantal	Fra 20 til 165 deltagere.
Pris	
Tidspunkt	I alt 6 kurser i 1998 og 1999.
Erfaringer	Der gennemføres årligt ca. 2-3 arrangementer om grønne indkøb. Programmet for 2000 er ikke færdigt. Rengøring: 25.2.1998 - 25 delt. (gratis) 9.9.1998 - 165 delt. (300/600 kr.) Hvordan finder jeg det miljørigtige produkt: 15.6.1998 - 19 delt. (800 kr.) 20.1.1999 - 44 delt. (300 kr.), Grønne arealer uden kemi: 28.4.1999 - 75 delt. (400/600 kr.) Miljøvenlig stor-køkkendrift: 15.9.1999 - 84 delt. (250/500 kr.) (x/y), x pris for medlemmer, y pris for ikke medlemmer.
Undervisere	Centrale personer med erfaringer for de konkrete temaer.
Kilde	Mette Lücke Petersen, Vejle Amt - Green Network.

Økologisk køkkenkursus

Arrangeret af Grønt Uddannelsescenter i Vestsjælland

Formål	At få institutioner (arbejdspladserne) til at drage miljø og økologi ind i den daglige kost.
Indhold	Fokus på omlægning af kostvaner, herunder hensyn til økologi, ernæring og økonomi.
Form	Oplæg, diskussioner, gruppe- og projektarbejde
Målgruppe	Alle der arbejder med kost og økologi
Varighed	Fra temadage til 16 ugers rotationskurser - der er gennemført flere 8 ugers kurser.
Sted	Lokalt
Deltagerantal	?
Pris	
Tidspunkt	1999
Erfaringer	Kurset er en del af et rotationsprojekt, hvor der bliver tilbudt en afløser for hele perioden. Prisen afhænger naturligvis af længden.
Undervisere	Grønt Uddannelsescenter
Kilde	Grønt Uddannelsescenter i Vestsjælland

Temadage om grønne indkøb

Arrangeret af Helsingør Kommune

Formål	Information til slutbrugerne om grønne indkøb
Indhold	Information til slutbrugerne om grønne indkøb.
Form	Oplæg og diskussion.
Målgruppe	Børneinstitutioner i kommunen.
Varighed	1 dag
Sted	Egne lokaler.
Deltagerantal	25
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	?
Erfaringer	Det gik godt og vil blive afholdt igen.
Undervisere	Både interne og eksterne oplægsholdere, chefer og økonomaer.
Kilde	Jan Vejgaard, Indkøbskontoret i Helsingør Kommune.

ECOprocure 99

Arrangeret af ICLEI – International Community for Local Environmental Initiatives

Formål	At diskutere og udveksle synspunkter og erfaringer om grønne indkøb.
Indhold	Internationale indlæg. EcoProcura 99 blev holdt som en konference under Copenhagen Waste & Water 99 - alle indlæg og diskussioner var på engelsk.
Form	Foredrag, spørgsmål og generelle diskussioner.
Målgruppe	Centrale indkøbere og beslutningstagere om grønne indkøb.
Varighed	2 dage
Sted	Bella Center
Deltagerantal	20
Pris	
Tidspunkt	1.-2. juni 1999
Erfaringer	Gode diskussioner om tilrettelæggelsen af den nationale indsats for grønne indkøb. Niveauet over den almindelige indkøber.
Undervisere	Stig Yding Sørensen, CASA m.fl.
Kilde	Stig Yding Sørensen, CASA

EU-udbud

Arrangeret af IIR-Danmark

Formål	Oprustning til effektiv styring af EU-udbudsprocedure
Indhold	Lovgrundlag, procedurer, dialog, kvalitetssikring, krav på forkant med udviklingen (herunder miljø), EU-udbud på bløde områder, elektronisk handel, udbud og tilbud i praksis
Form	Konference og workshop
Målgruppe	Projektdirektør, indkøbschefer, kontorchef, advokater og socialchefer.
Varighed	2 dage
Sted	Radisson SAS, København
Deltagerantal	?
Pris	6.990,00 kr.
Tidspunkt	1999
Erfaringer	
Undervisere	Indkøbschef, EU-konsulent, kvalitetschef, EU kommissionen, Greve Kommune
Kilde	Kursusbeskrivelse samt Stig Yding Sørensen, CASA

Abonnementmøde på Nationalmuseet

Arrangeret af Indkøbs Service

Formål	At informere om Indkøbs Services grønne indkøbspolitik.
Indhold	Introduktion til grønne indkøb, herunder cirkulære om grønne indkøb samt eksempler på SKIs miljøkrav.
Form	Oplæg og efterfølgende diskussion
Målgruppe	Indkøbsansvarlige på Nationalmuseet
Varighed	2 timer
Sted	Nationalmuseet
Deltagerantal	8
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	1998
Erfaringer	Fint, der var en god dialog
Undervisere	Civilingeniør Rikke Dreyer, Miljøkonsulent i SKI
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service

Abonnementmøde med Danmarks Radio

Arrangeret af Indkøbs Service

Formål	Information om Indkøbs Services grønne indkøbspolitik.
Indhold	Generelt om grønne indkøb samt især hvad gør Indkøbs Service
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Indkøbere i DR
Varighed	3 timer
Sted	Indkøbs Service
Deltagerantal	2 deltog
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	13.7.1999
Erfaringer	Det gik fint. SKI har en fortsat dialog med DR og udbyder p.t. sammen kabler og ledninger, hvor der intensivt diskuteres mulige miljøkrav.
Undervisere	civ.ing. Rikke Dreyer, Miljøkonsulent, SKI
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service

Abonnentmøde i Helsingør Kommune

Arrangeret af Indkøbs Service

Formål	Orientering om Indkøbs Service (SKI) samt hjælp til at komme i gang med grønne indkøb.
Indhold	Brug af SKIs rammekontrakter, generelt om grønne indkøb, miljøkrav i SKI-kontrakter samt hjælp til at komme i gang med grønne indkøb, herunder om hjemmesiden Grønt IndkøbsNet.
Form	Oplæg og efterfølgende diskussion.
Målgruppe	Indkøbere i Helsingør Kommune.
Varighed	3 timer
Sted	Helsingør Rådhus
Deltagerantal	?
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	7.4.1999
Erfaringer	?
Undervisere	Indkøbskonsulent Preben Svanekjær og markedskonsulent Kirsten Nielsen, SKI
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service

Abonnentmøde på DTU

Arrangeret af Indkøbs Service (SKI)

Formål	Præsentation af SKI.
Indhold	Rammekontrakter, elektronisk handel og grønne indkøb.
Form	Oplæg, spørgsmål og diskussion.
Målgruppe	Indkøbere på DTU
Varighed	5 timer
Sted	DTU
Deltagerantal	25
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	25.8.1999
Erfaringer	En væsentlig erfaring var, at ikke én af deltagerne havde kendskab til cirkulære om miljø- og energibevidste indkøb, skønt de alle er indkøbere for DTU.
Undervisere	Markedskonsulenter, IT-konsulenter og miljøkonsulent fra SKI
Kilde	Rikke Dreyer, miljøkonsulent, SKI

SKI intern uddannelse af sælgere

Arrangeret af Indkøbs Service

Formål	At uddanne sælgere til at formidle viden om grønne indkøb til kommunale indkøbere.
Indhold	Generelt om grønne indkøb samt eksempler på, hvordan Indkøbs Service stiller miljøkrav.
Form	Oplæg og spørgsmål.
Målgruppe	Indkøbs Services 2 sælgere.
Varighed	3 timer.
Sted	Indkøbs Service.
Deltagerantal	2
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	16.12.1999
Erfaringer	Kurset bliver afholdt igen, såfremt sælgerne føler behov herfor.
Undervisere	Rikke Dreyer, miljøkonsulent, SKI
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service

Grønne indkøb - undervisning på Indkøbs- og importskolen i Hobro

Arrangeret af Indkøbs- og importskolen

Formål	At undervise indkøbsmerkonomer i grønne indkøb
Indhold	Generelt om grønne indkøb
Form	Oplæg samt efterfølgende diskussion
Målgruppe	Studerende (kommende indkøbere) ved Indkøbs- og importskolen
Varighed	2 timer
Sted	Indkøbs- og importskolen i Hobro
Deltagerantal	30
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	1. gang i 1998, 2. gang 14.12.99. Det forventes, at kurset afholdes igen i dec. 2000.
Erfaringer	Over forventet. De studerende var yderst interesserede i emnet, vidende og spørgelystne – efterfølgende valgte flere at lave projektopgave om grønne indkøb.
Undervisere	Civilingeniør Rikke Dreyer, Miljøkonsulent, SKI
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service

Hjælpemiddelkonferencen

Arrangeret af Kommunernes Landsforening i samarbejde med Indkøbs Service

Formål	At informere om KL og SKIs samarbejde om rammekontrakter på hjælpemidler.
Indhold	Om hjælpemidler og rammekontrakter, herunder oplæg om grønne indkøb, orientering om cirkulæret om grønne indkøb for statslige institutioner samt aftalen om grønne indkøb for kommunale og amtskommunale institutioner, og orientering om miljøvejledninger.
Form	Oplæg og spørgsmål
Målgruppe	Indkøbere af hjælpemidler
Varighed	1 dag.
Sted	Scandicon i Kolding
Deltagerantal	210
Pris	
Tidspunkt	23.9.1999
Erfaringer	Umiddelbart godt.
Undervisere	Civilingeniør Rikke Dreyer, miljøkonsulent, SKI.
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service

Regionale temadag om grønne indkøb

Arrangeret af Kommunernes Landsforening i samarbejde med kommuneforeninger

Formål	At orientere om aftalen om grønne indkøb samt give gode råd og anvisninger på, hvordan en kommunal grøn indkøbspolitik kan udformes og gennemføres.
Indhold	Aftalen for kommuner og amter om grønne indkøb. Status for kommunernes indsats. Statens cirkulære om grønne indkøb. Statsinstitutionernes erfaringer. Hvordan kan en grøn indkøbspolitik formuleres. Redskaber og miljøkrav i den grønne indkøbspolitik (miljømærker, LCA, miljøvejledninger, specifikke miljøkrav). EU-udbud. Indkøbs Service rammekontrakter. Konkrete kommunale erfaringer.
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Institutionsledere, indkøbere og miljømedarbejdere i kommunerne.
Varighed	1 dag.
Sted	Ikast
Deltagerantal	25
Pris	900,00 kr
Tidspunkt	19.4.1999.
Erfaringer	Kurset forløb godt og kunne i princippet afholdes igen. KL har fået forespørgsler, men har besluttet at afholde en landsdækkende temadag i stedet.
Undervisere	Konsulent Mette Mikkelsen, Miljøstyrelsen; fuldmægtig Katrine Bom Hansen, Miljøstyrelsen; Miljøkonsulent Rikke Drejer, Indkøbs Service; indkøbschef Carsten Brøndum, Esbjerg Kommune samt Hanne Lylow Nielsen, KL
Kilde	Hanne Lylow, Kommunernes Landsforening

Temadag om grønne indkøb

Arrangeret af Kommunernes Landsforening i samarbejde med Miljøstyrelsen, Amtrådsforeningen m.fl.

Formål	At orientere om den frivillige aftale om grønne indkøb, konkretisering af indkøberens rolle i den grønne indkøbspolitik, EU udbud og grønne krav samt fremtidens grønne indkøb.
Indhold	Information til "ufaglærte" indkøbere samt fremtidens grønne indkøb, herunder den frivillige aftale om grønne indkøb, konkretisering af indkøberens rolle i den grønne indkøbspolitik, EU udbud og grønne krav.
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Miljø- og lokal Agenda 21-medarbejdere, indkøbskoordinatorer i stat, amter og kommuner samt andre der interesserer sig for grønne indkøb og grøn indkøbspolitik.
Varighed	1 dag
Sted	København
Deltagerantal	?
Pris	
Tidspunkt	31.8.2000
Erfaringer	Kurset er ikke afholdt endnu.
Undervisere	?
Kilde	Annonce i Lokal Agenda 21, nyhedsbrev nr. 30 2000.

Lokal Agenda 21-temadage

Arrangeret af Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen

Formål	At sprede kommunale og amtskommunale erfaringer med Agenda 21, samt etablere/styrke netværk mellem kommunale Agenda 21-medarbejdere.
Indhold	Status for den nye lovgivning om Agenda 21, 4 workshops om hhv. grønne regnskaber, borgerdeltagelse, tværsektorielt samarbejde og grønne indkøb.
Form	Oplæg og debat.
Målgruppe	Agenda 21-medarbejdere og miljømedarbejdere i kommuner og amter
Varighed	1 dag.
Sted	Scandic Hotel i Horsens og i København
Deltagerantal	Mellem 80-100 hvert sted.
Pris	950,00 kr
Tidspunkt	marts/april 1999
Erfaringer	Det gik godt. Folk var generelt tilfredse. God ide med formidling af erfaringer på en måde, der muliggør diskussion. Vil muligvis holde det igen med andre temaer.
Undervisere	Rebakke Larsen, Roskilde Kommune og Peter Tomassen, grøn guide i Kolding Kommune.
Kilde	Hanne Lylow, Kommunernes Landsforening

Indkøb for milliarder

Arrangeret af Kommunernes Landsforening og Scandinavian Congress Center, Århus

Formål	Præsentation af indkøbspolitik, grønne indkøb og indkøbssamarbejder.
Indhold	Fremtid og visioner for indkøb, politik i indkøbene, samarbejde på tværs, erhvervspolitik og indkøb, grønne indkøb i kommunerne og statens institutioner, grønne indkøb i praksis, faste rammer for indkøb.
Form	Oplæg og debat.
Målgruppe	Politikere og chefer i kommunerne
Varighed	1 dag.
Sted	Århus
Deltagerantal	?
Pris	
Tidspunkt	24.4.1998
Erfaringer	?
Undervisere	Bl.a. flere borgmestre fra forskellige kommuner
Kilde	Leif Christiansen, Ballerup Kommune

Grønne indkøb - det behøver ikke koste ekstra

Arrangeret af Lindholm 21

Formål	Et seminar for dem, som er særligt interesseret i grønne indkøb.
Indhold	Hvilke fordele har kommunerne og hvordan overvindes barrierer? Hvordan reagerer de lokale leverandører? Hvordan kan der praktiseres? Hvordan kommer man i gang? Hvad gør de andre? Hvor kan man få hjælp?
Form	Oplæg og debat.
Målgruppe	Politikere, ledere, indkøbschefer samt interesserede for indkøb og miljø
Varighed	½ dag
Sted	Nørresundby
Deltagerantal	?
Pris	300,00 kr
Tidspunkt	4.6.1998
Erfaringer	
Undervisere	Indkøbschefer, og vicedirektør for forskellige kommuner.
Kilde	Lindholm 21 v. Jørgen ?

Temamøder for decentrale indkøbere

Arrangeret af Miljø- og Forsyningsforvaltningen i København

Formål	At give indkøberne inspiration og viden til at stille miljøkrav.
Indhold	Inspiration og viden om miljøkrav ved indkøb. Temamøderne har været om PVC, transport og bygningsvedligeholdelse.
Form	Oplæg og debat.
Målgruppe	De decentrale indkøbere.
Varighed	2-4 timer
Sted	I egne lokaler.
Deltagerantal	15-20 pr. møde.
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Sep. og okt. 1999
Erfaringer	Møderne har fungeret godt. Der planlægges flere temamøder om edb-udstyr og et mere om PVC. Konsulenthonoraret har været på 2.500 til 7.000 kr., men det har været gratis for deltagerne at deltage.
Undervisere	Fagkonsulenter fra Miljøstyrelsen eller konsulentfirmaer.
Kilde	Lene Mårtensson, Miljø- og Forsyningsforvaltningen i Københavns Kommune.

Konference om Leverandørstyring

Arrangeret af Miljøforum Danmark

Formål	At præsentere danske og svenske eksempler på virksomheders arbejde med leverandørstyring.
Indhold	- Krav til leverandørerne ifølge miljøledelsesstandarderne ISO 14001 og EMAS - Eksempler på konkrete virksomheders krav og samarbejde med leverandører. - Grønne indkøb i det offentlige. - Fremtidens krav til miljødeklarering af produkter. - Undersøgelse af danske miljøcertificerede virksomheders håndtering af leverandører samt nye værktøjer til miljødialog med leverandører.
Form	Oplæg og spørgsmål
Målgruppe	Såvel private virksomheder som offentlige institutioner, der ønsker en bedre dialog om anvendelse af miljøværktøjer.
Varighed	1 dag
Sted	2 steder; Lyngby og Vejle
Deltagerantal	90 i Lyngby og 80 i Vejle
Pris	750,00 kr
Tidspunkt	Den 18. og 19. november 1999
Erfaringer	Det var svært at få fornemmelse af, fordi der ikke var diskussion.
Undervisere	Merete Wichfeld, Dansk Standard; miljøchef fra Grundfos; miljøkoordinator fra Brødrene Hartmann; Rikke Dreyer/Preben Svanekær fra IndkøbsService; miljøkoordinator fra Sophus Berendsen m.fl.
Kilde	Rikke Dreyer, Indkøbs Service samt program

Miljøkoordinatorforeningens arrangement om grønne indkøb

Arrangeret af Miljøkoordinatorforeningen

Formål	Introduktion til grøn indkøbspolitik og miljøvenlige indkøb
Indhold	Forskellige vinkler på grøn indkøbspolitik og muligheder for miljøvenlige indkøb
Form	Oplæg og spørgsmål
Målgruppe	Medlemmer af miljøkoordinatorforeningen
Varighed	3 timer
Sted	Byrådssalen på Albertslund Rådhus
Deltagerantal	ca. 20
Pris	
Tidspunkt	26.5.1999
Erfaringer	?
Undervisere	Susanne Kramer, Albertslund Kommune; Agenda 21-medarbejder Frederiksborg Amt; civ.ing. Rikke Dreyer, Miljøkonsulent SKI; civ.ing. Anette Enemark, miljømedarbejder i Danmarks Naturfredningsforening; civ.ing. Lis Husmer, Miljøkonsulent, CASA
Kilde	Lis Husmer, CASA

Det Rene Indkøb - Miljøstyrelsens Roadshow

Arrangeret af Miljøstyrelsen og Indkøbs Service

Formål	Introduktion til cirkulære om miljø- og energibevidste indkøb i staten.
Indhold	- Introduktion til cirkulære. - Introduktion til grønne indkøb. - Fokus på handlingsplaner og politikker. - Sammenhæng mellem indkøb og miljø.
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Indkøbere i staten omfattet af cirkulæret.
Varighed	1 dag
Sted	8 steder i landet.
Deltagerantal	I alt 500
Pris	150,00 kr
Tidspunkt	Efterår 1995
Erfaringer	Mange fik et direkte indtryk af cirkulæret og en introduktion til grønne indkøb.
Undervisere	Miljøstyrelsen, Indkøbs Service, Energistyrelsen, Arbejdstilsynet og Henrik Wejdling
Kilde	Stig Yding Sørensen, der deltog som fuldmægtig i Miljøstyrelsen og Preben Svanekeær, Indkøbs Service, der var kursusleder

Miljøvenligt indkøb i den offentlige sektor

Arrangeret af MIOS

Formål	At påvirke institutionerne til at tænke miljøet ind i hverdagen. Formålet med MIOS (Miljøvenligt Indkøb i den Offentlige Sektor) er at informere de decentrale indkøbere og brugere om mulighederne for at foretage miljøvenlige indkøb i den offentlige sektor.
Indhold	1-2 temadage, der kommer rundt om mange hjørner inden for miljøvenligt indkøb til forskellige sektorer/institutioner. Værktøjer og konkrete eksempler inden for plejesektoren (1994), byggesektoren (1995), energibevidste indkøb i daginstitutioner (1996), daginstitutioner - energi og økologi (1997), skoleområdet (1998) og daginstitutioner (1999)
Form	Oplæg og debat.
Målgruppe	Ansatte og indkøbere i institutioner.
Varighed	1-2 dage
Sted	Herning
Deltagerantal	ca. 50-120
Pris	
Tidspunkt	April 1994, sep. 1995, jan. 1996, jan. 1997, jan. 1998 og marts 1999
Erfaringer	Stor tilfredshed. Prisen var ca. 1.200 kr. for et dagsarrangementer og ca. 2.400 kr. for 2 dage.
Undervisere	Fagfolk/konsulenter inden for de aktuelle områder.
Kilde	Leif Christiansen, Ballerup Kommune og Charlotte Sand, Herning Kommune

Hvordan finder jeg det miljørigtige produkt ?

Arrangeret af Netværk for Grøn Erhvervsudvikling, Storstrøms Amt

Formål	Introduktion og formidling om grønne indkøb.
Indhold	Introduktion til miljø og indkøb, praktiske erfaringer med indkøb, kilder til miljøinformation samt EUs indkøbsregler.
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Indkøbere i amtet
Varighed	1 dag
Sted	Storstrøms Amt
Deltagerantal	ca. 30
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	11.10.1999
Erfaringer	Initiativet blev taget af Netværk for Grøn Erhvervsudvikling for at sætte de grønne indkøb på dagsordenen. Deltagerkredsen omfattede fra små institutioner til centrale indkøbere.
Undervisere	Stig Yding Sørensen, CASA og Preben Svanekjær, Indkøbs Service A/S
Kilde	Kursusmateriale samt Stig Yding Sørensen

Møde i Nordisk råd vedr. miljøbevidste indkøb i det offentlige i Norden

Arrangeret af Nordisk Råd ?

Formål	At koordinere indsatsen for offentlige miljøbevidste indkøb i Norden.
Indhold	Erfaringsudveksling.
Form	Oplæg og diskussioner.
Målgruppe	Indkøbere i Norden.
Varighed	1 dag
Sted	Oslo og Stockholm
Deltagerantal	8 i Oslo, ca. 100 i Stockholm
Pris	
Tidspunkt	1997 og 1998
Erfaringer	
Undervisere	Erfaringsudveksling bl.a. deltog Miljøstyrelsen
Kilde	Preben Svanekiær, Indkøbs Service

Indkøbskursus i Nyborg Kommune

Arrangeret af Nyborg Kommune

Formål	At optimere indkøbssituationen for de decentrale indkøbere, også når det gælder grønne indkøb.
Indhold	Generelt om indkøbssituationen, kommunens indkøbspolitik, hvordan får man miljøviden og hvordan sparer man på ressourcerne.
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	De decentrale indkøbere i kommunen
Varighed	Ikke oplyst
Sted	?
Deltagerantal	I alt 140, fordelt over en række kurser.
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Løbende gennem 1999 og pr. 8.2 3 kurser i år 2000.
Erfaringer	
Undervisere	Tommy Pedersen, Nyborg Kommune
Kilde	Tommy Pedersen, Nyborg Kommune

Grønne Indkøb

Arrangeret af Nykøbing Falster Kommune

Formål	At give deltagerne viden om, hvad det er der så vigtigt at kigge efter, når vi køber ind, og at informere om, hvordan vi miljømæssigt køber korrekt ind.
Indhold	- Hvad forstås ved grønne indkøb? - Hvilke overordnede regler skal følges? - Forskellige miljømærkninger. - Hvordan og hvor findes oplysninger om miljøforhold? - Er det dyrere at købe miljøvenlige produkter? - Hvilke barrierer er der for at komme videre?
Form	Oplæg og debat.
Målgruppe	Samtlige medarbejdere i kommunen.
Varighed	2½ time
Sted	Centralbiblioteket.
Deltagerantal	maks. 100 deltagere.
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	27.9.2000
Erfaringer	Kurset er endnu ikke gennemført.
Undervisere	Indkøbskoordinator Niels Erik Brage, Økonomikontoret i Nykøbing Falster Kommune
Kilde	Heidi Grindsted, kursussekretær tilsendt kursuskatalog 2000 for Nykøbing Falster Kommune.

Miljøseminar

Arrangeret af Post Danmark i samarbejde med dk Teknik & Miljø

Formål	at give Post Danmarks indkøbere kompetence til grønne indkøb
Indhold	- Introduktion i de vigtigste problemstillinger på et niveau, der gør det muligt at forstå de miljøkriterier, der udarbejdes for produktgrupper. - Kendskab til livscyklusvurderinger og deres anvendelse. - Viden om baggrund og indhold i forskellige miljømærker. - Forståelse for, hvad der er muligt at miljøvurdere. - Forståelse for nødvendigheden af at inddrage miljøforhold ved indkøb.
Form	Oplæg og gruppearbejder. I gruppearbejderne har deltagerne arbejdet med kriterier for et bestemt produkt.
Målgruppe	Post Danmarks indkøbere fra hele landet og centralt.
Varighed	2 dage
Sted	Hotel i Taastrup
Deltagerantal	12
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	1996
Erfaringer	Kurset gik ikke så godt som forventet. Deltagerne havde svært ved at håndtere den information, som de blev præsenteret for. Ambitionsniveauet var skudt over målet i forhold til indkøbernes baggrund.
Undervisere	Anders Schmidt, Kirsten Schmidt og John Bay alle rutinerede miljøkonsulenter med ekspertise i LCA og miljømærker. Alle oplægsholdere er fra dk Teknik & Miljø.
Kilde	Interview Anders Schmidt, dk Teknik & Miljø

Grønne indkøb. 1-dagskurser med vægt på det miljøfaglige ved grønne indkøb

Arrangeret af PriceWaterhouse & Nellemann, Nielsen & Rauchenberger

Formål	At give den nødvendige miljøfaglige baggrundsviden for at gennemføre grønne indkøb.
Indhold	Miljøbegreber, miljøvurderinger, miljøledelse, grønne regnskaber, miljømærker og miljøvaredeklarationer
Form	Primært oplæg, afslutningsvis debat
Målgruppe	Ledere og medarbejdere i offentlige indkøbs- og logistikfunktioner samt leverandører til den offentlige sektor
Varighed	1 dag
Sted	Scandic Copenhagen & Vingstedcentret
Deltagerantal	6
Pris	2.340,00 kr
Tidspunkt	1998
Erfaringer	Udarbejdet kursusmateriale
Undervisere	Claus Pilvang, NNR og Claus Agger, PW
Kilde	Kursusbeskrivelse

Grønne indkøb. M & P

Arrangeret af PriceWaterhouse & Nellemann, Nielsen & Rauchenberger

Formål	At sætte deltagerne i stand til at udarbejde en grøn indkøbspolitik og implementere de grønne indkøb
Indhold	Miljøbegreber, miljøinformation fra virksomheder, leverandørernes erfaringer, arbejdsproces, indhentning af information, EU udbud, støtteordninger, en indkøbers erfaringer
Form	Veksling mellem oplæg, workshop og plenum debat
Målgruppe	Ledere og medarbejdere i offentlige indkøbs- og logistikfunktioner samt leverandører til den offentlige sektor
Varighed	2 dage
Sted	Scandic Copenhagen & Vingstedcentret
Deltagerantal	18 og 16
Pris	4.950,00 kr
Tidspunkt	Forår 1998, forår 1999
Erfaringer	Udarbejdet kursusmateriale. I 1999 kørt af PriceWaterHouseCoopers & Niras Kurset var godt og den udleverede opslagsmanual er i følge en deltager "guld værd".
Undervisere	Gæsteundervisere, Claus Agger (PW) & Claus Pilvang(NNR)
Kilde	Kursusbeskrivelse samt deltagere

Grønne indkøb. 1-dagskurser med vægt på arbejdsprocessen ved grønne indkøb

Arrangeret af PriceWaterhouse & Nellemann, Nielsen & Rauchenberger

Formål	At gå i dybden med processen ved grønne indkøb
Indhold	Introduktion til værktøjer til kortlægning, indkøbspolitikker, handlingsplaner, dokumentation og tilskudsordninger
Form	Oplæg med afsluttende debat
Målgruppe	Ledere og medarbejdere i offentlige indkøbs- og logistikfunktioner samt leverandører til den offentlige sektor
Varighed	1 dag
Sted	Scandic Copenhagen & Vingstedcentret
Deltagerantal	9
Pris	2.340,00 kr
Tidspunkt	1998
Erfaringer	Udarbejdet kursusmateriale
Undervisere	Claus Agger (PW) og Claus Pilvang (NNR)
Kilde	Kursusbeskrivelse

Konference i Rengørings Teknisk Forening.

Arrangeret af Rengørings Teknisk Forening

Formål	At fortælle om SKIs miljøkrav.
Indhold	Miljøbevidste indkøb og krav til leverandører
Form	Oplæg og diskussion.
Målgruppe	Offentlige og private indkøbere og sælgere.
Varighed	2 dage
Sted	Mogenstrup Kro
Deltagerantal	Ca. 150
Pris	
Tidspunkt	1997
Erfaringer	Kontakt Rengørings Teknisk Forening.
Undervisere	Indkøbskonsulent Preben Svanekiær samt leverandører fra rengøringsbranchen og en indkøber fra NOVO.
Kilde	Preben Svanekiær, Indkøbs Service

Ry Kommune - internt kursus om indkøbssamarbejde

Arrangeret af Ry Kommune

Formål	Introduktion til Århus Amts indkøbsaftaler
Indhold	Indhold og brug af indkøbsaftaler
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Indkøbere (afdelingsledere og institutionsledere)
Varighed	Ikke oplyst
Sted	Ry Kommune
Deltagerantal	Ca. 40
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Årlige møder
Erfaringer	
Undervisere	Svend Gisselmand, Århus Amt
Kilde	Jette Larsen, Ry Kommune

Ry Kommune - internt kursus om grøn indkøbspolitik og økologi

Arrangeret af Ry Kommune

Formål	Indblik i grøn indkøbspolitik og økologisk madlavning
Indhold	Generelt om grøn indkøbspolitik samt gode råd om anvendelse af økologiske produkter i madlavningen.
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Indkøbere (afdelingsledere og institutionsledere)
Varighed	Ikke oplyst
Sted	Ry Kommune
Deltagerantal	Ca. 40
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Årlige møder
Erfaringer	
Undervisere	Hanne Lylov Nielsen, KL samt faglærer og kok
Kilde	Jette Larsen, Ry Kommune

Møde hos SAS vedr. miljøbevidste indkøb

Arrangeret af SAS i samarbejde med Indkøbs Service

Formål	At formidle viden om grønne indkøb.
Indhold	Indkøbs Services miljøkrav til leverandører og produkter.
Form	Oplæg med efterfølgende diskussion.
Målgruppe	Nordiske indkøbere i SAS.
Varighed	1 dag
Sted	SAS kursuscenter på Amager.
Deltagerantal	15
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Medio 1999
Erfaringer	Kontakt SAS miljøafdeling.
Undervisere	Indkøbskonsulent Preben Svanekiær samt undervisere fra SAS.
Kilde	Preben Svanekiær, Indkøbs Service

Hvordan sælger man til den offentlige sektor

Arrangeret af Seminarer i Amter og Kommune rl/S

Formål	Formidling af krav fra den offentlige kunde til leverandører
Indhold	Miljøfaktorer ved indkøb. EU udbuds regler. Nye indkøbsmønstre for hjælpemidler. Hvem er målgruppen.
Form	Oplæg med efterfølgende diskussion.
Målgruppe	Leverandører til det offentlige.
Varighed	1 dag.
Sted	Scandic Hotel i Hvidovre, Kolding samt xxx
Deltagerantal	ca. 25
Pris	
Tidspunkt	1998
Erfaringer	Seminarer i Amter og Kommuner I/S (v. Bernhardt Strandtoft og Poul Vestervig Poulsen tlf. 66 15 90 43) Har muligvis lavet en evaluering.
Undervisere	Indkøbs Service, Konkurrencestyrelsen og kommunale indkøbschefer.
Kilde	Preben Svanekjær, Indkøbs Service

Temadag om gensplejsede fødevarer

Arrangeret af Silkeborg Kommune

Formål	At præsentere Silkeborg Kommunes holdning til gensplejsede fødevarer i relation til kommunens indkøbspolitik.
Indhold	Hvad er gensplejsning, hvad er farligt ved gensplejsning, hvad er reglerne for godkendelse af varer, hvordan kan man se om en vare er gensplejset, hvordan er kontrolforanstaltningerne, hvad er FDBs holdning, hvordan håndteres forbrugerkrav, hvordan undgår man fødevarer med gensplejsede ingredienser i køkkenet, hvad er kommunens grønne indkøbspolitik, hvordan bruger man kommunens indkøbsaftaler.
Form	Oplæg og diskussion med mange spørgsmål.
Målgruppe	Kommunens institutioner og kantiner
Varighed	3 timer
Sted	Medborgerhuset i Silkeborg
Deltagerantal	34+70, i alt 100
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Afholdt 2 gange: 19. og 20. januar 2000
Erfaringer	God måde at få fat i institutionerne på. De var meget interesserede og engagerede. Det var en god måde at skabe en dialog med institutionerne. Kommunen arbejder med en ny indkøbspolitik. Planlægger, når indkøbspolitikken er på plads, igen at lave temadage til at introducere indkøbspolitikken.
Undervisere	Bente Refslund, Agenda 21 koordinator i Silkeborg; Jan Pedersen, agronom i Fødevareministeriet; Kurt B. Hansen, formand for Silkeborg Brugsforening; Søren Overgaard, sektionsleder for Byrådssekretariatet.
Kilde	Hennning Trillingsgaard, Silkeborg Kommune.

Stat og KommuneTræf

Arrangeret af Stat og KommuneTræf

Formål	Møde mellem leverandører og indkøbere
Indhold	Faglig udveksling mellem leverandører og indkøbere - herunder miniseminar om grønne indkøb.
Form	Messe, udstilling, seminarer og workshop
Målgruppe	Indkøbere i den offentlige sektor, offentlig beslutningstager og leverandører til den offentlige sektor
Varighed	1 dag
Sted	København og Århus
Deltagerantal	200 (anslået)
Pris	
Tidspunkt	Hvert år
Erfaringer	Gode muligheder for uformelle og faglige diskussioner
Undervisere	Udstillinger og oplægsholdere
Kilde	

Grønne Indkøb i Vejle Kommune

Arrangeret af Vejle Kommune

Formål	At give indkøberne i kommunen indsigt i grønne indkøb, når de selv køber ind udenom de ca. 200 grønne indkøbsaftaler.
Indhold	Essensen af forholdene omkring grønne indkøb
Form	Oplæg og lidt dialog.
Målgruppe	De 171 indkøbere i Vejle Kommune
Varighed	2 timer
Sted	I Vejles kursuscenter
Deltagerantal	Maks. 30 pr. gang, i alt ca. 55.
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Udbudt 3 dage i forår 1999.
Erfaringer	Tilsyneladende gik det godt. Kommunen regner med at udbyde det igen, da kun 1/3 af de 171 indkøbere deltog.
Undervisere	Walther Houtved, Vejle Kommune.
Kilde	Walther Houtved, Vejle Kommune (76 44 43 42)

Orientering om SKI-aftalen

Arrangeret af Åkirkeby Kommune og Indkøbs Service (SKI)

Formål	At orientere om SKI og deres virke.
Indhold	Økonomi og miljørigtige indkøb.
Form	Oplæg og diskussion.
Målgruppe	Kommunale indkøbere.
Varighed	2 timer.
Sted	Kursuscenter
Deltagerantal	25 (næsten alle kommunens indkøbere)
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	2.2.2000
Erfaringer	Det vil ikke blive afholdt igen.
Undervisere	Kirsten Nielsen, SKI
Kilde	Jan Harvest, Åkirkeby Kommune.

Miljøstyringskursus for institutioner i Århus Amt

Arrangeret af Århus Amt

Formål	At hjælpe institutuionerne, der skulle i gang med intern miljøstyring.
Indhold	En introduktion til arbejdet med miljøstyring på Århus Amts institutioner. Deltagerne guides igennem miljøstyringsprocessens forskellige faser, og de arbejder sideløbende på en miljøredegørelse for deres egen arbejdsplads. Miljørigtige indkøb er et centralt tema i forbindelse med kurset.
Form	Veksler mellem foredrag og gruppearbejde. Kurset kræver også hjemmearbejde, således at der ved afslutningen kan foreligge et udkast til miljøredegørelse for den enkelte institution.
Målgruppe	Medarbejdere på amtets institutioner der skulle arbejde med implementering af miljøpolitikken. Det har været pedeller, køkkenansvarlige, institutionsledere, pædagogiske medarbejdere mm. Egentlige indkøbere er der kun på de store institutioner.
Varighed	5x½ dag, med en kursusdag pr. måned.
Sted	På egne kursussteder, institutionerne eller i lejede lokaler.
Deltagerantal	20-22 pr. kursus. Der er gennemført 10 forløb.
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Kurserne startede i 1997 og ca. halvdelen af samtlige institutioner har pt. deltaget.
Erfaringer	Amtet mener selv, at det er gået godt. Næsten alle de institutioner, der har været på kursus, har udarbejdet en miljøredegørelse med mål for det kommende miljøarbejde, herunder styrkelse af de grønne indkøb.
Undervisere	Primært interne undervisere, dvs. Miljøprodils personale, indkøbschefen, medarbejdere fra Bygnings- og Energikontoret samt eksterne rådgivere, affaldskonsulenter, konsulenter fra Energicentre m.fl.
Kilde	Eva Ryberg, Fællesindkøb i Århus Amt.

Kursus om grønne indkøb i Århus

Arrangeret af Århus Kommunes indkøbskontor

Formål	At opkvalificere indkøbere i Århus Kommune til at være grønne indkøbere.
Indhold	- Introduktion til miljø og indkøb. - Gennemgang af organisering af grønne indkøb. - Gennemgang af værktøjer, herunder Det Grønne IndkøbsNet. - Introduktion til grønne regnskaber, miljøstyring og miljømærker. - Miljø og EUs udbudsregler.
Form	Oplæg og diskussion
Målgruppe	Indkøbere i Århus Kommune
Varighed	3 formiddage
Sted	Egne lokaler
Deltagerantal	20
Pris	0,00 kr
Tidspunkt	Forår 1999
Erfaringer	Deltagerne betalte ikke for deltagelse, men prisen var ca. 1.000 kr. pr. deltager. Kurset gav en grundig introduktion til grønne indkøb.
Undervisere	Stig Yding Sørensen, CASA
Kilde	Stig Yding Sørensen, CASA og Ejnar Eriksen, Århus Kommuner

Bilag 2

Idekatalog over kursusforslag for hver af de udpegede målgrupper til efteruddannelse om grønne indkøb

1 Centrale aktører

1.1 Centrale beslutningstagere

Kursusforslag for de centrale beslutningstagere:

- Den nationale strategi og målsætning for grønne indkøb
- Grønne indkøb i erhvervs- og miljøpolitikken
- Grønne indkøbspolitikker – hvorfor og hvordan?
- Tværkommunale samarbejder om grønne indkøbspolitikker.
- Grønne indkøb - en integreret del af kommuners og amters øvrige miljøprojekter
- Status for miljøindsatsen, herunder grønne indkøb i kommuner, amter og de statslige institutioner.
- Grønne indkøb, hvordan understøttes det politisk og økonomisk? Produkter og proces. Der er øgede udgifter til indkøb af mindre miljøbelastende produkter, der er øgede udgifter til omstillingsprocessen fx til holdningsbearbejdning, omlægning af vaner og vidensopbygning.
- Hvordan (om)organiseres indkøbet? Fordele ved fælles koordinerede indkøb, hvad vindes økonomisk og miljømæssigt. Muligheder for tværkommunale samarbejder om indkøb.
- Politisk opbakning til organisatoriske forandringer – opprioritering af samarbejdet mellem indkøb og miljø i kommunen eller amtet.

1.2 Centrale indkøbere

Kursusforslag for de centrale indkøbere:

- Hvordan etableres et samarbejde med de eksisterende miljøkompetencer i kommunen/amtet/statsinstitutionen?
- Metoder til at finde de produktspecifikke miljøkrav
- Vurdering af leverandørernes miljøoplysninger
- Elektroniske indkøb, hvilke muligheder og fordele er der i forhold til grønne indkøb?
- Samarbejde med byggetekniske afdelinger om grønne indkøb ved nybyggeri og vedligeholdelsesarbejder.
- Grøn indkøbspolitik - hvorfor det?

Samarbejde med det politiske niveau om iværksættelsen af grønne indkøb. Hvordan formuleres og vedtages en indkøbspolitik? Hvad indebærer det for den centrale indkøber/de decentrale indkøbere. Fra plan til handling: Hvordan implementeres den grønne indkøbspolitik?

- Miljø i kravspecifikationer - hvordan?
- Metoder til at finde produktspecifikke miljøoplysninger fx på Internettet.
- EU udbud: hvordan stilles miljøkrav?
- Dokumentation af de grønne indkøb, hvordan?
- Hvordan bliver de grønne indkøbspolitikker endnu grønnere? Hvad er målene i 2. eller 3. generation af indkøbspolitikker?
- Hvordan får du de decentrale indkøbere med?
- Konference om erfaringer om grønne indkøb.
Hvor langt er vi nået?
Hvad er fremtidens miljøkrav?
Hvordan bliver man opdateret med nye miljøoplysninger?
Hvordan bruger vi leverandørerne?
Hvordan dokumenteres og afrapporteres indsatsen?
Indkøb i samarbejde med miljømedarbejdere, hvordan?
En konference kan gennemføres med oplæg og eksempler fra frontløberne inden for grønne indkøb i det offentlige, og med efterfølgende nedsættelse af erfa-grupper.

1.3 Miljøfaglig rådgivning

Kursusforslag for de miljøfaglige rådgivere (miljømedarbejdere og Agenda 21-medarbejdere):

- Metode og systematikker til vurdering af leverandørers miljøoplysninger.
- Specifikke miljøkrav inden for bestemte produktgrupper
- Hvordan hjælper du indkøbere i gang med grønne indkøb? Samarbejde mellem miljø og indkøb i det offentlige: muligheder og vanskeligheder. Hjælp til selvhjælp: Hvordan kan du klæde de decentrale indkøbere på til grønne indkøb?
- Indkøbets ABC - Hvorfor er indkøbere nøglen til miljøforbedringer? Hvordan foregår offentlige indkøb, og hvad kan du hjælpe med?
- Hvordan organiseres et samarbejde mellem indkøbs- og miljøafdelinger? Eksempler fra kommuners/amters/statsinstitutioners forskellige typer af organisering.

2 Decentrale indkøbere

2.1 Indkøbere til den offentlige administration

Kursusforslag for indkøbere til den offentlige administration:

- Generelle metoder til at finde de mindst miljøbelastende produkter
- Kom godt i gang med grønne indkøb
Hvem, hvad, hvor i forhold til grønne indkøb.
- Hvordan stiller man miljøkrav?
Miljøvurdering af relevante produktgrupper fx papir, kontorartikler og kontorinventar. Den lette vej: brug af miljømærker
- Hvordan får du kollegaerne med?
Inspirer dine kollegaer til grønt kontorhold. Ændrede vaner og systemer blandt brugerne kan være halvdelen af miljøforbedringerne.

2.2 Indkøbere til driften af det offentlige – tekniske personale

Kursusforslag for indkøbere til driften af det offentlige – teknisk personale:

- Miljø- og energibevidste indkøb og drift i det offentlige: hvor skal jeg starte?
Proces: miljø- og energibevidste indkøbspolitikker (fx A-politik).
Produkt: hvor finder du de miljø- og energimærkede produkter.
Energibevidste indkøb - fx henvisning til Elsparefondens A-politik.
- Energiregnskab, hvordan?
- EU udbud: hvordan stilles miljøkrav? (især ved nybyggeri og ved større vedligeholdelsesarbejder)
- Miljø- og energirigtig projektering, miljøkrav ved nybyggeri .
Valg af metoder og materialer.
- Miljøbevidst rengøring - hvordan?
Herunder arbejdsmiljø og miljøkrav ved udlicitering
- Miljøbevidst vedligeholdelse af udendørs arealer

2.3 Indkøbere til børneinstitutioner og uddannelsessteder

Kursusforslag for indkøbere til børneinstitutioner og skoler:

- Kom godt i gang med grønne indkøb
Hvem, hvad, hvor i forhold til grønne indkøb

- Hvordan stiller man miljøkrav?
Miljøvurdering af udvalgte produktgrupper fx legeredskaber, rengøringsartikler, bleer, papir, kontorartikler, skolemøbler, skrive- og malerartikler og møbler.
- Omstilling til økologi
Hvorfor og hvordan? Hvor kan man handle? Nye madplaner? Følg årstiden? Undgå at det bliver dyrere.
- Egen urte- og køkkenhave
Fra jord til bord. Få børnene med.
- Natur legepladser
Naturmaterialer. Naturforståelse.
- Miljø og etik
Miljøforståelse – hvorfor miljøhensyn? Hvem kan man tro på?
Nye vaner – hvordan får man kollegaer og børnene med?
- Plan for indførelse af miljøbevidste indkøb
Start med et eller to områder om året? Hvordan følger man op? Er der nogen sparrings- eller samarbejdspartnere?

2.4 Indkøbere til sygehuse og plejehjem

Kursusforslag for indkøbere til sygehuse og plejehjem:

- De næste skridt – handlingsplaner og implementering af grønne indkøb.
- Hjælperedskaber til grønne indkøb – miljømærker, miljøvejledninger og Grønt IndkøbsNet .
- Hvordan stiller man miljøkrav krav til bestemte produktgrupper, fx plast/PVC, papir, kontorartikler, hjælperedskaber, artikler til personlig hygiejne og rengøringsprodukter – gerne suppleret med tjeklister, man efterfølgende kan bruge i arbejdet.
- Metode og systematikker til vurdering af leverandørernes miljøoplysninger
- Hvordan får man miljøhensynene og de grønne indkøb til at fungere i hverdagen?
- Opbakning fra kollegaer. Samarbejde om grønne indkøb - hvordan?
- Hvordan får man miljøkravene med i EU udbud? Internationale handelsregler lægger hindringer for miljøkrav, hvordan sikrer man sig de miljømæssigt bedste produkter ved EU udbud.

2.5 Indkøbere til kantiner og storkøkkener

Kursusforslag for indkøbere til kantiner og storkøkkener:

- Grøn indkøbspolitik og omlægning til økologisk køkken, hvad indebærer det på godt og ondt?
Gode råd om omlægning: fokus på råvarer, maskiner, andre arbejdsrutiner og menuer. Hvor finder du mere information, hvem tilbyder hvilke kurser, og hvilke finansieringsmuligheder findes?
- Mad og kvalitet.
Hvad betyder økologisk mad for ernæringen?
Hvordan opbevares og anvendes økologiske råvarer?
Hvordan giver økologisk mad kvalitet i arbejdet?
Hvor finder du mere information, hvem tilbyder kurser?
- Miljøvenlig køkkendrift: miljøstyring i køkkener
Systematikken i miljøstyring, og hvordan i praksis. Hvor kan du få mere hjælp?
- Miljøvurdering af nonfood indkøb
Under hensyn til miljø, arbejdsmiljø og energi.
Hvilke plastposer skal vi bruge, miljøvurdering af kantineudstyr, hårde hvidevarers energiforbrug, hvordan klares alt det?

2.6 Indkøbere af IT-udstyr

Kursusforslag for indkøbere af IT-udstyr:

- Kom godt i gang med grønne indkøb på IT-området
Hvem, hvad, hvor i forhold til grønne indkøb.
- Hvordan stiller man miljøkrav til IT-udstyr?
Miljø og arbejdsmiljøvurdering af relevante produktgrupper, fx PC'er, printere, servere, skærme mv. Den lette og den svære vej.
- Redskaber til produktsammenligninger for elektronikprodukter.
- Grønne indkøb på Internettet - hvor får jeg information?
Produktorienteret informationssøgning
- Det billigste miljømærkede IT-produkt på markedet
- liste på Internettet.

